

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE İHRACAT MEVZUATINA UYUM SORUNLARININ TESPİT VE
ANALİZİ: KONYA İLİ İHRACATÇILARI ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR
ÇALIŞMA**

Emre KURHAN

İktisat Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK

KARAMAN-2019

TEZ ONAY SAYFASI FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	
Revizyon No	00
Sayfa No	1/1

TÜRKİYE'DE İHRACAT MEVZUATINA UYUM SORUNLARININ TESPİT VE ANALİZİ: KONYA İLİ İHRACATÇILARI ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 08.08.2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ

Üye : Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İclal ÇÖĞÜRCÜ

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 25.07.2019 tarihli ve 33/451 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

Mühür
İmza

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖNSÖZ

Türkiye’de ihracatçıların ihracat mevzuatına uyum sorunlarının tespit ve analizi üzerine hazırladığım bu çalışmayla ilgili literatüre mütevazı bir katkı sunmayı arzuladım. Hiç şüphesiz bu arzunun en önemli meyvesi, maddi ve manevi boyutlarıyla bu sürecin şahsıma kazandırdıkları olmuştur. Bu meşakkatli yolda acı tatlı hatıralar, tecrübeler ve en önemlisi kendileri ile tanışmaktan huzur ve mutluluk duyduğum, çokça istifade ettiğim dostlar biriktirdim. Evet, kitaplardan bahsediyorum ve dahi birçok güzel insandan. Müracaat etme imkânı bulduğum sayısız isme, esere ve müelliflerine bu süreçte çok şey borçluyum. Hepsine gıyaben en kalbi saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Bu bağlamda, başta, bu zorlu ve bir o kadar da öğretici süreçte kendileri ile çalışma imkânı bulmaktan bahtiyarlık duyduğum engin görüş ve alicenap yardımlarıyla desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen, her dem biz öğrencilerinin yanında olan ve yolumuzu aydınlatan çok kıymetli danışman hocam sayın Doç. Dr. Sinem YAPAR SAÇIK’a ve bu vesileyle, beraberinde, bu zamana değin yetişmemizde emeği geçen birçok değerli isme, kıymetli hocalarıma yürekten teşekkürlerimi arz ediyorum. Ayrıca, gösterdikleri sabır ve anlayışla, sabrı tavsiye ve telkinlerinin ötesinde bizatihi varlıklarıyla ve hayır dualarıyla, şahsıma sundukları metanet ve cesaret ilhamıyla sevgili eşim Gamze’ye, oğlum Mehmet Ensar’a, kızım Yağmur Nisa’ya, kıymetli aileme ve ailemden ayrı görmediğim değerli ağabeyim Mehmet TİREN’e hassaten teşekkürü bir borç biliyorum.

Çalışmanın, değerli okuyuculara faydalı olabilmesi dileğiyle...

ÖZET

TÜRKİYE’DE İHRACAT MEVZUATINA UYUM SORUNLARININ TESPİT VE ANALİZİ: KONYA İLİ İHRACATÇILARI ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Hiç şüphesiz her ülke için mevzuatın genel doğası, dış ticarete bir başarı hikâyesinin yakalamasında hayati bir fonksiyona sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye’de ihracat mevzuatına uyum sorunları ele alınmıştır. Konya ili ihracatçıları örneği üzerinden bu sorunların tespit ve analizi yapılarak özelde Konya, genelde ise Türkiye ihracatına katkı sunmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye’de ihracat ve ihracat mevzuatına ilişkin temel bilgilere değinilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye’nin ve Konya’nın geçmişten günümüze ihracat seyri istatistiksel verilerle ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise Konya ili ihracatçıları ile gerçekleştirilen anket çalışmasının verileri ışığında araştırma soruları incelenmiştir. Bu araştırma göstermektedir ki Türkiye’de ihracat performansının gelişmesi için ihracat mevzuatındaki şekil ve anlatım, istisna ve teşvikler, tarife ve kotalar, vergisel ve parasal alanlar gibi konularda ihracatçıların sorunlarına dönük yeni düzenlemeler ve iyileştirmeler gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, İhracat Mevzuatı, Konya İhracatçıları, İhracat Sorunları

ABSTRACT

IDENTIFICATION AND ANALYSIS OF COMPLIANCE PROBLEMS WITH EXPORT LEGISLATION IN TURKEY: AN EMPIRICAL CASE STUDY OF THE EXPORTERS OF THE KONYA PROVINCE

Undoubtedly, for every country, the general nature of legislation serves a vital function in achieving a success story in external trade. In this study, compliance problems with export legislation in Turkey were addressed. By identifying and analysing these problems based upon a case study of the exporters of the Konya province, it was aimed to contribute to Konya's export in particular and Turkey's in general.

In the first chapter of the study, export in Turkey and rudimentary information relating to export legislation were treated. In the second chapter, Turkey's and Konya's export trajectory from past to present were presented with statistical data. As for the third chapter thereof, in the light of the data from the questionnaire survey conducted with the exporters of the Konya province, the research questions were examined. The research showed that so as to boost export performance in Turkey, towards the needs of exporters, there need to be more regulations and betterment on topics in export legislation such as form and narrative, exemption and incentives, tariffs and quotas, taxation and fiscal areas.

Keywords: External Trade, Export Legislation, Exporters of Konya, Problems of Export

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	5
TÜRKİYE’DE İHRACAT MEVZUATI.....	5
I.1.Türkiye İhracat Mevzuatına İlişkin Temel Bilgiler	5
I.1.1.İhracat Rejimi Kararı	6
I.1.2.İhracat Serbestisi ve İhracatın Koordinasyonu	8
I.1.3.İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallar	9
I.1.4.İhracat Yönetmeliği	9
I.2.İhracat Şekilleri.....	11
I.2.1.Ön İzne Bağlı İhracat	11
I.2.2.Kayda Bağlı İhracat	12
I.2.3.Konsinye İhracat	13
I.2.4.Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım ve İhracat	14
I.2.5.İthal Edilmiş Malın İhracı.....	15
I.2.6.Serbest Bölgeler ve İhracat	15
I.3.İhracat Bedellerinin Ülkeye Getirilmesi	16
I.4.İhracatta İstisnalar ve Devlet Teşvikleri	18
I.4.1.Katma Değer Vergisi İstisna ve İadesi.....	18
I.4.2.İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası.....	19
I.4.3.Kredilerde Vergi Resim Harç İstisnası	25
I.4.4.Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Teşvikleri	25
I.4.5.Marka Tanıtım ve Türk Malı İmajı Teşvikleri.....	26
I.4.6.İstihdama Yönelik Teşvikler	26

I.5.İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi	27
I.5.1.Kota Dağıtımı.....	28
I.5.2.Kota Tahsis Başvurusu ve Sonuçlanması	29
I.6.İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli	31
II. BÖLÜM.....	35
KONYA İLİ İHRACATI VE TÜRKİYE İHRACATI İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	35
II.1.Türkiye’de İhracat	35
II.1.1.Türkiye’de İhracat Politikalarının Gelişimi	35
II.1.2.Türkiye’nin Toplam İhracat ve Toplam İthalat Değerleri	42
II.1.3.Türkiye’de İhracatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı	44
II.1.4.Türkiye’de İhracatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı	46
II.1.5.Türkiye’de İhracatın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı	47
II.1.6.Türkiye’de İller Bazında İhracat.....	51
II.2.Konya’da İhracat	52
II.2.1.Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Konya’nın İhracatı	52
II.2.1.1.Selçuklu Dönemi	52
II.2.1.2.Osmanlı Dönemi.....	53
II.2.2.Cumhuriyet Döneminde Konya’nın İhracatı	56
II.2.2.1.1923-1980 Dönemi	56
II.2.2.2.1980 Sonrası Dönem	59
II.2.2.2.1.Konya-Türkiye Dış Ticaret Dengesi Karşılaştırması.....	67
II.2.2.2.2.Konya’da Sektörlerin İhracat Seyri	71
II.2.2.2.3.Konya İhracatında Önde Gelen Sektörlere Bakış	73
II.2.2.2.4.Konya Sanayi Genel Görünümü.....	81
III. BÖLÜM	89
KONYA İLİ İHRACATÇILARININ İHRACAT MEVZUATINA UYUM SORUNLARI	
ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA	89
III.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	89
III.2.Literatür Özeti	89
III.3.Araştırmanın Yöntemi.....	94
III.3.1.Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları	94
III.3.2.Araştırma Soruları	95
III.3.3.Araştırmanın Örneklemi.....	96
III.3.4.Veriler Kaynakları ve Veriler Toplama Yöntemi	97

III.3.5.Anket Formunun Hazırlanması	98
III.3.6.Verilerin Analizi.....	98
III.3.7.Araştırma Bulguları.....	99
III.3.7.1.Tanımlayıcı İstatistikler.....	99
III.3.7.2.Araştırma Sorularının Analizi	108
III.3.7.2.1.Araştırma Sorusu 1:.....	109
III.3.7.2.2.Araştırma Sorusu 2:.....	113
III.3.7.2.3.Araştırma Sorusu 3:.....	116
III.3.7.2.4.Araştırma Sorusu 4:.....	121
III.3.7.2.5.Araştırma Sorusu 5:.....	122
III.3.7.2.6.Araştırma Sorusu 6:.....	126
III.3.7.2.7.Araştırma Sorusu 7:.....	127
III.3.7.2.8.Araştırma Sorusu 8:.....	129
III.3.7.2.9.Araştırma Sorusu 9:.....	130
III.3.7.2.10.Araştırma Sorusu 10:.....	131
III.3.7.2.11.Araştırma Sorusu 11:.....	132
III.3.7.2.12.Araştırma Sorusu 12:.....	132
III.3.7.2.13.Araştırma Sorusu 13:.....	133
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	141
EKLER.....	151

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
ABİGEM	: Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri
ARGE	: Araştırma ve Geliştirme
A.Ş.	: Anonim Şirket
CKD	: Complete knock-down: De monte parçalardan oluşan makine ve teçhizatın başka bir ülkeye ihracı
D.T.Ö.	: Dünya Ticaret Örgütü
G.T.İ.P.	: İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Gümrük Giriş Tarife Cetveli
İRK	: İhracat Rejimi Kararı
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
İY	: İhracat Yönetmeliği
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSO	: Konya Sanayi Odası
MEVKA	: Mevlana Kalkınma Ajansı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SMMM	: Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi

SS	: Sanayi Sitesi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TL	: Türk Lirası
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜMOSAN	: Türk Motor Sanayi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo-1: İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk İstatistik Gümrük Tarife Cetveli

Tablo-2: Türkiye’de İhracat Yapan Firma Sayıları (2003-2018)

Tablo-3: Türkiye’de Dış Ticaret Dengesi (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-4: Türkiye’de İhracatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-5: Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre Türkiye İhracatı ve İthalatı (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-6: Ülke Grupları Bazında Türkiye İhracatı (2009-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-7: Konya İli İhracat Rakamları (1936)

Tablo-8: Türkiye İlk 500 İçerisindeki Konya Firmaları (1993)

Tablo-9: Türkiye İlk 500 İçerisindeki Konya Firmaları (2016-2017)

Tablo-10: Türkiye İkinci 500 İçerisindeki Konya Firmaları (2006)

Tablo-11: Türkiye İkinci 500 İçerisindeki Konya Firmaları (2016-2017)

Tablo-12: Konya Sanayi Odası Üyelerinin Hukuki Statülerine Göre Dağılımı

Tablo-13: Konya İli İhracatçı Firma Sayıları (2003-2018)

Tablo-14: Konya İhracatında Bölgesel Dağılım (2017-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-15: Konya İhracatında İlk On Ülke

Tablo-16: Türkiye - Konya İhracat Rakamları (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-17: Türkiye ve Konya İli Dış Dengesi (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Tablo-18: Konya İli Sektörel İhracat İstatistikleri (2004-2018)

Tablo-19: Konya’da Organize Sanayi Bölgeleri

Tablo-20: Konya’da Bakanlık Desteği İle Yapılan Sanayi Siteleri

Tablo-21: Konya’da Bakanlık Desteği Olmadan Yapılan Sanayi Siteleri

Tablo-22: Konya Sanayinde Patent Başvuru ve Tescil Sayıları (2003-2018)

Tablo-23:Konya Sanayinde Marka Başvuru ve Tescil Sayıları (2003-2018)

Tablo-24: Konya'nın Patent ve Marka Başvuru ve Tescil Sayısı Türkiye Sıralaması (2006-2018)

Tablo-25: Güvenilirlik İstatistiği

Tablo-26: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Yapısı

Tablo-27: Ankete Katılan Firmalarda İhracat Departmanı Bulunma Durumu

Tablo-28: Ankete Katılan Kişinin Firmadaki Görevi

Tablo-29: Ankete Katılan Kişinin Eğitim Durumu

Tablo-30: Ankete Katılan Firmaların İhracat Yapma Süresi

Tablo-31: Ankete Katılan Firmada Çalışan Sayısı

Tablo-32: Ankete Katılan Firmanın Yönetilme Durumu

Tablo-33: Ankete Katılan Firmanın İhracatını Yaptığı Ürünleri Kapsayan Sektör

Tablo-34: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Yapılarına Göre Uluslararası Fuarlara Katılma Durumu

Tablo-35: Ankete Katılan Firmaların İhracat Departmanı Bulunma Durumu İle Uluslararası Fuarlara Katılma Durumu

Tablo-36: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (1. Sıra)

Tablo-37: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (2. Sıra)

Tablo-38: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (3. Sıra)

Tablo-39: 'İhracat mevzuatına kolaylıkla ulaşabiliyoruz' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-40: 'İhracat mevzuatına ulaşmak için kullandığımız materyaller yeterlidir' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-41: ‘Türkiye de ihracat mevzuatını oluşturan Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Tüzük, Yönetmelik, Tebliğ vb. dili sade ve gösterişten uzak niteliktedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-42: ‘İhracat mevzuatında anlatılmak istenen mevzular kısa ve öz bir şekilde verilmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-43: ‘İhracat mevzuatı metinlerinde kullanılan kelimeler kolaylıkla anlaşılır niteliktedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-44: ‘İhracatta karşılaştığımız sorunlar hakkında mevzuatta gerekli çözümleri bulabiliyorum’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-45: ‘İhracat mevzuatının dil ve anlatımındaki aksaklıklar ihracat sürecinde ihracatçı için sorun teşkil etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-46: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin karlılığını düşürmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-47: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin maliyetlerini yükseltmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-48: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin kapasite kullanımını düşürmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-49: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizi dış rekabette olumsuz etkilemektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-50: ‘İhracatını yaptığımız ürünler hakkında konulan tarife ve kota uygulamaları ihracatımızı olumsuz etkilemektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-51: ‘İhracat teşviklerinden faydalaniyor musunuz’ Sorusuna Katılım Düzeyleri

Tablo-52: ‘İhracat teşviklerinden haberdar olamıyoruz’ Sorusuna Katılım Düzeyleri

Tablo-53: ‘İhracat teşvikleri yeterince cazip değil’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-54: ‘Teşviklerde mevzuatsal karmaşa söz konusudur’ Düşüncelere Katılım Düzeyleri

Tablo-55: ‘Teşvikleri bilgilendirecek personel teşvik mevzuatına hâkim değil’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-56: ‘İhracat teşvikleri ihracatımızı olumlu yönde etkilemektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-57: ‘İhracat sürecinde muhatap olduğumuz vergilerin çok çeşitli olması ihracatımızı olumsuz etkilemektedir.’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-58: ‘İhracatta muhatap olduğunuz vergilerin oranlarının yüksekliği ihracatımız açısından sorun teşkil etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-59: ‘İhracatta Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi uygulamasından faydalıyoruz’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-60: ‘İade süreci karmaşıktır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-61: ‘İade hazırlık süreci zahmetlidir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-62: ‘İade sürecinde bürokrasi fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-63: ‘İade sürecinde denetimler gerektiğinden fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-64: ‘İade sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-65: ‘İhracatta KDV iadesi uygulaması gerekli bir uygulamadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-66: ‘İhracını yaptığımız ürünlerde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) bulunmaktadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-67: ‘Yukardaki soruya cevabınız evet ise; ihraç edilen ürünlerin tesliminde hesaplanan KDV’nin tespitinde, KDV matrahının malın ÖTV li fiyatı üzerinden hesaplanması ihracatınıza olumsuz etki etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-68: ‘İhracatta muhatap olduğumuz resmi kurum sayısı fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-69: ‘Kurumlarda işler yavaş ilerliyor’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-70: ‘Kurumlarda bürokratik engeller ihracatımız açısından bir sorundur’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-71: ‘İhracat sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-72: ‘İhracat bedellerinin yurda getirilme zorunluluğu ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-73: ‘Yurda getirilen ihracat bedellerinin TL’ye çevrilmesi zorunluluğu ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-74: ‘İhracat serbestisi kararına göre ihraç ürünlerinde belli sınırlamalar bulunması ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-75: ‘Bazı malların ihracatının ön izne bağlı olması ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

Tablo-76: ‘İhraç ettiğimiz ürün türleri için belirlenen G.T.İ.P. numarası uygulaması ihracatımızı kolaylaştırmaktadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Türkiye’de Toplam İhracatta İthal Girdi Payı (2005-2016)

Şekil-2: Ülke Grupları Bazında Türkiye İhracatı Yüzde Değişimi (2017-2018)

Şekil-3: Türkiye’de En Fazla İhracat Yapan Yirmi İl (2018) (1000 ABD Doları)

Şekil-4: Türkiye ile Konya İhracatçı Firma Sayıları (2003-2018)

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Anket Formu

Ek-2: Türkiye’de İllere Göre İhracat Rakamları (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Ek-3: Ek 1/İhracı Yasak Mallar Listesi

Ek-4: Ek 2/İhracı Ön İzne Bağlı Mallar Listesi

GİRİŞ

Mevzuat, bir ülkede bir konu hakkında düzenlenmiş olan yasalardır. Yaşamın her aşamasında şahısların, kurumların, devletlerin kısacası toplumları oluşturan tüm unsurların aralarındaki ilişkileri düzenleyip sistemleştiren bir olgudur (Onursal, 2000:6). Devlet ile devlet, devlet ile gerçek ve tüzel kişilerin birbirlerine göre durumlarını belirleyen ve ilişkilerinin sınırlarını çizen, sınırları aşıldığı zamansa yaptırımlara hükmeden bir düzenleyicidir. Mevzuat sayesinde toplumlar bir düzen ve disiplin içinde yaşayarak güven duygusu ile hareket edebilmektedirler.

Mevzuat, anayasa ve kanundan gücünü alan kurumlar tarafından oluşturulan, objektif, tarafsız, bağlayıcılığı olan yazılı kuralların toplamıdır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, 2019).

Mevzuat, mevzu olan konunun usul ve işleyişini kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, genelge şeklinde hazırlandığı bir metindir. Bürokrasi tarafından hazırlanan mevzuat, meclise gönderilerek yasama tarafından olgunlaştırılır ve yürürlüğe konur. Uygulaması yine bürokrasi tarafından yapılır.

Dünyada mevzuat kavramına bakış bu konunun karmaşık ve ayrıntılı olması nedeniyle hep mesafeli olmuştur. Bunun nedeni, ciddi bir yapı olan devlet tarafından oluşturulması ve sınırlarının aşılmasında yaptırımlarının bulunmasıdır. Ayrıca mevzuatı uygulayan kesimlerin mevzuat bilgilerinin yeterli olmayışı ile birlikte uygulamada topluma karşı mevzuat izin vermiyor tarzında yaklaşımları da etkili olmaktadır. Bu durum

mevzuatın mevzu olan konuya açıklık getirmesi anlamı yerine bürokrasinin bir işi öteleme ve zorlaştırma rolüne bürünmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan ihracatın da kendine özgü usul ve esasları vardır. Bunlar ihracat mevzuatını oluşturur. Türkiye'nin ihracat mevzuatı da kapsamlı ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Dış ticaret yapanlarca ilgili mevzuat düzenlemelerinin bilinmesi yapılan işlemlerin sürecini kolaylaştıracak ve sonuçlarını baştan öngörülebilir kılacaktır. Ayrıca ihracat mevzuatına hâkim olan kişilerin çalıştıkları işyerlerindeki statülerini arttıracak, daha itibarlı bir konumda olmalarını sağlayacaktır.

Mevzuatı anlayabilmek için onu hem lafzı hem de ruhuyla kavramak gerekmektedir. Yani kanunda yazan metinden anlaşılanın dışında anlatılmak istenen, amaçlanan ve kastedilen şeklinde yorumlamak işi uygulamaya yaklaştırarak daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır. İhracat ile ilgilenen kimse okuduğu mevzuat metninden kendisine neden, niçin, nasıl, kim sorularını sorduğunda mevzuatın sanıldığı kadar zor bir şey olmadığını anlayacaktır. Ayrıca ihracat mevzuatının teorik bilgiden ibaret olmadığını bilmesi gerekir. Uygulamada karşılaşılan sorunların yine mevzuatta çözüm bulması teoriden öte uygulama ile ilgili olduğunun da bir göstergesidir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, dünyadaki ekonomik büyüme ve gelişme trendinin altında kalmamak için yeni teknolojiler ve yeni bilgiler bulmak ve bunları üretime koşullayıp ürettikleri malları ihraç ederek ticaret yarışında yer almak mecburiyetindedirler. Bu zorunluluk ile ihracat sürecindeki karmaşık durumların aşılabilmesi için ülkedeki kanun yapıcıların ihracat üzerine çıkardıkları kanunları ihracat ile iştigal edenlerle birlikte hazırlamaları ve bu süreci birlikte yönetmeleri gerekmektedir.

Mevzuatı düzenleyen otoriteler yazıya dökülen mevzularda daha anlaşılır bir dil kullanmak durumundadırlar. Mevzuatın dili sade ve ihracatla doğrudan ilgili olmayan bir insanın bile kolaylıkla anlayabileceği düzeyde anlaşılır olmalıdır. Bu süreçteki bürokratik işlemlerin azaltılması da önemlidir. İhracat ile ilgilenenlere mevzuat eğitimlerinin verilmesi, sürece daha kolay adapte olunması, ihracatın verimliliği ve sürekliliği için önemlidir.

Çalışmamız konularına göre tasnif edilmiş üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, ihracata ilişkin temel bir bilgi düzeyi oluşturmak amacıyla ihracat kavramına ve özelliklerine mevzuat temelinde değinilerek Türkiye’de uygulanan ihracat süreci, ihracatın şekli, ihracatta tarife ve kota uygulamaları, ihracatta istisna ve devlet teşvikleri, ihracatın vergisel boyutu ile ihracatın parasal boyutu ele alınarak genel bir çerçeve çizilmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye’nin cumhuriyetten günümüze ihracat politikaları irdelenmiş olup yine Konya ihracatının Selçuklu döneminden günümüze tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. Daha ziyade günümüz dış ticareti ve özellikle ihracatı üzerinde hem sektörel hem de sanayinin genel görünümü bağlamında istatistiksel verilerden yararlanılmış, tablolar ve grafikler oluşturularak Konya ili ihracatının Türkiye ihracatı içerisindeki yeri üzerine bir perspektif sunulmuştur.

Üçüncü bölümde ise tezimizin amacı ve önemi değerlendirilmiş olup bunlara yönelik bir arka plan oluşturulmuştur. Çalışmanın yöntemi belirtilmiş ve bu yöntemle ilişkin bir çerçeve çizilerek çalışmanın kısıtları ile varsayımları açıklanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verileri test edeceğimiz on üç adet araştırma sorusu oluşturulmuştur. Konya ili üzerine yaptığımız ampirik çalışma için oluşturduğumuz elli soruluk anketimizin

ana temasını oluşturan, Konya ili ihracatçıların mevzuata uyum sorunlarının tespitine yönelik araştırma sorularımız analiz edilmiş, ortaya çıkan sorunların çözümlerine yönelik görüş ve öneriler sunulmuştur.

I. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İHRACAT MEVZUATI

I.1.Türkiye İhracat Mevzuatına İlişkin Temel Bilgiler

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ihracata değindiği bilinen ilk resmi belge 10 Mayıs 1336 (1920) tarih ve 4 sayılı karar olan İhracat Serbestisi Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararıdır. Bu karar şöyledir: “İhracatın bila kaydü şart serbestisi ve Heyeti İcraiye den maada hiçbir makamın bu serbestiyi ihlal ve takyide salahiyattar olamayacağı takarrür etmiştir” (Berki, 2017:18). Anlaşılabacağı üzere bu kararda; ihracatı Bakanlar Kurulu haricinde hiç kimsenin kaldıramayacağı ya da sınırlandıramayacağı vurgulanmıştır.

Burada iki önemli husus vardır. İlki; daha kuruluşunun ilk günlerinde Bakanlar Kurulu’nun hızlı bir şekilde bu kararı alarak ihracatın ülke açısından önemli olduğu ve bunun ancak müdahaleden uzak bir yapıyla sürdürülebileceğinin mümkün olacağıdır. Diğeri ise; o dönem ve şartlarda Bakanlar Kurulu’nun üzerinde hiçbir gücün yürütme konusunda bir düzenleme yapamayacağı düşüncesinin ortaya konulmasıdır.

Milli mücadele döneminde ihtiyaçlar doğrultusunda ihracat vergileri 20 Eylül 1920 tarih ve 23 sayılı İhracat Rüsumu Kanunu ile ekli maddesinde belirtilen mallar için yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca Bakanlar Kurulu’na bu listede belirtilen ürünlerde yaşanan fiyat artışı ya da azalışlarında vergileri %50 oranında artırma yahut indirme yetkisi de verilmiştir (Aydın, 2018:107).

Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasasına göre ise ihracat üzerine vergiler dışında maliyet unsuru oluşturacak herhangi bir yasal yükümlülük koymaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu durum Bakanlar Kurulu’nun para, mal ve sermaye piyasasında düzenleyici işlemler yapabilmesine imkân tanır. Bu yetkiyi devlet iç piyasalarda ihracatı bir politika

aracı olarak kullanarak tekelleşmenin önüne geçmek için bir araç olarak kullanabilir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982:madde 167).

Yine, 2 Şubat 1984 tarih ve 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun'da da dış ticaret üzerine konulacak ek mali yükümlülüklerin türü, şekli, işleyişi gibi dış ticarete yön verecek eylemleri düzenleme yetkisi Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır. Ayrıca bu kanuna dayanarak konulan ek mali yükümlülükleri yerine getirmemenin yaptırımını olarak yerine getirilmeyen her eksiklik için bu mali yükümlülüğün iki katı kadar para cezası belirlenmiştir (Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun, 1984:madde 3-4).

Yukarda belirtilen kanun her ne kadar ihracatın genel işleyişi hakkında çıkarılan bir kanun gibi algılansa da ifade ettiğimiz şekilde sadece dış ticaretin mali yükümlülükleri ile ilgilidir. Özellikle ihracatı düzenleyen mevzuat Bakanlar Kurulu tarafından alınan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı'dır.

1.1.1.İhracat Rejimi Kararı

Bu kararın amacı, kararın ilk maddesinde belirtildiği üzere ihracatın Türkiye ekonomisinin faydasına düzenlenmesi, teşvik edilmesi ve geliştirilmesi için yetkili mercilerin belirlenmesi ve bu süreçte uygulanacak kuralların konulmasıdır (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 1).

Bu kararın ikinci maddesinde ise ihracatla ilgili bütün iş ve işlemlerin dayanağının İhracat Rejimi Kararı ve ihracat ile ilgili düzenlenmiş olan diğer yönetmelik ve tebliğler olacağı belirtilerek mevzuat harici herhangi bir iş ve işlemlerin ihracat işlemlerine dayanak teşkil edemeyeceği belirtilmiştir (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 2).

Bu kararın üçüncü maddesinde ise ihracatla ilgili yetkili kurumun Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakanlık olan Ekonomi Bakanlığı olduğu belirtilmiştir (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 3).

Ayrıca İhracattan sorumlu Ekonomi Bakanlığının görev ve yetkileri tanımlanırken aynı zamanda ihracat hakkında genel çerçeve çizilmiş ve şu ifadelerle İhracat Rejimi Kararı amacına uygun hale dönüştürülmüştür (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 3):

- a) İhracatın her aşamasında gözetim, denetim ve yönlendirilmesine ilişkin her türlü önlemleri almaya, ihracatla ilgili işlemleri her safhada izlemeye ve bu hususlarla ilgili düzenlemeleri yapmaya, ihracata ilişkin bilgi ve belgeleri istemeye ve ihracatı bu Karar çerçevesinde yürütmeye,
- b) Piyasalarda meydana gelen olağan dışı bir gelişme, ihracata konu malda görülen yetersizlik, kamu güvenliği, kamu ahlakı, insan sağlığı, hayvanların, bitkilerin veya çevrenin korunması amacına yönelik tedbirler, sanatsal, tarihi ve arkeolojik değer taşıyan metanın korunması nedenleriyle ihracatta kısıtlama veya yasaklama getirmeye,
- c) Gerektiğinde ihracatı müsaadeye veya kayda bağlamaya, ihracatta miktar kısıtlaması uygulamaya,
- d) Bağlı muamele, takas ve dolaylı offset gibi karşılıklı ticaret uygulamalarının usul ve esaslarını gerektiğinde sektör ve/veya ülke bazında belirlemeye,
- e) Transit ticaret, geçici ihracat, bedelsiz ihracat ve ticari kiralama yolu ile yapılacak ihracat ile yurt dışında inşaat, tesisat ve montaj işi alan müteahhitlerin yapacağı ihracatı düzenlemeye,
- f) İhracat politikalarında bir bütünlük sağlanması için ilgili kurum ve kuruluşların ihracata yönelik faaliyet ve kaynaklarını koordine etmeye,
- g) Alıcı ülkelerce ihracatımızın kısıtlanmasına ilişkin olarak alınacak tedbirlerin kaldırılmasına, etkilerinin asgariye indirilmesine veya iyileştirilmesine ilişkin görüşmeler yapmaya, yaptırmaya ve varılan anlaşma hükümlerinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamaya,
- h) İhracata konu tarım ürünlerinin desteklenmesine yönelik hazırlıkları yapmaya, destekleme stoklarının ihracat yoluyla değerlendirilmesine ilişkin esasları tespit etmeye, uygulamaya veya uygulanmasını sağlamaya,

ı) Madde ve/veya ülke bazında ihracatla ilgili, yurt dışında düzenlenecek fuarlar da dahil, tanıtım ve pazarlama politika ve faaliyetlerinin esaslarını belirlemeye ve ilgili kuruluşlar nezdinde takip ve koordine etmeye,

ı) Kalkınma planları ve yıllık programlardaki ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşılabilmesini teminen yapılacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla; uluslararası kuruluşlara olan yükümlülükler ile i ve dış piyasa şartları ve diğerk ülkelerin madde politikalarına ilişkin uygulamaları da göz önünde tutularak, ihracata konu ürünlere rekabet gücü kazandırıcı çalışmalar ve düzenlemeler yapmaya,

j) Genel ihracat politikası hedefleri çerçevesinde, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank) tarafından ihracatla ilgili olarak gerçekleştirilecek programları müştereken tespit etmeye,

k) Yayınlanacak tebliğler çerçevesinde ihracatçı şirketlere "Dış Ticaret Sermaye şirketi", "Sektörel Dış Ticaret şirketi" veya öngörülecek ihracat modellerine uygun statüler vermeye, geri almaya ve bunların hak, yetki ve sorumluluklarını tespit etmeye, yetkilidir.

Her ne kadar ihracatta yetkili kurumlar Dış Ticaret Müşteşarlığı ve Ekonomi Bakanlığı ise de Maliye Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı gibi kurumlar ve Ekonomi Bakanlığınca grevlendirilebilen İhracatçı Birlikleri, Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi gibi kurumlarda kendi konularında yetkilere sahiptir.

1.1.2.İhracat Serbestisi ve İhracatın Koordinasyonu

Türkiye Cumhuriyeti Devleti fiili anlamda daha kurulmadan M. Kemal Atatürk başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunca alınan ‘İhracat Serbestisi’ kararı, İhracat Rejimi Kararı’nın dördüncü maddesinde görülmektedir. Ancak buradaki serbestlik belli mallar dışında uygulama alanı bulmaktadır. Ayrıca bu serbestinin İhracat Rejimi Kararı’nın 3/b maddesinde belirtilen yasaklama nedenlerinin ortaya çıkması sonucunda bazı malların ihracatının yasaklanabileceği göz önünde bulundurularak sınırlandırılabilceği de belirtilmektedir. Bu maddeye göre: “Piyasalarda meydana gelen olağan dışı bir gelişme, ihracata konu malda görülen yetersizlik, kamu güvenliği, kamu ahlakı, insan sağlığı,

hayvanların, bitkilerin veya çevrenin korunması amacına yönelik tedbirler, sanatsal, tarihi ve arkeolojik değer taşıyan metanın korunması nedenleri ile sınırlama getirilebilmektedir” denilmektedir (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 3/b). Yani ülkenin ekonomik, kültürel ve siyasi çıkarları gereği tam bir ihracat serbestisinden söz etmek mümkün değildir.

İhracatın sınırlandırılmasında ya da yasaklanmasında, buna ilişkin malların tür ve miktarlarının belirlenmesinde kamu kurumları koordineli çalışır ve tüm bu süreçlerde Ekonomi Bakanlığı’nın görüşü alınır (İhracat Rejimi Kararı, 1996:madde 4).

I.1.3.İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallar

Bu sınırlandırma ve kısıtlamanın amacını öğrenmek için Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın yayımladığı 96/31 sayılı İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ ekinde yer alan İhracı Yasak Mallar Listesini değiştiren Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanan 2009/11 Sayılı Tebliğ’de yer alan mal gruplarını ve dayanaklarını gösteren Ek:1 ve Ek:2 tablosuna bakılmalıdır (bkz. Ek-3 ve Ek-4).

Tablolarda görüldüğü üzere nesli tükenmekte olan hayvan ve bitkilerin ihracı, sağlık açısından bağımlılık yaratacak madde ve hammaddelerinin ihracı, Anadolu’ya özgü bitki ve hayvanlar ile savunma amaçlı silah, mühimmat ve parçalarının ihracında sınırlandırmalar yasal dayanağa kavuşmuştur. Bu sınırlamaların devletin korumacılık politikasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

I.1.4.İhracat Yönetmeliği

Bu yönetmelik; ihracat terimlerinin tanımlarını, ihracatın şekil ve temel esaslarını gösteren genel manada bir ihracata giriş dersi niteliğindedir. Bu yönüyle sıradan bir insanın kolaylıkla anlayabileceği şekilde hazırlanmış ve ihracata yeni başlayanlar açısından çok önemli bir kaynaktır.

İhracat, 26190 sayılı İhracat Yönetmeliği'nde; bir malın yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılmasını veya Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış ve işlemler olarak ifade edilmektedir (İhracat Yönetmeliği, 2006:madde 4/d).

İhracatçı: Mal ve hizmeti ülke sınırları dışına taşıyan gerçek veya tüzel kişidir. Ancak bu işlemi yapabilmesi için aşağıdaki yükümlülükleri taşıması gerekmektedir.

- İhraç edeceği mala göre ilgili İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne üye olması:

5910 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un dördüncü maddesine göre ihracatçıların ihraç edeceği mallara ilişkin birliğe üye olması ve bu kanunda gösterilen giriş aidatı, yıllık aidat, nispi ödeme ve diğer ödemeleri yapmaları mecburidir. Yine aynı maddeye göre üyeler istedikleri zaman üyelikten çıkabilirler. Üyelik sürecinde ise birlik amaçları doğrultusunda hareket eder, birlik kararlarına uyar, birlik tarafından istenen ihracatla ilgili bilgi ve belgeleri zamanında birliğe teslim ederler (Türkiye ihracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009:madde 4).

- Vergi numarasına sahip gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmamakla birlikte yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan ortaklıklardan olmak:

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 4108 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değişen 8 inci maddesinin son fıkrasında yer alan ifadede Türkiye Cumhuriyeti Devleti

vatandaşı olan her gerçek ve tüzel kişilere bir tane olacak şekilde vergi numarası verilir, denilmiştir (Vergi Usul Kanunu, 1961:madde 8).

Bu konuyla ilgili Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 2006/3 seri nolu Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği'ne göre, gerçek kişilere verilen Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası resmi işlemlerde vergi numarası yerine kullanabilmektedir (3 Seri No'lu Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği, 2006).

I.2.İhracat Şekilleri

Genel anlamda bir malın ihraç edilebilmesi için o mal için oluşturulan gümrük beyannamesinin İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne onaylatıldıktan sonra yine o mal için düzenlenen belgelerle birlikte ihracatın yapılacağı yerin gümrük idaresine başvurulması gerekmektedir. Yani ihracat bir süreçtir. Bu süreçte özellik gerektiren bazı durumlar olabileceğinden farklı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum ise ihracat çeşitlerini ortaya çıkarmıştır.

İhracatın farklı şekilleri vardır. Ve bunların gerçekleştirilme sürecinde farklı prosedürler takip edilir. Yani; ihracatçının bu süreçte izleyeceği yol ihracatın türüne göre farklılık göstermektedir (Çelik, vd., 2010:100).

I.2.1.Ön İzne Bağlı İhracat

96/31 sayılı İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ ekindeki Ek 2 tabloda yer alan malların ihracının yapılabilmesi için gerekli kurumlardan izin alınması gerekmektedir. İzin alındıktan sonra genel ihracat mevzuatına göre işlemler devam ederek ihracat sonuçlandırılabilir.

I.2.2.Kayda Bağlı İhracat

“Gümrük beyannamesinin fiili ihracattan önce ihracatçı birliklerince kayda alındığı ihracat şeklidir” (Atabey, vd., 2009:143).

Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanan 2006/7 İhracatı Kayda Bağlı Mallar Tebliği’ndeki listedeki malların ihracatını yapacak olan ihracatçılar ilgili mala ilişkin gümrük beyannamesi ile birlikte İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği’ne giderek kayıt meşruhatı düşürülerek beyannamenin onaylanmasını sağlarlar. İhracatçı daha sonra bu mala ilişkin belgeler ile kayıtlı ve onaylı gümrük beyannamesini gümrük idaresine teslim ederler.

Kayda alınmış gümrük beyannamesinin, kayda alınıp onaylandığı tarihten itibaren uzatılmamak üzere 30 gün içerisinde gümrük idaresine teslim edilmesi gerekmektedir. Ancak Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından bu süre; Türkiye’nin ihraç mallarına miktar kısıtlaması koyan ülkeler için yapılacak ihracatta, kısıtlanan ürünün ihracına ait kayıt meşruhatı düşülerek kısaltılabilir ya da uzatılabilmektedir (İhracat Yönetmeliği, 2006:madde 7/3).

İhracatı kayda bağlı mallar aşağıda gösterilmektedir (İhracı Kayda Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ, 2006:madde 4).

- 1- Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi kesintisine tabi maddelerin ihracı,
- 2- Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan ödeme yapılan maddelerin ihracı,
- 3- Ülkemizde kredi karşılığı kurulan tesislerin bedelinin malla geri ödenmesine ilişkin özel hesaplar çerçevesinde ihracat,
- 4-Ülkemiz ile Rusya Federasyonu arasındaki doğalgaz anlaşması çerçevesinde ihracat,
- 5-Ülkemiz ihraç ürünlerine miktar kısıtlaması uygulayan ülkelere yapılan kısıtlama kapsamındaki maddelerin ihracı,
- 6- Birleşmiş Milletler Kararları uyarınca ekonomik yaptırım uygulanan ülkelere ihracat,

7-18/12/1994 tarihli ve 22145 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik kapsamında sertifikayı haiz mallar,

8-İşlem görmemiş zeytinyağı ve işlem görmüş dökme veya varilli zeytinyağı,

9-Meyan kökü,

10-Ham lüle taşı ve taslak pipo,

11-Ozon tabakasının korunmasına dair Viyana Sözleşmesi ile bu sözleşmeye ait Protokoller ve değişiklikler kapsamındaki malların sadece söz konusu düzenlemelere taraf ülkelere yönelik ihracatı,

12-Torba, çuval ve kutulu halde işlem görmemiş zeytin,

13-Orijinal bağırsak,

14-Canlı koyun, kıl keçisi, büyükbaş hayvan,

15-Dökme halde kapya cinsi kırmızı biber (konik biber),

16-Ham zeytin (fermantasyonu tamamlanmamış),

17-Bakır ve çinko hurda ve döküntüleri,

18-Blok mermer.

1.2.3.Konsinye İhracat

İhracat Yönetmeliği’nin 4 üncü maddesinin h bendine göre konsinye ihracat; kesin satışı daha sonra yapılmak üzere yurt dışındaki alıcılara, komisyonculara, ihracatçının yurt dışındaki şube veya temsilciliklerine mal gönderilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

Konsinye ihracat yapacak olan ihracatçı, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği’ne gümrük beyannamesi ile birlikte başvurarak konsinye ihracat onayı aldığı beyannamesini 30 gün içerisinde ihracatın yapılacağı yerin gümrük idaresine sunar (İhracat Yönetmeliği, 2006:madde 9/1-3).

Konsinye olarak satış kesin satışa dönüştüğü andan itibaren ihracatçı 30 gün içerisinde durumu kesin fatura ile birlikte İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği’ne bildirmek zorundadır. Bu ihracatın kanunda belli edilen süre içerisinde yapılmıyorsa yapılmadığının teyidi için önemlidir (İhracat Yönetmeliği, 2006:9/4).

Konsinye suretiyle gönderilen malın kesin satışının 1 yıl içerisinde yapılması zorunludur. Bu süre haklı ve zorunlu sebeplere dayanarak izni veren birlik tarafından 2 yıl daha uzatılabilir. Belirlenen süreler içinde satılmayan konsinye mallar gümrük mevzuatına göre ülkeye geri getirilmelidir (İhracat Yönetmeliği, 2006:9/5-6).

1.2.4.Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım ve İhracat

Yurtdışında Türkiye'yi temsilen katılınması gereken fuar ve sergiler Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenir. Firmalar ve kuruluşlar gerek ülkeyi temsilen gerekse şahsi olarak fuar ve sergilere katılabilirler. Bunların fuarlara götürdükleri bedelli ya da bedelsiz mallar için doğrudan ilgili gümrük idaresine başvuru yapılabilir. Gümrük idaresince yurtdışına çıkarılmasında sorun görülmeyen mallara ilişkin gümrük beyannamesinin onaylı bir sureti beyanname kapandığı tarihten itibaren 15 gün içinde ihracatı yapan firmanın üye olduğu İhracatçı Birliği Genel Sekreterliği'ne gönderilir. Yurtdışına çıkarılmış olan mallar için kesin satış yapılmış ise yine ilgili ihracatçı birliğince beyannamenin onaylandığı tarih itibarıyla gümrük idaresince sonuçlandırılır (İhracat Yönetmeliği, 2006:madde 10).

Özel organizatörlerden Türkiye'yi temsilen katılacakları fuar ve sergilere katılabilmeleri için müsteşarlık tarafından verilmiş olan yeterlilik belgesi ve ilgili organizasyonun söz konusu organizatör tarafından yapılmasına ilişkin bir onay yazısı aranmaktadır. Ayrıca gümrük idaresince aşağıdaki belgeler de istenmektedir (Yurt Dışı Fuar Düzenlenmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ, 2010:madde 9).

- Organizatörler tarafından yurt dışı fuar organizasyonu ile ilgili sunulan Başvuru Formu, Tahmini Maliyet Tablosu ve Yer Tahsisi Belgesi,
- İlgili ülkedeki Ticaret Müşavirliği veya Ticaret Ataşeliği'nin görüşü,

- Aynı sektörde ve aynı ülkede üç ay öncesi ve sonrasında başka bir yurt dışı fuar organizasyonu olup olmaması,
- Başvurulan fuarın özelliği ve katılımın ülke ihracatına olası katkısı,
- Daha önce düzenlenmiş ise, fuarın geçmiş yıllar performansı,
- Organizatörün geçmiş yıllarda gösterdiği performansı ve gözlemci raporları

Yukarda anılan belgeler Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından değerlendirilerek karara bağlanmaktadır.

1.2.5.İthal Edilmiş Malın İhracı

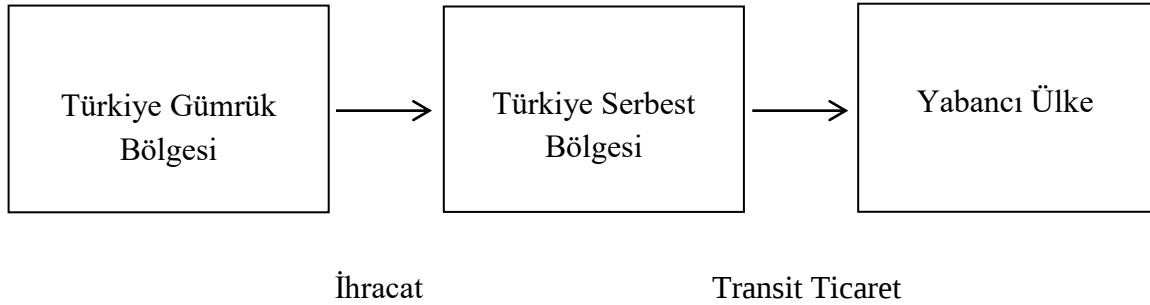
Yurt içinde üretilen bir malın yurtdışına satış amacıyla çıkartılması yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde gerçekleştirilir. Ancak malın önce ithal edilip aynı şekilde ihracı da karşılaşılan bir durumdur. Böyle bir durumda ihraç edilen mal için teşvik unsurlarından faydalanılamaz. Katma Değer Vergisi iadesinden yararlanılamayacağı buna örnektir (Canitez, 2016:34).

1.2.6.Serbest Bölgeler ve İhracat

Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararları sonrası dış ticaretin hızlı bir şekilde gelişmesiyle dünyada uygulama alanı bulan ve ülkemizde henüz uygulanmamış dış ticaret uygulamaları da yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu uygulamalardan biri olan serbest bölgeler Türkiye’de bir kanunla uygulamaya konulmuştur. Gerek yerli gerekse yabancı firmalar açısından önemli avantajları olması nedeniyle serbest bölgeler ihracatta önemli bir yere sahip olmuştur.

Serbest bölgeler; ülke sınırlarının içinde yer alıp gümrük bölgesi dışında kalan alanlardır. Bu bölgelere ekonomik, mali ve hukuksal açıdan ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu

bölgelere yapılan ihracatlar da ülke dışına uygulanan mevzuatın aynısı uygulanır (Atabey, Saraç, & Develi, Dış Ticarete Giriş, 2009:148).

Türkiye’den serbest bölgeye çıkarılan mallar genel ihracat mevzuatına tabi olacaktır. Ancak serbest bölgeden yabancı ülkeye çıkarılan mallar da ihracat rejimi uygulanmaz (Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği, 1993:madde 30).

Türkiye’den serbest bölgeye ihraç edilip serbest bölgeden ülkeye tekrar sokulan mallar ithalat olarak kabul edilir ve ithalat mevzuatına tabi olur.

I.3.İhracat Bedellerinin Ülkeye Getirilmesi

İhracatta elde edilen kazancın yurda getirilmesinde kambiyo rejimi esas alınır. Söz konusu döviz olduğu için bu süreçten sorumlu kurum Hazine Müsteşarlığı’dır.

İhracattan elde edilen gelirlerin Türk Lirası olarak mı döviz olarak mı ülkeye sokulacağı ihracatçı firma ile yurt dışı ithalatçı firma ile arasındaki yazılı anlaşmalarla

belirlenir. Bu sözleşmeler yapılırken uluslararası diğer anlaşmalar göz ardı edilmez (İhracat ve İthalat Genelgesi, 2009:madde 1.1.).

Dış ticarete aşağıda belirtilen ödeme şekilleri kullanılır (İhracat ve İthalat Genelgesi, 2009:1.2.).

- Akreditifli Ödeme: İhracatçı-ithalatçı arasında bir aracı bankanın bulunduğu ödeme şeklidir. Dış satıma konu olan mallar için malın siparişinden ödemenin yapılmasına kadar aracı banka bir güven sağlayıcısı konumundadır ve karşılıklı uzlaşma neticesinde ithalatçı adına ödeme yapar.
- Vesaik Mukabili Ödeme: İhracata konu olan mala ait mali nitelik taşıyan belgelerin ithalatçıya ulaşması sonucu mal bedelinin bu belgelere dayanarak yapıldığı ödeme şeklidir.
- Mal Mukabili Ödeme: İhracata konu malın ithalatçının eline geçtikten sonra ödeme yapılmasıdır.
- Kabul Kredili Akreditifli Ödeme: İhracatçının kendisine açtırılan vadeli akreditifin bir poliçeye bağlandığı ödeme şeklidir.
- Kabul Kredili Vesaik Mukabili Ödeme: İhracata konu mala ait belgelerin ithalatçıya ulaşması sonucu nakit olarak yapılması gereken ödeme yerine poliçe ile vadeli şekilde yapılan ödeme şeklidir.
- Kabul Kredili Mal Mukabili Ödeme: İhracata konu malın ithalatçıya ulaşması sonucu nakit olarak yapılması gereken ödeme yerine vadeli bir poliçe ile ödemenin yapılmasıdır.

- Peşin Ödeme: İthalatçının ihracatçıya daha ihracata konu malı göndermeden ödemeyi yapmasıdır.

İhracat bedelinin tahsiline aşağıda belirtilen yöntemler kullanılır (İhracat ve İthalat Genelgesi, 2009:madde 1.5.1.).

- Banka aracılığı ile havale şeklinde
- İthalatçı, ihracatçı veya bunlar adına hareket ettiğini beyan eden Türkiye veya dışarıda yerleşik üçüncü kişilerce efektif olarak.
- İthalatçı, ihracatçı veya bunlar adına hareket ettiğini beyan eden Türkiye veya dışarıda yerleşik üçüncü kişilerce çek olarak.
- Kredi kartı ile

Efektif olarak ülkeye getirilen ihracat bedelinin gümrük biriminden geçerken geliş nedeninin ihracat kaynaklı olduğunun belirtildiği Nakit Beyan Formu'nun doldurulması gerekmektedir. Bu formun gümrük birimince onaylanması zorunludur.

İhraç bedellerinin yurda getirilmesinin yanı sıra bunların fiili ihraç tarihinden itibaren en geç 180 gün içinde banka yoluyla transfer edilmesi ve bedelin en az %80'inin TL'ye çevrilmesi 1 yıl süreyle zorunlu hale getirilmiştir (Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 Sayılı Tebliğ, 2018: madde 3).

I.4.İhracatta İstisnalar ve Devlet Teşvikleri

I.4.1.Katma Değer Vergisi İstisna ve İadesi

İhracatta, KDV Kanunu'nun 11'inci maddesinde sayılan mal teslimleri ve hizmetler KDV'den müstesna kabul edilmiştir. İstisna kapsamındaki mal teslimi ve hizmetler şöyledir (Katma Değer Vergisi Kanunu, 1984: madde 11):

- Mal teslimleri ve bu teslimlere ilişkin gerçekleştirilen hizmetler,
- Yurt dışındaki müşterilere verilen hizmetler,
- Serbest bölgelerdeki müşteriler için yapılan fason hizmetler ve mütekabiliyet şartıyla uluslararası roaming anlaşmaları çerçevesinde yurt dışındaki müşteriler için Türkiye'de verilen roaming hizmetleri,
- Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların satın alarak beraberinde götürdükleri mallar,
- Türkiye'de taşımacılık faaliyetlerine ilişkin olarak satın alacakları mal ve hizmetler ile fuar, panayır ve sergilere katılımları dolayısıyla satın alacakları mal ve hizmetler nedeniyle ödedikleri katma değer vergisi mütekabiliyet şartı ile iade edilmektedir.

KDV istisna ve iadesine ilişkin usul ve esaslar 26.04.2014 tarihli Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği'nde kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir.

I.4.2.İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası

İhracat kavramını daha önceki bölümlerimizde ayrıntılı şekilde anlattık. İhracat sayılan satış ve teslimler ise Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 2005/2 İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yurt içinde satışı ihracat olarak belirlenmiş ve ithalatta gümrük vergisi muafiyetinden faydalanılan mal ve hizmetler olarak tanımlanmıştır (İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğ, 2005:madde 4). Aynı yönetmeliğin 2. maddesine göre ise ihracat sayılan satış ve teslimler kapsamında üretilecek mallar için ülkeye sokulan ara mallar için tedbir olarak çıkarılan Dâhilde İşleme Rejimi'nin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır (İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğ, 2005:madde 2). İhracat sayılan mal ve teslimler

aşağıda sayılmıştır (İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğ, 2005:madde 5).

a) Yatırım programında yer alan kamu yatırımlarından uluslararası ihaleye çıkarılanların (Yerli ve yabancı firmaların ayrı ayrı veya birlikte iştirakine açık olmak üzere) ihalesini kazanan veya yabancı para ile finanse edilenlerin yapımını üstlenen firmaların,

1- Yerli firma olması halinde, uluslararası ihalelerde tamamı üzerinden, yabancı para ile finanse edilenlerde ise yabancı paraya isabet eden oranda imalatçı firmalar tarafından üretilerek bu firmalara yapılan satış ve teslimleri,

2- Yabancı firma olması halinde, yabancı firmanın bu işte kullanacağı malları üreten imalatçı firmaların yapacakları satış ve teslimleri,

3- Yerli ve yabancı firmaların ortaklığı şeklinde olması halinde, yerli firmaya kendi faaliyeti oranında, yabancı firmaya ise bu bendin (2) numaralı alt bendi çerçevesinde imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

4- Yukarıda belirtilen bentler çerçevesinde proje sahibi kamu kurumları ile bu projeleri üstlenen firmalara yapılacak teknik müşavirlik, mühendislik vb. hizmet satışları,

b) 1- Savunma Sanayi Müsteşarlığınca onaylanan savunma sanayi projelerini üstlenmiş imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

2- Savunma Sanayi Müsteşarlığınca savunma sanayi açısından önem arz ettiği belirtilen savunma araç ve gereçlerini üreten imalatçı firmaların, ülkenin savunması ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

3- Bu bendin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde belirtilen firmalara, imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

c) İmalatçı firmalar tarafından üretilerek gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarına yapılacak satış ve teslimler (bu mağazalarda yapılan satışlar hariç),

d) 1-Yatırım teşvik belgesi kapsamında yer alan yatırım mallarını üreterek yatırım teşvik belgesi sahibi yatırımcılara teslim eden imalatçı firmaların yapacakları satış ve teslimleri,

2- İmalatçı firmaların, bu Tebliğ eki yatırım malları listesinde (ek-5) belirtilen malları üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

3- İmalatçı firmaların, Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı çerçevesinde CKD ithal edebilecek firmalara ithal edebilecekleri bu aksam ve parçaları üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

e) Kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye çıkarılan yatırım malı ve sınai mamullerinin ihalesini kazanan imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

f) Ambalaj malzemesi imalatçısı firmaların, belge süresi içinde teslim edilmek ve teslim tarihinden itibaren 6 ay içerisinde ihracatçının ihraç ürünü ile birlikte ambalaj olarak ihraç edilmek şartıyla, üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

g) Uluslararası ikili veya çok taraflı anlaşma hükümlerine göre yurt içinde bulunan yabancı kuruluşların yurt dışından getirme imkanına sahip bulundukları sınai mamulleri teslim eden imalatçı firmalar ile uluslararası kuruluşlar, yabancı ülke temsilcilikleri ve kuruluşlarına ait tesislerin yapımını ve onarımını üstlenen müteahhit firmaların faaliyet ve teslimleri,

h) Uluslararası ikili veya çok taraflı anlaşma hükümleri çerçevesindeki tesislerin yapımını ve onarımını üstlenen müteahhit firmaların faaliyet ve teslimleri (25/1/1988 tarihli ve 19705 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 2 sayılı T.C. ile A.B.D. Hükümetleri Arasındaki İkili Anlaşmalar Kapsamına Giren İnşaat Faaliyetlerine Ait Esas ve Usuller Tebliği kapsamında belirtilenlerin dışında kalan tesisler),

i) İmalatçı firmaların, yabancı uyruklulara (diplomatik temsilcilikler ve mensupları dahil), turistlere veya yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına yapacakları ve yıllık 100.000 ABD Dolarını aşan satış ve teslimler (gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarında yapılan satışlar dahil),

j) İmalatçı firmaların, dahilde işleme izin belgesi sahibi firmalara üreterek yapacakları kütük ve blum satış ve teslimleri.

Döviz kazandırıcı faaliyetler ise Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan İhracat ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Genel Tebliğinin 5. maddesinde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (İhracat ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Genel Tebliğ, 2017:madde 5).

a) Kalkınma Bakanlığınca yayımlanan cari yıl yatırım programında yer alan yatırımlardan ve Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının bu programda yer almayan kamu yatırımlarından uluslararası ihaleye çıkarılanların ihalesini kazanan veya yabancı para ile finanse edilenlerin yapımını üstlenen ana yüklenici firmaların (alt yükleniciler hariç);

i) Tam mükellef olması hâlinde, uluslararası ihalelerde tamamı üzerinden, yabancı para ile finanse edilenlerde ise yabancı paraya isabet eden oranda yapacakları teslim, hizmet ve faaliyetler ile tam mükellef imalatçı firmaların, bahse konu işte kullanılmak üzere bu işin yapımını yüklenen firmaya üreterek yapacakları mal ve malzeme ile hizmet satış ve teslimleri,

ii) Dar mükellef olması hâlinde, söz konusu firmanın bu işte kullanacağı mal ve malzemeyi üreten tam mükellef imalatçı firmaların (işî taahhüt eden firmalar dâhil) yapacakları satış ve teslimleri,

iii) Tam ve dar mükellef firmaların ortaklığı hâlinde, tam mükellef firmaya kendi faaliyeti oranında, diğer firmaya ise (ii) alt bendi çerçevesinde tam mükellef firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

iv) Yukarıda belirtilen (i), (ii) ve (iii) alt bentleri çerçevesinde proje sahibi kamu kurumları ile bu projeleri üstlenen firmalara proje süresince yapılacak teknik müşavirlik, mühendislik ve benzeri hizmet satışları.

b) i) Savunma Sanayii Müsteşarlığınca onaylanan savunma, güvenlik veya istihbarat alanları ile ilişkili projeleri üstlenmiş tam mükellef imalatçı firmalar ile savunma, güvenlik veya istihbarat alanlarında yapılacak araştırma ve geliştirme projelerini üstlenen tam mükellef imalatçı firmaların yapacakları satış ve teslimler ile bu satış ve teslimler sonrası doğan bakım ve onarım hizmetleri,

ii) Savunma Sanayii Müsteşarlığınca savunma, güvenlik veya istihbarat alanları açısından önem arz ettiği belirtilen savunma, güvenlik ve istihbarata yönelik her türlü platform, sistem, yazılım, araç ve gereçlerini üreten tam mükellef imalatçı firmalar ile savunma, güvenlik veya istihbarat alanlarında yapılacak araştırma ve geliştirme projelerini üstlenen tam mükellef imalatçı firmaların ülkenin savunma, güvenlik veya istihbaratı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yapacakları satış ve teslimler ile bu satış ve teslimler sonrası doğan bakım ve onarım hizmetleri,

iii) Bu bendin (i) ve (ii) alt bentlerinde belirtilen firmalara, tam mükellef imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

iv) Bu bendin (i) ve (ii) alt bentlerinde belirtilen işleri yüklenen firmanın dar mükellef firma olması hâlinde, tam mükellef imalatçı firmaların bu firmaya üreterek yapacakları satış ve teslimleri.

c) Tam mükellef imalatçı firmaların, Ekonomi Bakanlığınca belirlenen yatırım malları listesinde belirtilen malları üreterek yapacakları satış ve teslimleri.

ç) Tam mükellef imalatçı firmaların, Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında monte edilmemiş haldeki aksam ve parçaları ithal edebilecek firmalara, ithal edebilecekleri bu aksam ve parçaları üreterek yapacakları satış ve teslimleri.

d) Yap-İşlet Modeli çerçevesinde yapılacak yatırım projelerini üstlenen tam mükellef firmaların yapacakları hizmet ve faaliyetleri.

e) Kamu kurum ve kuruluşları tarafından uluslararası ihaleye çıkarılmış yurt içi veya yurt dışı taşıma işlerini yüklenen tam mükellef firmaların bu faaliyetleri.

f) Uluslararası yük ve yolcu taşımacılığından döviz olarak kazanılan bedellerin yurda getirilmesi kaydıyla kara, deniz veya hava ulaştırma hizmet ve faaliyetleri.

g) Yurt dışına yönelik olarak gerçekleştirilecek müteahhitlik, müşavirlik, yazılım ve mühendislik hizmetleri.

ğ) Yabancı uyruklulara (diplomatik temsilcilikler ve mensupları dâhil), turistlere veya yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına ülkemizde bulundukları sürede, döviz karşılığı verilecek sağlık hizmetleri.

h) Turizm müesseseleri ile seyahat acentelerinin yurt içindeki ve yurt dışındaki turizm faaliyetleri sırasında yaptıkları döviz karşılığı hizmet satışları.

ı) Bedelleri döviz olarak alınmak kaydıyla yurt dışında yerleşik firmalar adına gerçekleştirilen bakım ve onarım hizmetiyle, dış sefere çıkan Türk ve yabancı bayraklı gemi, uçak veya tırların bakımı ve onarımı, yenileme ve dönüşüm ile bakım, onarım, yenileme ve dönüşüm kapsamında gerçekleştirilen mal (yakıt ve madeni yağlar hariç) ve hizmet satışları.

i) Tam mükellef firmalarca, ihraç ürünlerimizin pazarlanması amacıyla yurt dışında mağaza açılması veya işletilmesi.

j) Kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye çıkarılan maden havzalarından redevans karşılığında maden çıkarımı ve işletmesiyle ilgili üretim faaliyetleri.

k) Yurt içinde yerleşik haber ajanslarınca, yurt dışındaki yayın organlarına görüntülü veya görüntüsüz haber satışları.

l) Kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye çıkarılan ve Ekonomi Bakanlığı tarafından belirlenen yatırım malları, sınai mamuller ve yazılım hizmetlerine yönelik ihaleleri kazanan tam mükellef imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri.

m) İkili veya çok taraflı uluslararası anlaşma hükümlerine göre yurt içinde bulunan yabancı kuruluşların yurt dışından getirme imkanına sahip bulundukları sınai mamulleri teslim eden tam mükellef imalatçı firmalar ile uluslararası kuruluşlar, yabancı ülke temsilcilikleri ve kuruluşlarına ait tesislerin yapımını ve onarımını üstlenen tam mükellef müteahhit firmaların faaliyet ve teslimleri.

n) İkili veya çok taraflı uluslararası anlaşmalar kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen projeleri üstlenen kurum, kuruluş veya şirketler (bunlar tarafından yurt içinde projenin yürütülmesi amacıyla kurulan veya ortaklık gerçekleştirilen şirketler dâhil) tarafından proje kapsamında verilen yapım ve teslim işlerini yüklenen firmaların (alt yükleniciler hariç);

i) Tam mükellef olması halinde, bunların yapacakları teslim ve hizmetleri ile tam mükellef imalatçı firmaların bu firmalara üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

ii) Tam ve dar mükellef firmaların ortaklığı şeklinde olması hâlinde, tam mükellef firmanın ortaklığı oranında gerçekleştireceği teslim ve hizmetleri ile tam mükellef imalatçı firmaların bu firmalara üreterek yapacakları satış ve teslimleri.

o) Kamu özel iş birliği kapsamında tesis yapımı ve yenilenmesi işlerini üstlenen tam mükellef firmaların yapacakları hizmet ve faaliyetleri.

İstisna; mevzuat içinde uygulama alanı bulan bir konunun tamamının ya da bir kısmının vergi uygulaması dışında tutulmasıdır. İhracatta maliyet unsurunu azaltarak dış rekabette avantaj sağlayabilmek için 99/13812 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre ihracat, ihracat sayılan satışlar ve döviz kazandırıcı faaliyetlerin vergiden istisna tutulması için karar alınmıştır. Bu karara göre Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu uygulaması dışında bırakılması gereken aşağıdaki konular belirlenmiştir (İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Karar, 1999:madde 4).

- İhracatta kullanılan her türlü krediler,
- Firmalarca yapılan ihracat karşılığı alınan kazançlar için uygulanan tüm kambiyo işlemlerinden,
- İhracatta yapılan sözleşme, ihale vb. işlemler için düzenlenen kâğıtlar vergi resim ve harçlardan müstesna tutulmuştur.

Yukarda belirtilen işlerde istisnanın resen uygulanması için kararda belirtilen işler için sayılan işlerle ilgili olduğunu kanıtlayıcı bir belgenin sunulması yeterlidir (İhracat, İhraç Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası Hakkında Karar, 1999:madde 5).

Söz konusu kararda belirtilen ihracat işlemlerinde ihraç edilecek malın bünyesine giren ara mallarının ithalinde ise Dış Ticaret Müsteşarlığına müracaatta bulunarak 'Dâhilde İşleme İzin Belgesi' veya 'Vergi, Resim, Harç İstisna Belgesi' talep

edilmelidir (İhracat, İhraç Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası Hakkında Karar, 1999:madde 6).

Adı geçen belgeler belli bir süreyle sınırlı olacak şekilde verilir. Bu süre B.K.K’ da ki işlerin tamamlanacağı makul bir süre kadardır. Mücbir sebeplerin oluşması halinde ise bu süre en fazla 3 ay kadar uzatılabilir.

I.4.3.Kredilerde Vergi Resim Harç İstisnası

Dâhilde İşleme İzin Belgesi ve Vergi Resim Harç İstisna İzin Belgesi alınmış işlerde bu belgelerin süresi kadar süre içindeki kredi işlemlerinde vergi istisnası uygulanır.

Belgesiz ihracat işlemlerinde ise bundan faydalanma süresi 24 ay olarak belirlenmiştir (İhracat, İhraç Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası Hakkında Karar, 1999:madde 11).

Vergi Resim Harç İstisnası Belgesinin iptal edilebilmesi için ilgili ihracatçının talebi gerekmektedir. Bu belgenin usulsüz alındığının, amacı dışında kullanıldığının tespit edilmesi halinde söz konusu belge Dış Ticaret Müsteşarlığınca resen iptal edilir. Bu belgeye dayanılarak faydalanılmış ve tahsil edilmemiş olan vergi, resim ve harçlar Vergi Usul Kanunu ve Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre tahsili cihetine gidilir (İhracat, İhraç Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası Hakkında Karar, 1999:madde 14).

I.4.4.Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Teşvikleri

Türkiye’de üretilen tarımsal ürünlerin ihracatını artırmak ve yurt dışında rekabet gücü kazandırmak amacıyla Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanan bir

destekleme kararıdır. Söz konusu Karar'daki tabloda belirlenmiş olan tarımsal ürünler için yine aynı tablodaki limit ve oranlarda ihracat iadesi yapılmaktadır. Destekleme yapılan ürünler şu şekilde belirtilmiştir: Kumes hayvanları etleri(sakatlar hariç) ve sosisleri, yumurta, bal, süs amaçlı çiçekler, sebzeler, meyveler, zeytinyağı, konserve balıklar, makarnalar, bisküvi, kek, kakao ve çikolata, reçel, meyve suları. (Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, 2019:madde 2, 4). Bu desteklemenin usul ve esasları Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Karar'da ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

I.4.5.Marka Tanıtım ve Türk Malı İmajı Teşvikleri

Destekleme ve fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmak üzere; İhracatçı Birlikleri ve Üretici Birlikleri'nin yurtdışında sektörlerin tanıtılması amacıyla gerçekleştirdikleri harcamalar ile firmalara yurt içi ve yurt dışında markalaşma yolunda yapılan desteklere ait giderlerin yanı sıra yine firmaların yurt dışı pazarlara girişinden tutunmasına kadar yapılan giderler ve olumlu Türk malı imajının oluşması için gerçekleştirilen harcamalar teşvikin konusunu oluşturmaktadır (Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turkquality'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 2006:madde 1). Söz konusu desteklere ilişkin usul ve esaslar tebliğde ayrıntılı şekilde belirtilmiştir.

I.4.6.İstihdama Yönelik Teşvikler

Dış ticaret şirketlerinin özellikle ihracat ile ilgili işleri için, en fazla bir yönetici ve en fazla iki eleman olmak üzere en çok bir defalığına, yükseköğrenim görmüş ve alanında tecrübeli personel istihdamına yönelik çıkarılan teşviktir. Bu kapsamda yönetici olarak çalıştırılacaklar için yıllık 18.000 ABD Doları karşılığı TL'yi aşmamak üzere ücretlerinin %75'i ve eleman olarak çalıştırılacaklar için yıllık en fazla 9.000 ABD Doları karşılığı

TL'yi aşmamak üzere brüt ücretlerinin %75'i Destekleme ve Fiyat İstikrarı Fonu'ndan karşılanmaktadır (İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ, 2000: madde 1, 4).

I.5.İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi

Türkiye'nin dışa açılma çabalarının ilk olumlu sonuçları 1980'li yıllardan sonra tekstil ihracatında önemli artışlar şeklinde görülmüştür. Tekstil sektörünün hammaddesi olan pamuğun ülkemizde önemli yetiştirme alanlarının olması bu sektördeki gelişmeleri hızlandırmış ve ihracatta tekstil sektörünün ön planda olmasının tetikleyici faktörü olmuştur. Bu sonuçlar Türkiye'yi dünya ve Avrupa'da tekstilde önemli bir ülke konumuna taşımıştır. Buna karşın tekstil ithalatçısı ülkeler ise yerli tekstil sanayilerini korumak ve güçlendirmek için çeşitli kota ve tarifeler uygulamaya başlamışlardır.

Türkiye'de ithalatçı ülkelerin önlemlerine karşı tekstil ihracatçısı firmaları ve genel ihracatı korumak adına birçok düzenleme yapılmıştır. Gerek maliyet gerekse rekabet açısından firmalar arasında adalet sağlanmaya çalışılmıştır. Mevzuat anlamında düzenleme yetkisi Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

İhracatta kota ve tarife belirlenmesine ilişkin yapılan düzenlemelerin uluslararası düzenlemeler aykırı olmayacağı, taraflı tercihli ticaret anlaşmalarına uyumlu olması gerektiği belirtilmiştir (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar, 1995:madde 1).

Kota; belli bir dönemde miktar ve değer olarak sınırlandırılmış ve gerçekleştirilmesine izin verilmiş ihracat kısıtlamasıdır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar, 1995:madde 2).

Tarife Kontenjanı ise; Türkiye tarafından mal ihracatında veya yabancı ülke tarafından mal ithalatında işlemlere konu olan mallara yapılan vergi indirimi veya

muafiyeti sağlanmasıdır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar, 1995:madde 2).

I.5.1.Kota Dağıtımı

Kotaların hangi dönemlerde uygulanacağı, sınırları, kota miktarı ve değeri ile kota dağıtımının usul ve esasları ihracat Genel Müdürlüğünce belirlenir (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar, 1995:madde 3).

Söz konusu yönetmeliğin 4. Maddesine göre kota dağıtımında farklı yöntemler kendi başına veya birkaçı birlikte belirlenebilir. Kota dağıtım şekilleri aşağıda belirtilerek açıklanmıştır.

Geleneksel Ticaret Akış Yöntemi: Sınırı belirlenmiş olan kotanın bir kısmı geleneksel ihracatçılara diğer kısmı ise diğer ihracatçılara dağıtılır. Geleneksel ihracatçılar kendilerine belirlenen kota içinde gerçekleştirecekleri miktar ve değerde ihracat için kanıtlayıcı gümrük beyannamelerinin onaylı suretlerini kota tahsis başvurusuna eklemek zorundadırlar (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/A).

Geleneksel ihracatçılara kota tahsisi yapılırken eğer kotanın toplamı kotayı talep eden ihracatçıların başvurusundan fazla ise bu talep tamamıyla karşılanır. Ancak geleneksel ihracatçıya ayrılan kota için yapılan talep toplam kotadan fazla ise; kota tahsis talep eden ihracatçıların referans dönemde gerçekleştirdiği ihracata oranlamak suretiyle yeni bir kota tahsisi yapılır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/A).

Eğer geleneksel ihracatçılardan yeterli talep olmazsa İhracat Genel Müdürlüğünce kalan kotalar başvuruda bulunan ihracatçılara dağıtılabilir (İhracatta

Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/A).

Başvuru Sırasına Göre Eşit Oranda Kota Tahsisi: İhracı yapılacak ürünün ekonomik tutarı ve ürünün yapısı da gözetilerek, başvuru sırasına göre eşit oranda dağıtılabilir (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/B).

Talep Edilen Miktar ya da Değerle Orantılı Kota Tahsis Yöntemi: Kota tahsis talebinde bulunulan miktar/değer ile toplam kota miktarına eşit ya da düşükse talep bütünüyle karşılanır. Ancak; talep edilen miktar ya da değer tahsise konu olacak toplam miktardan büyükse talep edilen miktar ve değer ile orantılı olarak tahsis yapılır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/C).

Müsteşarlıkça Ürünün Yapısı ve Ekonomik Miktarı Dikkate Alınarak Belirlenecek Yöntem: Bu yöntemde ihraca konu malın ekonomik değeri ve malların yapısı gözetilerek Genel Müdürlükçe farklı bir yöntem seçilmesidir (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 4/D).

1.5.2.Kota Tahsis Başvurusu ve Sonuçlanması

Kota Yönetmeliği'nin 5. Maddesine göre kota tahsis başvurusu aşağıda belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte ihracatçı birliklerine yapılmalıdır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 6).

- İhracatı yapacak firmanın unvanı ve adresi,

- Teminat varsa teminatın bankaya yatırıldığını gösteren banka dekontunun aslı,
- İhracata konu olacak malın 'İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Gümrük Giriş Tarife Cetveli' (G.T.İ.P.) teki tanımı
- İhraç edilecek malı ithal eden karşı ülkedeki ithalatçı firmanın unvanı ve adresi,
- Ne kadar kota talep edildiği,
- İhracatın yapılacağı tarihler ile nerede yapılacağı (liman, sınır kapısı)
- Daha evvel referans bir dönemde aynı ürün için kota tahsisi alınıp alınmadığı, eğer kota alınıp ihracat yapılmış ise buna ilişkin miktar ve değere ilişkin bilgi ve belgeler,

Aşağıda belirtilenler için taahhütname alınır:

- Tahsis başvurusunda bulunan ihracatçının verdiği tüm bilgilerin doğruluğuna ilişkin,
- Belli edilen sürede ihracatın gerçekleşmemesine karşı 'İhracat Uygunluk Belgesi'nin İhracatçı Birliğine teslim edilmesi gibi hususları kapsayan bir taahhütname alınır.

Süresinde yapılan kota tahsis başvuruları ilgili İhracatçı Birliğince 60 gün içinde sonuçlandırılarak ilgisine 'Kota Uygunluk Belgesi' verilerek tahsis işlemi sonuçlandırılır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 6).

Kota uygunluk belgesi belirli bir dönem için verilir ve geçerlilik süresi içinde ihracatın yüzde 80'i gerçekleştirilmediği takdirde aynı dönem içinde ikinci bir kota

tahsisi yapılmaz. Bu durumda süresi biten uygunluk belgelerinin ihracatçı birliklerine teslim edilmesi zorunludur (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 8).

Uygunluk belgesi ihracatın gerçekleştirilmesi safhasında gümrük idaresince aranır. İhracatçı Birliklerince ise gümrük beyannamesi düzenlenirken istenir. Kota Uygunluk Belgesinin son geçerlilik tarihi gümrük beyannamesinin süresini kapsamalıdır (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik, 1996:madde 9).

1.6.İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli

Dış ticarete bir emtianın uluslararası düzeyde anlamlandırılabilmesi için oluşturulmuş kodlara Gümrük Tarife ve İstatistik Pozisyonları(G.T.İ.P.) denilmektedir. G.T.İ.P. numarası ile bir ürünün en ince ayrıntısına kadar tanım ve kodlaması yapıldığı için uluslararası ticarete ürünün şifresi olarak görülebilir. Bir ülkede veri bir ürüne yüklenen kavramlar başka bir ülkede farklı olabilir. Karmaşıklığın önlenmesi açısından her ürün için yapılan numaralandırma uluslararası ticarete kolaylık sağlaması açısından önemli bir düzenlemedir. Dünya Ticaret Örgütünce (D.T.Ö.) uluslararası mal tanımlama sistemi olarak kurulan Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi oluşturulmuştur. Türkiye de bu sistemden faydalanmıştır.

Türkiye de G.T.İ.P. cetveli ise Türk Gümrük Tarife Cetveli Kanun'una dayanarak her yıl Bakanlar Kurulunca yenilenir ve Resmi Gazete'de yayımlanır. En güncel hali 2017/11170 sayılı İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli Kararı'dır. Aşağıda G.T.İ.P. cetvelinin oluşumu ve kodlaması hakkında bilgilere yer verilecektir.

Tablo-1: İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk İstatistik Gümrük Tarife Cetveli

Pozisyon No	Eşyanın Tanımı	Ölçü Birimi	474 Vergi Haddi
1	2	3	4
49.01	Kitaplar, broşürler, risaleler ve benzeri matbuat (ayrı ayrı		
	Sayfalar halinde olsun olmasın):		
4901.10	Ayrı ayrı sayfalar halinde (katlanmış olsun olmasın):		
4901.10.00.10.00	Türkçe basılmış okul kitapları	-	25
	Türkçe basılmış diğerleri		
4901.10.00.20.11	Türk kültürü ile ilgili Türkçe basılmış eserler	-	25
4901.10.00.20.12	Türk kültürü ile ilgili olmayan Türkçe basılmış eserler	-	25
4901.10.00.20.19	Diğerleri	-	25
	Yabancı dilde basılmış kitap ve periyodik olmayan mecmualar		
4901.10.00.30.11	Okul kitapları, teknik, ilmi, edebi ve sanata ait kitaplar	-	0
4901.10.00.30.19	Diğer kitaplar	-	0
4901.10.00.30.21	Periyodik olmayan mecmualar	-	0
	Yabancı dilde basılmış diğerleri		

4901.10.00.90.11	Türk kültürü ile ilgili periyodik yayınlar	-	0
4901.10.00.90.19	Diğerleri	-	0

Kaynak: (İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli Kararı, 2017).

1.Sütun: Bu sütunda 12 rakamlı kodlama kullanılmıştır. Ürünler ana ve alt guruplara ayrılarak her ürün için bir kimlik kodu oluşturulmuştur.

4	9	0	1	.	1	0	.	0	0	.	9	0	.	1	9
4	9	0	1	.	1	0									

Armonize Sistem Nomanklatür Kodu

0	0
---	---

Avrupa Birliği'nin Kombine Nomanklatür Kodu

9	0
---	---

Milli Alt Açılım Kodları

1	9
---	---

İstatistik Kodu

2. Sütun: Armonize Sistem Nomanklatürü'nün pozisyon ve alt pozisyon ile Kombine Nomanklatürü'nün ayrımı, milli ihtiyaçlar için oluşturulmuş alt istatistik pozisyonlarını gösterir.

3. Sütun: Avrupa Birliği Kombine Nomanklatürü'nün ölçü birimini ifade eder.

4. Sütun: 14.05.1964 tarih ve 474 sayılı kanunda vergi hadleri gösterilmiştir (İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli Kararı, 2017).

Bu bölümde, ihracata ilişkin temel bir bilgi düzeyi oluşturmak amacıyla ihracat kavramına ve özelliklerine mevzuat temelinde değinilmiş, Türkiye’deki ihracat süreci, ihracatın şekli, ihracatta tarife ve kota uygulamaları, ihracatta istisna ve devlet teşvikleri, ihracatın vergisel boyutu ve ihracatın parasal boyutu ele alınarak genel bir çerçeve çizilmiştir. Devam eden bölümde ise Türkiye ve Konya ihracatının tarihi seyrine değinilecek, Konya ilinin Türkiye ihracatı içerisindeki yerine ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir.

II. BÖLÜM

KONYA İLİ İHRACATI VE TÜRKİYE İHRACATI İÇERİSİNDEKİ YERİ

Konya ili ihracatının analiz edileceği bu bölümde, bir arka plan oluşturmak üzere öncelikle Türkiye ihracatının genel görünümüne ilişkin 2003-2018 yılları arasındaki veriler ışığında bir tablo çizilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda Türkiye ile Konya verileri incelenerek Konya'nın ülke dış ticaretindeki yeri analiz edilecektir.

II.1. Türkiye'de İhracat

Türkiye'de, cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen zamanda, ihracatın gelişim sürecinde uygulanan politikaları değerlendirdiğimiz bu başlıkta özellikle 2003-2018 yılları verileri esas alınarak ihracatın genel görünümüne ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir.

II.1.1. Türkiye'de İhracat Politikalarının Gelişimi

Türkiye'de 1911 yılından Cumhuriyetin kurulmasından hemen öncesine kadar kesintisiz süre gelen I. Dünya Savaşı sonucunda insan gücü oldukça zayıflamış ve bundan dolayı ekonominin en önemli gücü olan tarım da olumsuz etkilenmiştir. Bunun yanında Ege, Çukurova ve Bursa gibi yerlerdeki tarım arazileri işgal altında tahrip edilmiştir (Aydın, 2018:291).

Yine I. Dünya savaşından sonra katlanılan mali ve beşeri sermaye kaybı ile alt yapının tahribata uğraması, bununla beraber Lozan anlaşması ile gümrük rejimi politikasının serbestçe belirlenmesinin 1929 yılına kadar kısıtlanmış olması cumhuriyetin ilk idarecilerini ekonomi politikası üretme anlamında zor durumda bırakmıştır (Buluş, 2012:48-51).

Bakanlar Kurulu'nun ilk toplantısı olan 6 Mayıs 1920 tarihli oturumunda Canik tütünlerinin fiyatlarının düşmemesi dolayısıyla ihracatının artırılması için Samsun postanesinden İngilizce konuşma imkanının sağlanması, yerel ürün ihracının artırılması için nakliyecilik yapanlara sürekli seyahat belgesi verilmesi, Gördes ve Demirci halılarının ihraç edilebilmesi için vergi oranlarının 6 ay boyunca yüzde elli oranında indirilmesi gibi kararlar alınmıştır (Aydın, 2018:9). Bu kararlar henüz devam eden Kurtuluş Savaşında bile içinde bulunulan olumsuz şartlara rağmen ihracata verilen önemi göstermektedir.

Milli Mücadele döneminde Bakanlar Kurulu, Meclisin açılması ile Cumhuriyetin ilanı arasında geçen üç buçuk yıllık zamanda aldığı 2.874 karardan 116'sı ithalatla, 44 tanesi ise ihracatla ilgilidir (Aydın, 2018:22). Yine görülüyor ki dış ticaret yeni kurulacak Türkiye devletinde hayati bir öneme sahip olacaktır.

29 Nisan 1920 tarihli meclis oturumunda Antalya Mutasarrıfı Kemal Bey tarafından meclise gönderilen telgraf metninde Antalya ilinin ihtiyacı olan un ve hububatın Osmanlı bölgesi dışına ihracının engellenmesi adına yerel meclis tarafından bir karar alındığını, ancak bunun uzun sürmesi durumunda arz fazlasının satılamayacağı ve tüccarın zor durumda kalacağı hususlarında bir talimat istemiştir. Bu müracatın da etkisi ile 10 Mayıs 1920 tarihinde Bakanlar Kurulunca ihracatın serbest olduğu ve bunu ancak Bakanlar Kurulunun sınırlayabileceğini ifade eden 4 Sayılı Karar alınmıştır (Aydın, 2018:26-27).

İhracat Serbestisi kararı ile zamanla ordunun ihtiyaçlarını karşılamak ve ülkenin neredeyse en önemli ekonomik faaliyeti olan tarımı korumak adına bazı illerde veya bazı konularda sınırlamalar getirilmiştir. Bunlar; damızlık ve çift sürmeye yarayan hayvanların ihracı yasağı, yük taşımaya yarayan hayvanların ihracı yasağı, bazı bölgelerde etlik hayvanların ihracı yasağıdır (Aydın, 2018:35-44).

Cumhuriyetin ilk on yılında dönemin iç ve dış şartlarını gözetererek uygulanan ekonomi politikaları İktisat Kongresi kararları ve Lozan Antlaşmasındaki sınırlar ekseninde şekillenmiştir. Ekonomi politikalarının her ne kadar liberal düşünce düzleminde olduğu görüşü hakimse de devletin ekonomiye müdahaleleri varlığını sürdürmüştür. Sınai ürünlerin ithalında kurulan tekeller ile özellikle demiryollarının yapımında kamulaştırmaların görülmesi bunun bir kanıtı olarak görülebilir (Kepenek, 1990:36). Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında gümrük tarifelerinin belirlenmesi ve dış ticaretin düzenlenmesi yetkisi Lozan Antlaşması sonucu sınırlanmış iken bu durum 1929'da sınırlama süresinin dolması sonucu çıkarılan bir yasa ile aşılmıştır. Bu düzenleme ile yerli üretimin teşvik edilmesi ve sınai üretimin korunması amaçlanmıştır. Bunun sonucunda 1930 yılında 4 milyon TL ile cumhuriyet tarihinin ilk dış ticaret fazlası verilmiştir (Kepenek, 1990:41-42).

1930'lara gelindiğinde ise dönemin ekonomi politikası, devletçilik anlayışı tarafından şekillendirilmiştir. Dış ticaret karşılıklı ticaret anlaşmaları ile yürütülmüş olup Türkiye mallarını ithal eden ülkelere dış alımlar yapılmıştır. Ayrıca ülkede üretilen malların dışalımını sınırlandırılarak yerel korumacı politikalar izlenmiştir. Bu durum ilerleyen yıllar için dış ticaret hacminin daralmasına neden olmuş ve 1946 yılında cumhuriyet tarihinin ilk devalüasyonu yapılmış ve 1953 yılına kadar görece bir dış ticaret serbestliği politikası izlenmiştir (Kepenek, 1990: 72,73,110).

1950 yılından 1960 askeri darbesine kadar dünyada da benimsenen özel sektörü destekleme çabaları Türkiye'de de teşvik edilerek liberal bir yönetim sergilenmiştir. Marshall yardımları ile desteklenen tarım sektöründe ise kalabalık aile yapılarıyla arazide parçalanmalar baş göstermiştir. Ankara, İstanbul, Bursa, Adana gibi şehirlerde sanayinin gelişmeye başlaması ile birlikte ise bu şehirlere göç başlamıştır. Yeni kurulmaya çalışılan

bu ekonomik düzen askeri darbeye birlikte tekrar sekteye uğramıştır. Askerî düzenin yerini sivil iradeye tekrar bırakması ile ekonomik faaliyetleri tekrar canlandırmak için 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hayata konulmuş ve tarım dışında sanayiye ağırlık verilmiştir. 1968-1972 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile sanayi yatırımları büyük iller dışına da taşınmış, petro-kimya, çimento, makine ve cam alanlarında yatırımlar yapılmıştır. 1973-1977 arasında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planı ile önceki kalkınma planlarındaki gelişmeler devam ettirilmiş sanayi bitkilerinin geliştirilmesi hızlanmıştır. 1978-1984 arasında uygulanması hedeflenen Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ise 1980 yılında askeri darbenin gölgesinde kalmıştır (Doğan, 2013).

1960 yılından itibaren dış ticaret politikası ithal ikameci politikalar üzerine kurulmuş ekonominin dış kaynaklara olan bağımlılığın azaltılması planlı dönemin politikalarının temelini oluşturmuştur. Dış ödemelere kaynak bulunamayışı nedeniyle oluşan ekonomik bunalımdan kurtulma çabası, yerli üretim için gereken dışalım olanağının sağlanarak dışsatımın mümkün olduğu kadar artırılmasına ve böylelikle dış açıkların azaltılarak dış ticaretin dengeye getirilmesine odaklanmıştır. Buna paralel olarak 1963’de ihracatın 400 milyon dolar, ithalatın ise 700 milyon dolar olduğu görülmesi ile dış ticaret açığında bir azalmaya karşın, bu durum 1970’lerden sonra tersine dönmüş ve kalıcı bir hal almıştır. Bu durum ülkenin dışarıya fiyat yoluyla sürekli bir kaynak aktarımı yaptığı sonucunu doğurmaktadır (Kepenek, 1990: 315-317). Fiyat mekanizmasının baskı altında tutulması, ulusal güvenlik, dampingin önlenmesi ve stratejik ticaret politikası gibi haklı sebepler dışında kaynakların etkin dağılımını bozarak rekabet anlayışını baltalamaktadır. (Seyidoğlu, 2009:145). Korumacı politikalar neticesinde görünmez elin ortadan kalkması ülkeyi otarşiye kadar götürmektedir.

Türkiye’de 1960 Anayasasında benimsenen planlı kalkınma anlayışı 1982 anayasasının 166. maddesinde de kendisine şu şekilde yer bulmuştur: “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak devletin görevidir.” (Özdil, 2003:99).

1980 sonrası ekonomi politikalarının temelini, Türkiye için önemli bir yapısal reform olarak nitelendirilen 24 Ocak Kararları oluşturmuştur. Ekonomik İstikrar Programı ile ithal ikameci politikalar terk edilirken ihracat ve yatırım odaklı büyüme stratejileri benimsenmiştir. Dış ticaret serbestleştirilmiş, ihracatta vergi iadesi uygulamasına geçilmiş ve imalatçılar için ithal girdilerde gümrük muafiyeti sağlanarak önemli teşvik paketleri ile sektörler ihracata özendirilmiştir. Bu programın temel hedefi kamunun ekonomideki payının azaltılarak serbest piyasa koşullarına geçilmesi ve uluslararası sermaye ile entegrasyonun sağlanmasıdır.

1980 öncesi uygulanan ithal ikameci sanayileşme politikasına paralel olarak 1980 sonrasında ihracata dayalı büyüme politikası uygulanmıştır. 1980 öncesinde sanayileşmeyi ekonomik gelişmenin bir motoru olarak nitelendiren anlayış yerini, sanayileşmenin ihracata dayalı büyümenin bir parçası olarak gören başka bir anlayışa bırakmıştır. Bu yıllarda ihracatın büyük parasal teşviklerle özendirilerek artırılması amaçlanmıştır. Beraberinde, Ortadoğu’da yaşanan olağanüstü durumların varlığı ihracatta önemli oranlarda artışlara neden olmuştur. Aynı zamanda ihraç ürünlerinin niteliğinin de değişmesiyle sanayi ürünlerinin ihracatı toplam ihracat içindeki payı %30’lardan %80’lere yükselmiştir. Aynı yıllarda dış alımların serbestleştirilmesi ile dış ticaret açıkları devam etmiş, ithalat içindeki tüketim mallarının payı %2’lerden %10’lara yükselirken dış ticaret hacminde de önemli artışlar yaşanmıştır (Kepenek, 1990:260,315,316).

Türkiye’de; 1980 yılında dış ticaretin liberalizasyonu, 1989’da sermaye hareketlerindeki serbestleşme, 1995 yılında Gümrük Birliği Anlaşması, 1990-1993 yılları arasında enflasyon karşıtı programların uygulanması ile TL’nin değerli tutulması, 1995-1998 arasında ücretlerin gevşetilmesi ile TL’nin değer kaybına zemin oluşturulması, 1990’lı yılların sonunda Marmara depremi, Rusya krizi, Brezilya krizi, 2001-2002 Türkiye ekonomik krizi, 2008 ABD küresel krizleri gibi olaylar üretimde ve ekonomide daralmalara neden olmuştur (Kundak & Aydoğuş, 2018).

Türkiye’de 1980 sonrası uygulanan önemli dış ticaret politikaları ülkede benimsenmiş ihracat yapan kesimlerde önemli oranlarda artışlar yaşanmıştır. Günümüze gelindiğinde ise 2018 yılında Türkiye’de toplam ihracatçı firma sayısı 76.430’a ulaşmıştır. Bu rakam 2003 yılına kıyasla %114,6 oranında artmıştır. Türkiye’de ihracatla uğraşan firma sayısında yıllar itibarıyla düzenli ve sürekli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo-2: Türkiye’de İhracat Yapan Firma Sayıları (2003-2018)

<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>
35.603	39.437	42.156	44.166	48.269	48.144	48.591	50.379
<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>
53.282	56.440	60.117	63.586	65.104	66.951	71.259	76.430

Kaynak: (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2018).

Türkiye’de sanayide kullanılan makineleşme beraberinde üretimde de artışa neden olmuş ve bu ürünlerin ihracı zorunlu hale gelmiş, dış satımlarda da önemli artışlara neden olmuştur. Türkiye’de ihracatın 2003-2018 yılları arasında 2009, 2013, 2015 ve 2016 yılları dışında sürekli arttığı görülmektedir. 2009 yılında yaşanan %22’lik ciddi orandaki düşüşün nedeni 2008 yılında Amerika’da yaşanan küresel ekonomik krizin bir yansıması olduğu söylenebilir.(bkz. Tablo:5, TÜİK; 2019).

2008 küresel ekonomik krizin sonuçları dünya ticaretini %11.9 oranında daraltmıştır. Finans kaynaklı olan bu kriz; risk primini artırarak kredi maliyetlerini yükseltmiş, bu nedenle yatırımlar azalmış, talepteki düşüşe bağlı olarak da ihracat ve ithalatta da önemli oranda düşüşlere neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerle birlikte gelişmekte olan ülkeler de tabi olarak bu durumdan etkilenmiştir (Eke, 2014). Türkiye açısından bakıldığında ise küresel ekonomik kriz sonucu hem iç talepte hem de dış talepte yaşanan gerileme 2009 yılında beraberinde hem ihracat hem de ithalat oranlarında düşüşlere neden olmuştur.

2015 ve 2016'da ihracatta yaşanan düşüşün nedenleri ise; Rusya ile yaşanan uçak krizi, Suriye ve Libya'da savaş halinin sürmesi olarak gösterilebilir. Bunun yanında petrol ve emtia fiyatlarındaki gerilemenin petrol ihracatçısı ülkelerdeki dış talebi azaltması ülkemizde ihracat düşüşlerinin nedenleri arasında sayılabilir. (Dünya Gazetesi, 2017).

1989 yılından sonra ekonomide serbestleşme ile birlikte Türkiye cari açıkla tanışmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra önemli bir sorun olmaya başlayan cari açığın temel nedeni tasarruf açığıdır. Ülke içinde yapılan yatırım ve tüketim için gerekli olan sermayenin yurtdışından sağlanması cari açığı hızlandırmıştır (Çiçen, 2018).

Türkiye'nin dış ticaret açığı serüvenine bakıldığında ekonomik canlanma olan yıllarda dış ticaret açığında artış, ekonomik durgunluk dönemlerinde ise dış ticaret açığında gerileme görüldüğü söylenebilir. Genellikle açığın gerilediği dönemlerde ihracatın ithalatı karşılama oranında artış yaşanırken; açığın arttığı dönemlerde ise ihracatın ithalatı karşılama oranlarında düşüş yaşandığı görülmektedir.

II.1.2. Türkiye'nin Toplam İhracat ve Toplam İthalat Değerleri

Dış ticaret hacmi 2018 yılında 390.991,542 bin ABD dolarına ulaşan Türkiye, net dış alım yapan bir ülke görünümündedir. Ülke ihracatı yıllar itibariyle artmış ancak ihracatın ithalatın altında kalması nedeniyle sürekli dış ticaret açığı veren bir ülke konumundan kurtulamamıştır.

Tablo-3: Türkiye’de Dış Ticaret Dengesi (2003-2018)

(1000 ABD Doları)

Yıllar	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
	Değer	Değişim	Değer	Değişim			
2003	47 252 836	31	69 339 692	34,5	-22 086 856	116 592 528	68,1
2004	63 167 153	33,7	97 539 766	40,7	-34 372 613	160 706 919	64,8
2005	73 476 408	16,3	116 774 151	19,7	-43 297 743	190 250 559	62,9
2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	-54 041 499	225 110 850	61,3
2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	-62 790 965	277 334 464	63,1
2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	-69 936 378	333 990 770	65,4
2009	102 142 613	-22,6	140 928 421	-30,2	-38 785 809	243 071 034	72,5
2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	-71 661 113	299 427 551	61,4
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	-105 934 807	375 748 545	56
2012	152 461 737	13	236 545 141	-1,8	-84 083 404	389 006 877	64,5
2013	151 802 637	-0,4	251 661 250	6,4	-99 858 613	403 463 887	60,3
2014	157 610 158	3,8	242 177 117	-3,8	-84 566 959	399 787 275	65,1
2015	143 838 871	-8,7	207 234 359	-14,4	-63 395 487	351 073 230	69,4
2016	142 529 584	-0,9	198 618 235	-4,2	-56 088 651	341 147 819	71,8
2017	156 992 940	10,1	233 799 651	17,7	-76 806 711	390 792 592	67,1
2018	167 945 418	7	223 046 124	-4,6	-55 100 706	390 991 542	75,3

Kaynak:(TÜİK, 2019).

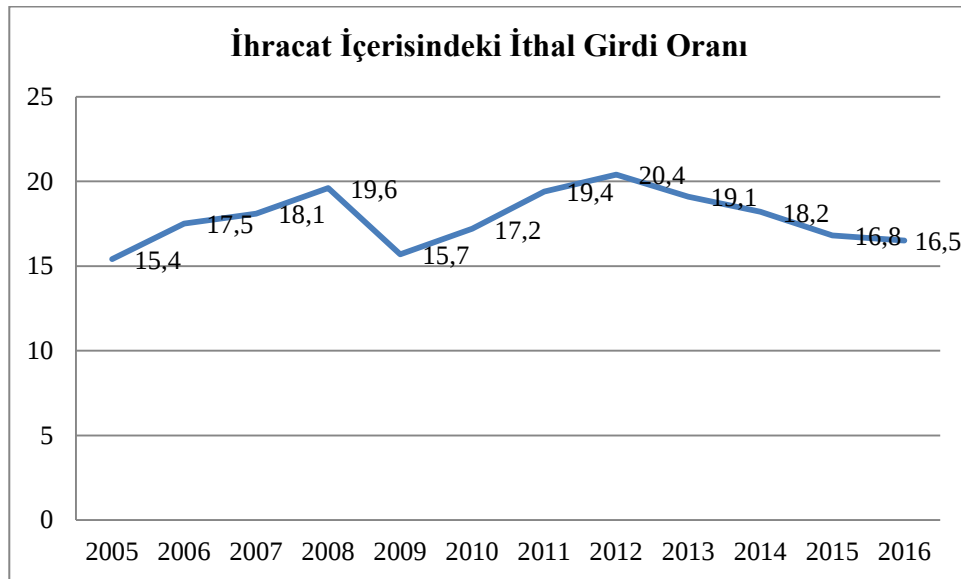
Yıllar itibarıyla ihracat ve ithalat değişimlerinde bir istikrar sağlanamazken 2011 yılından sonra dış ticaret açığının gerilediği görülebilir. 2003 yılından 2018 yılına ihracatın ithalatı karşılama oranlarında %7,2’lik bir iyileşme gerçekleşmiştir.

2018 yılına kadar ihracattaki değişimin yönünün ithalattaki değişimin yönü ile doğru orantılı hareket etmesinin ihracatın ithal girdi bağımlılığı ile ilişkili olduğu sonucuna

varılabilir. 2018 yılında döviz kurlarında yaşanan önemli oranda artışlar ile birlikte enflasyonun etkisi iç talepte düşüşe neden olmuş ve ithalat gerilerken, ülke parasının değer kaybetmesi Türkiye’de üretilen malları göreceli olarak ucuzlattığından ihracatta artışlara neden olmuştur.

2018 yılı ikinci yarısında sanayi üretimi ve büyümede yaşanan gerileme hammadde, ara malı ve sermaye malı gibi ithal girdilerin talebini düşürdüğü ve bunun yanında kur artışları ile tüketim malları ithalindeki düşüşle birlikte ithalat genel olarak gerileme trendine girmiştir. Bunun yanında kurdaki artış Türk malının göreceli fiyatını düşürdüğü için ihracatta da bir artış görülmüştür. Dolayısıyla cari açığın da düşmeye başladığı izlenmektedir (Eğilmez, 2018).

Şekil-1: Türkiye’de Toplam İhracatta İthal Girdi Payı (2005-2016)

Kaynak: (OECD, 2019).

OECD tarafından hesaplanan en güncel verilere bakıldığında Türkiye’de ihracat içerisindeki ithal girdi oranları 2005 yılında %15,4’ten 2008 yılında %19,6’ya çıkmıştır. 2008 yılından 2009 yılına küresel talep düşüşü nedeniyle ihracattaki gerileme ile paralel

olarak ithal girdi payı düşerken 2012 yılında %20,4 ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Sonrasında ise bu seviyelerden başlayan ve 2016 yılına kadar süren istikrarlı bir düşüş trendi görülmektedir. Bu verilere göre ihracatta artış yaşandığı dönemlerde ithal girdi oranlarının arttığı, ihracatta düşüş yaşandığı dönemlerde ise ithal girdi oranlarında bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

II.1.3.Türkiye’de İhracatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı

Türkiye’de sektörel bazda en fazla ihracat otomotiv, makine ve aksam, hazır giyim gibi imalat yoğunluğuna sahip sektörlerde gerçekleşmektedir. Tarım ürünleri ve madencilğe dayalı ihracat ise imalat sanayi kaynaklı ihracatın ardından gelişme gösteren sektörler olmuştur. 2008 döneminde ihracat rakamlarındaki düşüş genel anlamda 2014 dönemi ve sonrasında da kendini göstermiştir. Diğer yıllarda ise tüm sektörlerde ihracat rakamlarındaki değişimlerin istikrarlı bir seyir izlemediği görülse de toplam ihracat rakamlarındaki hareketin artış yönünde istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir.

Tablo-4: Türkiye’de İhracatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı (2003-2018)**(1000 ABD Doları)**

Yıl	Tarım ve ormançılık	Balıkçılık	Madencilik ve taş ocakçılığı	İmalat	Elektrik, gaz ve su	Toptan ve perakende ticaret	Gayrimenkul kiralama faaliyetleri	Hizmet	Toplam
2003	2.120.690	80.746	469.089	44.378.429	20.093	182.738	81	970	47.252.836
2004	2.541.777	103.118	649.237	59.579.116	60.173	230.758	1.354	1.619	63.167.153
2005	3.328.814	139.500	810.241	68.813.408	103.449	279.812	258	926	73.476.408
2006	3.480.539	130.858	1.146.326	80.246.109	123.593	405.435	425	1.390	85.534.676
2007	3.725.213	158.252	1.660.895	101.081.873	168.839	473.923	1.399	1.356	107.271.750
2008	3.936.711	240.330	2.155.150	125.187.659	73.324	430.465	1.882	1.675	132.027.196
2009	4.347.483	188.990	1.682.915	95.449.246	139.740	330.550	1.248	2.440	102.142.613
2010	4.934.710	156.014	2.687.124	105.466.686	181.375	451.656	2.037	3.617	113.883.219
2011	5.166.596	186.017	2.805.449	125.962.537	148.789	631.901	583	4.997	134.906.869
2012	5.188.858	190.340	3.160.765	143.193.911	190.211	534.800	544	2.307	152.461.737
2013	5.653.323	258.177	3.879.449	141.358.199	28.970	605.984	3.422	15.113	151.802.637
2014	6.029.749	346.537	3.406.108	147.059.418	88.884	672.861	2.556	4.043	157.610.158
2015	5.756.596	368.235	2.798.896	134.389.890	73.861	445.282	1.967	4.145	143.838.871
2016	5.397.249	413.904	2.676.815	133.595.801	13.590	423.719	794	7.711	142.529.584
2017	5.287.137	450.685	3.509.311	147.138.203	81.881	510.030	760	14.931	156.992.940
2018	5.556.379	485.592	3.399.625	157.705.307	99.680	648.087	577	25.572	167.920.821

Kaynak:(TÜİK: 2019).

2018 yılında sektörel bazda en fazla ihracat imalat sanayinde yaşanırken bunun toplam ihracat içindeki payı %94'tür. 2003 yılında da toplam ihracat içindeki imalat sektörünün payı aynı düzeylerde. Bunun yanı sıra 2003 yılına kıyasla 2018 yılında imalat sanayi sektörü ihracatı %255 oranında artmıştır. 2018 yılına göre 2003 yılı kıyaslandığında ise tarım sektöründe %162'lik bir ihracat artışı yaşanırken, bu oran madencilikte %625, toptan ve perakende de %254, hizmet sektöründe ise % 2,536'dır. İmalat sektörü ihracatında 2008 sonrasında toplam ihracatta yaşanan düşüşe paralel bir düşüş görülmektedir. Yıllar itibariyle sektörlerin tamamında dalgalı bir seyir izlenmiştir.

II.1.4. Türkiye'de İhracatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo-5: Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre Türkiye İhracatı (2003-2018)
(1000 ABD Doları)

	Yatırım (sermaye) malları	Hammadde (ara mallar)	Tüketim malları	Diğerleri	Toplam
2003	4 344 031	18 494 475	24 125 341	288 989	47 252 836
2004	6 530 838	25 945 606	30 501 889	188 820	63 167 153
2005	7 997 690	30 289 782	34 835 399	353 537	73 476 408
2006	9 423 369	37 788 252	37 790 478	532 577	85 534 676
2007	13 754 544	49 402 983	43 695 868	418 354	107 271 750
2008	16 725 377	67 733 802	47 076 909	491 108	132 027 196
2009	11 116 832	49 734 012	40 733 029	558 739	102 142 613
2010	11 771 080	56 380 661	45 320 506	410 972	113 883 219
2011	14 191 696	67 941 697	52 218 849	554 626	134 906 869
2012	13 733 634	82 655 801	55 556 262	516 039	152 461 737
2013	15 592 482	74 817 206	60 732 211	660 738	151 802 637
2014	16 107 109	75 171 304	65 088 272	1 243 473	157 610 158
2015	15 391 913	68 432 756	59 145 648	868 554	143 838 871
2016	15 891 426	66 890 193	58 876 813	871 151	142 529 584
2017	18 352 258	73 062 988	64 877 907	699 787	156 992 940
2018	19 843 230	79 263 881	68 031 042	782 667	167 920 821
Değişim(%) 2017-2018	8,1	8,5	4,9	11,8	6,9
Değişim(%) 2003-2018	356,8	328,6	182	171	255

Kaynak: (TÜİK, 2019).

2018 yılında bir önceki yıla göre Türkiye’de toplam ihracat %6,9 artarken 2003 yılına göre %255 oranında bir artış yaşanmıştır. 2018 yılında mal gruplarına göre ihracat verilerinde 2017 yılına göre yatırım malında %8,1, hammadde ihracında %8,5, tüketim malları ihracında ise %4,9’lık bir artış yaşanmıştır. Yatırım malları ihracında yıllar itibariyle 2008 dönemine kadar sürekli ve ciddi artışlar yaşanırken ABD küresel krizi ile ortaya çıkan uluslararası finans sıkıntısı ve risk primi Türkiye açısından yatırım malları ihracında %17,8 oranında bir azalışa neden olmuştur. Aynı durum ara mal ihracatında da yaşanmış olup bu gerileme %26,6 ile yine ciddi bir oranda gerçekleşmiştir. Krizden en az ihracat düşüşü ile çıkan mal grubu %13,5 ile tüketim malları olmuştur. 2014 ve 2015 yılında mal gruplarının tamamında yine ihracat düşüşleri yaşanmış olup bunun nedenleri arasında Rusya ile yaşanan uçak krizi ile bölgesel savaş halinin devam etmesi ve petrol fiyatlarındaki düşüş ile petrol ihracatçısı ülkelerin dış taleplerindeki gerileme sayılabilir.

II.1.5.Türkiye’de İhracatın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

Türkiye’de ihracatın yoğunlaştığı bölge ve ülke grupları aşağıdaki tablodan gözlemlenmektedir. Tabloya göre ihracat yapılan bölgelerin çeşitliliği göze çarpmaktadır. Ancak bu dağılımda bazı ülke gruplarına yapılan ihracat rakamları önemli seviyelere ulaşmışken bazı bölgelerde ise istenilen seviyelere ulaşamamıştır.

Tablo-6: Ülke Grupları Bazında Türkiye İhracatı (2009-2018)

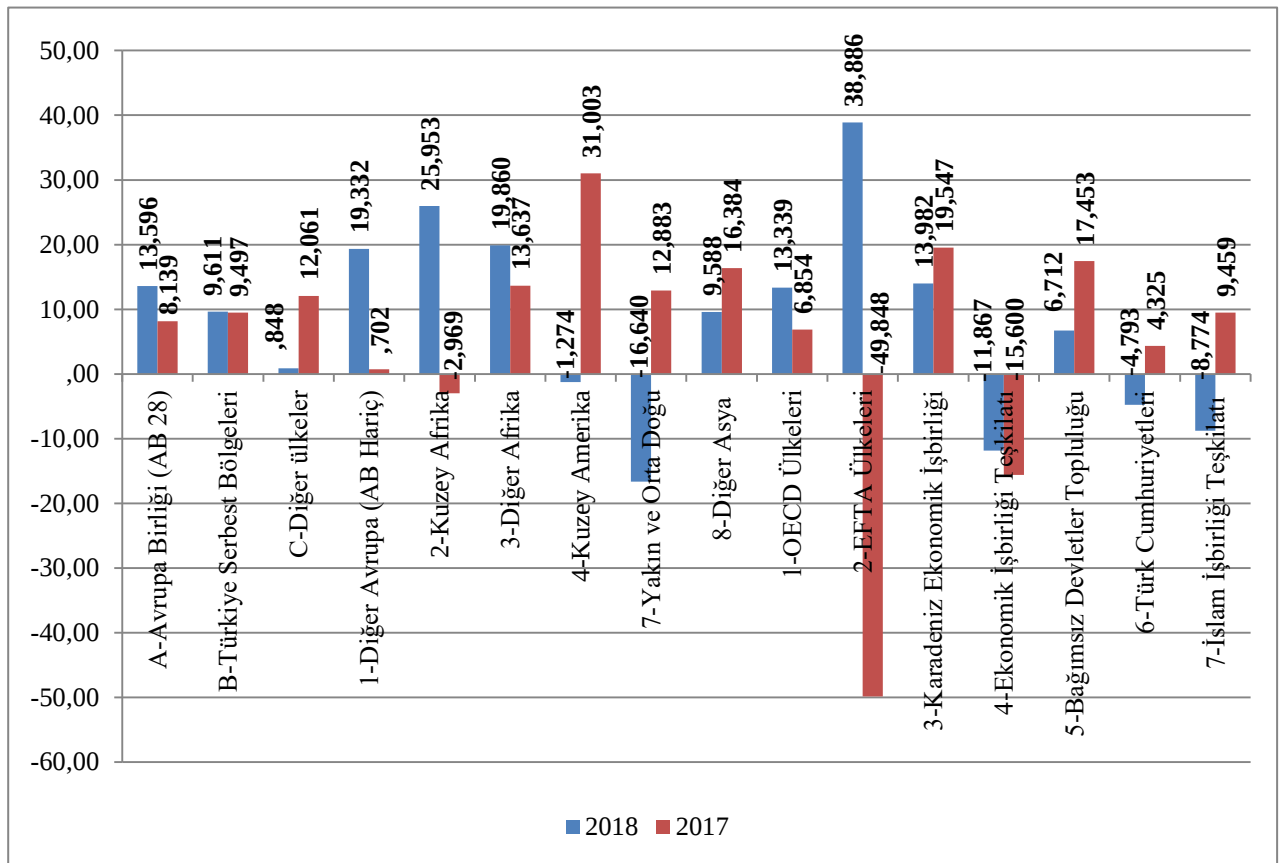
(1000 ABD Doları)

Ülke Grubu	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Toplam	167.945.418,13	156.992.940,41	142.529.583,81	143.838.871,43	157.610.157,69	151.802.637,09	152.461.736,56	134.906.868,83	113.883.219,18	102.142.612,60
A-Avrupa Birliği (AB 28)	83.970.922,05	73.906.184,11	68.343.294,61	63.998.187,00	68.514.122,76	63.038.192,28	59.394.412,35	62.587.954,00	52.933.824,32	47.226.874,02
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	2.186.201,00	1.994.504,45	1.821.509,98	1.906.792,46	2.269.840,74	2.412.824,17	2.294.933,51	2.544.721,21	2.083.787,74	1.957.065,79
C-Diğer ülkeler	81.788.295,07	81.092.251,86	72.364.779,22	77.933.891,98	86.826.194,19	86.351.620,64	90.772.390,70	69.774.193,62	58.865.607,13	52.958.672,80
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	11.703.111,50	9.804.806,53	9.736.409,00	14.141.058,23	15.183.961,86	14.213.880,20	14.166.917,41	12.734.547,68	11.124.224,83	11.103.289,35
2-Kuzey Afrika	9.478.536,44	7.524.785,22	7.755.070,90	8.527.125,94	9.757.934,91	10.041.749,65	9.443.604,05	6.700.804,89	7.025.168,21	7.415.775,51
3-Diğer Afrika	4.973.218,13	4.148.822,32	3.650.929,68	3.921.797,66	3.996.463,05	4.103.793,61	3.913.246,49	3.633.016,36	2.257.897,52	2.738.866,32
4-Kuzey Amerika	9.576.653,98	9.699.902,96	7.404.321,48	7.066.506,34	7.292.335,78	6.580.293,31	6.662.553,62	5.459.299,39	4.242.434,61	3.578.828,90
5-Orta Amerika ve Karayipler	1.473.286,75	1.170.790,95	846.165,83	848.820,35	938.023,14	1.004.172,80	769.629,76	626.293,09	597.975,03	621.825,80
6-Güney Amerika	1.772.033,25	1.295.459,09	1.094.762,60	1.309.782,63	1.852.328,11	2.126.990,88	2.191.083,83	1.840.350,59	1.237.355,86	677.599,13
7-Yakın ve Orta Doğu	29.460.030,53	35.336.960,89	31.304.101,58	31.085.755,71	35.383.669,39	35.574.659,97	42.451.152,73	27.934.772,06	23.294.872,81	19.192.807,97
8-Diğer Asya	12.351.815,04	11.270.706,29	9.684.104,01	10.307.368,22	11.590.681,50	12.016.838,35	10.574.649,02	10.199.360,77	8.580.832,62	6.705.543,88
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	804.806,83	647.644,88	735.910,38	619.476,01	600.041,82	538.473,36	490.339,38	480.755,38	402.591,28	361.639,92
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	194.802,63	192.372,74	153.003,77	106.200,89	230.754,62	150.768,52	109.214,42	164.993,42	102.254,37	562.496,02
Seçilmiş ülke grupları										
1-OECD Ülkeleri	93.776.576,61	82.725.960,91	77.419.771,59	75.368.260,80	76.674.896,73	68.683.836,11	66.289.740,20	67.113.921,16	57.394.214,53	52.243.682,52
2-EFTA Ülkeleri	2.275.567,72	1.638.258,18	3.266.569,54	6.202.203,23	3.795.179,95	1.661.908,19	2.601.134,21	1.887.252,35	2.416.380,81	4.335.559,52
3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği	17.823.837,78	15.634.945,28	13.078.480,70	14.590.289,97	19.687.231,97	20.367.992,38	18.791.304,86	17.767.963,70	14.456.173,47	12.272.590,79
4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	7.143.665,61	8.104.526,72	9.602.546,66	9.566.766,13	11.716.861,16	11.898.399,88	16.563.294,67	9.291.735,07	7.617.076,94	5.948.111,22
5-Bağımsız Devletler Topluluğu	9.715.268,71	9.102.488,43	7.749.900,78	10.568.768,21	15.616.469,06	16.924.417,60	15.074.703,18	13.376.635,79	10.288.271,62	7.957.492,03
6-Türk Cumhuriyetleri	3.965.691,09	4.164.927,56	3.992.263,06	5.289.670,96	7.107.785,01	6.908.136,74	5.840.702,71	5.039.883,77	3.921.071,82	3.399.484,80
7-İslam İşbirliği Teşkilatı	41.178.159,80	45.132.557,19	41.232.470,22	42.737.551,77	48.625.211,35	49.370.615,35	55.218.486,82	37.325.434,07	32.469.555,65	28.626.585,50

Kaynak: (TÜİK, 2019).

2009-2018 yılları arasındaki tüm dönemlerde Türkiye ihracatının yarısından fazlası AB ülkelerine yapılmıştır. 2009'dan 2018 yılına AB ülkelerine olan ihracat %77,8 oranda artış göstermiştir. Türkiye'nin Serbest Bölgeler üzerinden yapılan ihracatında yıllar itibarıyla bir ilerleme kaydedilmediği görülmektedir. Yine aynı dönemler karşılaştırıldığında Avrupa Birliği dışındaki Avrupa ülkeleri ile Afrika ülkelerine yapılan ihracatta bir ilerleme kaydedilememiştir. Buna karşın Amerika ülkelerine olan ihracatta %162'lik bir artış sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin ihracatını artırdığı diğer bölgeler %54 ile Yakın ve Ortadoğu ile %85 artış oranı ile Asya olmuştur. Seçilmiş ülke gruplarına göre sınıflandırmada ise OECD ülkelerine yapılan ihracat 2018 yılında toplam ihracatın %55,8'ini oluşturmaktadır. 2009-2018 tüm dönemlerinde ise OECD ülkelerine yapılan ihracat toplam ihracattan en fazla payı almıştır. Aynı dönemler için İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelere yapılan ihracat %44 oranında artış gösterirken diğer seçilmiş ülke gruplarına yapılan ihracatta ciddi bir artış yaşanmamıştır. EFTA grubu ülkelere yapılan ihracatta ise %90 oranında bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2017-2018 yılı özelinde ülke grupları bazında ihracatın değişim yüzdelerine ise Şekil-2'de görülmektedir.

Şekil-2: Ülke Grupları Bazında Türkiye İhracatı Yüzde Değişimi (2017-2018)

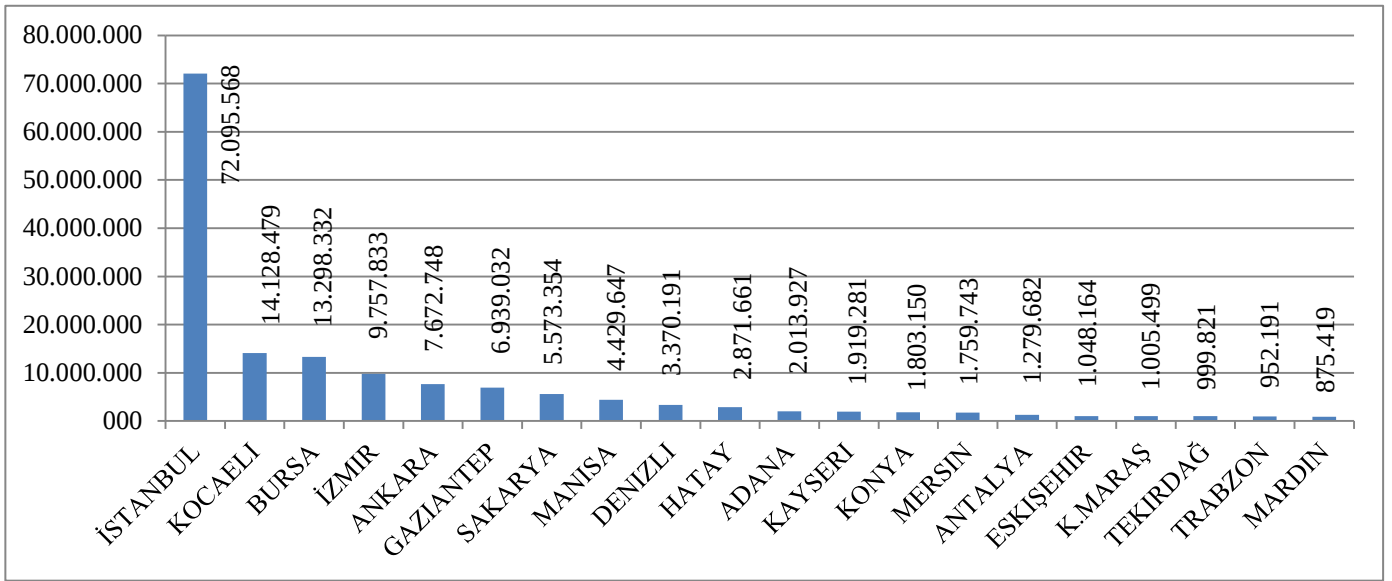
Kaynak:(TÜİK, 2019).

Türkiye'nin AB'ye ihracatı 2017 yılında bir önceki yıla göre %8,1 artarken, 2018 yılında %13,6 oranında artmıştır. Aynı dönemlerde serbest bölgelere yapılan ihracatta da %9'un üzerinde artış görülmüştür. EFTA ülkelerine ihracatta 2018'de %38,9 artış yaşanırken 2017'de %49,8 gibi ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Yine 2017'de bir önceki döneme göre Yakın ve Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracat %12,9 artarken, 2018'de ise %16,6 gerilemiştir. Gruplar içinde sadece Ekonomik İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelere yapılan ihracat, hem 2017 hem de 2018'de azalma göstermiştir. Türk Cumhuriyetler ile İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerine 2017'de yaşanan ihracat artışları yerini 2018'de bir önceki döneme göre düşüşe bırakmıştır.

II.1.6. Türkiye’de İller Bazında İhracat

Türkiye’de, illerin büyüklük ve gelişmişlik durumları ile ihracat düzeyleri arasında bağlantı kurmak her zaman doğru olmamaktadır. Bu durumun hammaddeye, pazara ve ulaşım alanlarına yakınlık gibi birçok nedeni vardır.

Şekil-3: Türkiye’de En Fazla İhracat Yapan Yirmi İl (2018) (1000 ABD Doları)

Kaynak: (TÜİK, 2019).

İhracatta önde gelen illerin büyük çoğunluğunun limanlara yakın iller olduğu dikkat çekmektedir. 2018 yılında bir önceki yıla göre ilk on il arasında en fazla ihracat artışı yaşanan il %11,2 ile Manisa olmuştur. Bu sıralamada özellikle limanlara yakın olan illerin ihracat rakamlarında önde oldukları anlaşılmaktadır. Bu listede Konya 1.803,149,81 ABD Doları ile 13. sırayı almıştır

Türkiye’nin iller bazında ihracat performansına baktığımızda İstanbul, 2003 yılında ülke toplam ihracatının %58.4’ünü tek başına karşılarken, 2018 yılında %50.6 ile toplam ihracatın yarısını tek başına gerçekleştirmiştir. 2018 yılı verilerine göre ülke ihracatının

%91,6'lık bölümü ilk yirmi şehir tarafından gerçekleştirilmektedir. Milyar Doların üzerinde ihracat yapan il sayısı 2003'de 5 iken bu rakam 2018'de 17'yi bulmuştur.

II.2.Konya'da İhracat

II.2.1.Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Konya'nın İhracatı

II.2.1.1.Selçuklu Dönemi

Konya, Anadolu Selçuklu Devletine başkent olunca bayındırlık hizmetleri hızlanmış, şehir gelişmiş ve Anadolu bağlantı yolları üzerinde kurulduğu için de önemli bir ticaret merkezi olmuştur. İbn-i Batuta, şehri ziyaret etmiş ve yaptığı tasvirde geniş bağ ve bahçelerinin bulunduğu, sularının bol olduğu ve çarşısında her sanattan iş yerlerinin bulunduğunu vurgulamıştır (Öztürk, 2003:1-2).

Tarihi milat öncesine dayanan Konya, gerek Selçuklu gerekse Osmanlı dönemlerinde önemli bir merkez konumundadır. Selçuklu döneminde ekonominin canlanmasında Türk-İslam kültürünün göstergeleri olan tekke, zaviye, medrese, cami, kervansaray, han gibi alt yapı çalışmalarının etkisi olduğu görülmektedir. Bunların yanında çarşı ve bedestenlerdeki esnaf ve zanaatkârlar da ahilik çatısı altında örgütlenmiş ve ekonomik yapı kurumsallaşmaya başlamıştır (Bayram, 2008:9-21).

Selçuklu döneminde Konya'da ekonomik yaşamı Ahilik Teşkilatı yönetmektedir (Küçükdağ, 2004:70). Ahilik, daha sonra önemini yitirmiş, Osmanlı döneminde zayıflamaya başlayan ahilik geleneğini 17. yüzyılın ortalarına kadar debbağlar sürdürmüştür (Küçükdağ, 1989:144).

Selçuklu döneminde önde gelen imalat sanayileri ise şöyledir: halı ve kilimcilik, deri ve dokuma ile ilgili boyamacılık, cendrehane, karhane, sabunhane ile tuğla ocağı ve bezirhane ve şaraphanedir (Ceran, 1988:118-119).

Selçuklular döneminde ihraç edilen bazı ürünler ise Rus, Kıpçak ve Çerkez köleler, sığır, koyun, at, keçi, meyve ve lacivert taşı idi. İthal edilen ürünler ise ipekli kumaş, elbise, kürk, baharat, şeker, yay, kılıç, kalkan, tolga, miğfer, zırh gibi savaş gereçleri, şarap, sabun, kalay, kurşun, kâğıt, zücacıye, cam ve mücevherdir (Bedirhan, 2002:163-166).

Selçuklu döneminde ticaretin gelişmesi para arzını genişletme düşüncesini doğurmuştur. O dönemde gümüş madeni yeterli olduğundan gümüş para basmakta sorun yoksa da altın madeni olmadığından ithal edilmesi gerekmektedir. Sultan I. Alâeddin Keykubat'ın Venediklilerle yaptığı bir ticaret anlaşmasında kıymetli maden ihracının yasaklanmasına karşın ithalatına gümrük muafiyeti uygulanması para arzına verilen önemi göstermektedir (Ceran,1988:114 ve 120).

1243 Köseadağ Savaşı'nın kaybedilmesi sonucu Moğol baskısı ve ağır vergi yüklerinden bunalan çiftçilerin topraklarını terk etmesiyle tarım sektöründe üretim düşmüş, fiyatlar artmıştır. Böylece bir dönem buğday ihraç eden Selçuklular kendi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaz duruma gelmiştir. Moğol istilası sonrası Konya'nın ticaretteki önemi Tebriz'e kaymaya başlamıştır (Erdem, 2006:367; Polat, 2006:375; Bedirhan, 2002:168).

II.2.1.2.Osmanlı Dönemi

Karamanoğulları'nın Osmanlı bünyesine alınması ile Konya artık başkent olmaktan çıkmış ve Osmanlı'nın bir eyaleti olmuştur. Bu durum Konya'nın siyasi merkez olma

durumunu yitirmesine rağmen ticari, sinai ve kültürel bir merkez olma durumunu değiştirmemiştir. Konya’da geniş tarım alanlarının varlığı nedeniyle tarımsal üretim hâkimdir. Genelde arpa, buğday ve bunun yanında nohut ve mercimek ekimi yapılmaktadır (Öztürk, 2003:2).

Osmanlı’nın klasik çağında Konya’daki tarım arazilerinin ancak çiftçinin kendine yetebilen ve bir çift öküzle işlenebilen nitelik taşıması Osmanlı tarım ekonomisinin dayandığı durumu yansıtmaktadır (İnalcık, 2000:192). Hemen ifade edelim ki bu durum 1896 yılında demir yolunun gelmesini takiben dış pazara yönelik üretimin zamanla hız kazandığı döneme kadar devam edecektir (Öztürk, 2003:5).

16. yüzyılda Konya’daki ekilebilir tarımsal alanların sınırlı oranlarda üretime açıldığı, insanların tarımsal ürünleri öz tüketimleri için ürettikleri ve biraz da yerel pazarlara arz ettikleri bilinmektedir. Yani tarımsal üretim sınırlı miktarda olup küçük köylü işletmelerince yapılmaktadır. Köylünün nakdi vergilerini ödeyebilmeleri için pazara çıkmaları gerekmektedir. Bunun yanında İstanbul, Bursa, Kayseri, Tokat ve Amasya gibi şehirlerin yanı sıra Konya ve çevre yörelerinde de meyve, sebze, et, süt gibi üretimler yapılmakta, bunlar kent pazarlarında arz edilmektedir (Pamuk, 2007:38-39).

Konya’nın gelişimi ile ulaşım olanakları arasında olumlu bir bağlantı olduğu görülmektedir. Ticarete ulaşımın denizlere kayması ile birlikte Konya’dan denizlere ulaşan bağlantı yollarının yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda 1975 yılında Silifke üzerinden denize inen bir bağlantı yolu projesi tamamlanmıştır (Balci, 2004:119-121).

Sille ve Karapınar’da üretilen cehri, halı ve dokuma sanayisinde kullanılmak üzere İzmir ve Samsun limanları üzerinden İngiltere’ye ihraç edilmekteydi (Sarıköşe, 2009:227).

15. yüzyılda Konya, kirbas üretimi yapan ve ihraç eden önemli kentlerden birisi konumundadır. Tüccarlar köylere gelerek ip eğiricileri ve dokumacılara selem yöntemi ile iş yaptırmaktaydılar (İnalçık, 2009:203 ve 206).

1899 yılı verilerine göre Konya'ya ithal edilen ürünler şunlardır: kahve, şeker, sabun, pirinç, petrol, zeytiyağı, ispiroto, ispermeçet, tıbbi malzeme, attariye, manifatura, metal, kösele, demir, bakır, zirai aletler olmuştur. İhraç edilen ürünler ise buğday, arpa, yapağı, tiftik, afyon, mısır, çavdar, cehri, kitre, palamut, kuru üzüm, kara sığır, manda, koyun, keçi, yağ ve peynirdir (Öztürk, 2003:10). Ayrıca 18. ve 19. yüzyıllarda, Anadolu kentleri ile birlikte Konya'dan da deri ve pabuç ihraç edildiği bilinmektedir (McGovan, 2000:828, 855).

19. yüzyılın ilk yarısında barut yapımında kullanılan güherçile üretimi yapılmakta ve kazanç getirisi yüksek olduğu için yurt dışına ihraç edilmekteydi. Stratejik önemine binaen güherçile ihracının devlet tarafından sınırlandırıldığı da bilinmektedir (Öztürk, 2003:13).

Osmanlı devletinde 16. yüzyıla kadar dış ticaret politikası bağımsızken, dönemin şartları gereği ihracat ve itaatta bazı sınırlamalar yanı sıra karşılıklı ticaret anlaşmaları da görülmektedir. Ancak dış ticaret politikasında en önemli yeri kapitülasyonlara ayırmak gerekir. Kapitülasyonlar, 17. yüzyıldan sonra Osmanlı'nın bağımsız bir dış ticaret politikası yürütmesinin önüne engel oluşturmuştur. Kapitülasyonların yabancılardan %8'den fazla gümrük vergisi alınamayacağı ve gümrük vergileri üzerinde Osmanlı'nın söz hakkının olmayacağı hükmü tabiri caizse Osmanlı ekonomisinin belini bükmüştür (Aydın, 2018:48-49).

Osmanlı ekonomisine en kötü darbe ise Baltalimanı Anlaşması ile gelmiştir. Bu anlaşmaya göre her türlü mal %5 gümrük vergisi ile serbestçe ithal edilebilecek duruma getirilirken, transit ticaret ve ihracatta ise vergi oranı %12'ye yükseltilmiştir. Bu madde ile Osmanlı devleti açık bir pazar haline gelmiştir (Aydın, 2018:50-53).

Osmanlı'nın tarih sahnesinden çekilmeye başladığı dönemde, örneğin I. Dünya Savaşı hemen sonrasında (1920), Anadolu'da bulunan 76 anonim şirketten 19 tanesi Konya'dadır. 11 anonim şirket İzmir'de; 3'er anonim şirket Aydın, Bursa ve Kütahya illerinde; 2'şer anonim şirket Kayseri, Eskişehir ve Ankara'da, 1'er anonim şirket ise Trabzon, Manisa, Niğde, Kastamonu, Afyon, İzmit ve Erzurum'da bulunmaktadır. Ancak 1923'e kadar Konya'da 19 anonim şirketten 13 tanesi ayakta kalabilmiştir (Arabacı, 1999:63-64).

II.2.2.Cumhuriyet Döneminde Konya'nın İhracatı

Türkiye'de dış ticaretin seyri 1980 öncesinde kapalı ekonominin hâkim olduğu, dış ticarete ithal ikameci politikaların uygulandığı dönem ve 1980 sonrasında dışa açık bir ekonominin öne çıktığı, ticari ve finansal serbestleşmenin sağlandığı, ihracata dayalı büyüme stratejilerinin uygulandığı dönem olmak üzere iki farklı düzlemde incelenebilir.

II.2.2.1.1923-1980 Dönemi

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Konya eskiden olduğu gibi yine hububat ağırlıklı bir ekonomik yapıdadır. Un imalatı nedeniyle değirmencilik en önemli faaliyet olarak görülebilir. Konya'da nüfusun %45'i tarımla iştigal ederken diğer kısmının da makine imalatı, maden, maden işleme, ağaç ürünleri ve halı üretimi gibi alanlarda faaliyet göstermektedir (Buluş, 2014:53).

Tablo-7: Konya İli İhracat Rakamları (1936)

Ürün Adı	Nisan 1936	Temmuz 1936
Buğday	360	193,67
Nohut	14,5	14
Bulgur	-	8,6
Un	136	162
Tiftik	5,56	6,9
Deri	9,58	9,5
Çavdar	47	-
Yapak	20	-
Soğan	47	-
Tuz	15,12	-
Peynir	1,59	-
Üzüm	3,13	-

Kaynak:(Öztürk, 2012:66).

Tablo-7’de görüldüğü üzere 1936 yılı Konya’ında ihraç ürünlerinin tarım ve hayvancılık kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma istisna bulunan tuz ihracı ise Tuz Gölü’nün bu coğrafyadaki varlığından dolayıdır.

Sanayi alanında ise Konya’da 1923-1950 dönemlerinde aşağıda belirtilen sektörlerde faaliyetler olmuştur (Buluş, 2014:53-58).

- Değirmen ve Un Sanayi
- Dokumacılık, Çorap ve Trikotaj Sanayisi
- Taş Ocağı İşletmeciliği
- Elektrik Üretimi İşletmesi
- Pamuklu Sanayi Müessesesi

Bu dönemin ilk yıllarında 1927 Teşvik-i Sanayi Kanunu ile ihracata yönelik üretim yapan sanayicinin kullandığı ithal hammaddelere gümrük vergisinden muafiyet tanınması

özel sektörü olumlu yönde etkilediği söylenebilir; ancak devletçilik uygulamaları ile bu muafiyetin uzun sürmediği de görülmektedir (Buluş, 2012:58-59; Buluş, 2014:52-53).

1949'dan sonra ise Marshall yardımları tarımda makineleşmeyi artırmış, bu da ekilen arazi ve ürün sayısında artışları da beraberinde getirmiştir. Konya'da 1952 yılında 1.991 olan traktör sayısı 1958'de 3.264'e ulaşmıştır. Biçerdöver sayısının ise 100 olduğu görülmektedir (Semiz, 1999:151).

1950'li yıllardan sonra Konya'da tarım ve hayvancılıktaki ticari gelişmeler ivme kazanmıştır. Bu gelişmelere paralel bir şekilde 1960'larda büyük ve küçük sanayi işletmelerinin kurulması ve özellikle 1970'den sonra artış göstermeleri ile birlikte Konya'nın ülke ticareti içerisinde aldığı pay artmıştır. Örneğin Konya ticareti 1978 yılına gelindiğinde %2,3 pay ile İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Adana illerinden sonra altıncı sırada kendine yer bulmuştur. 1980 yılı sanayide işyeri sayımı verilerine göre Konya'da toplam 11.427 ticari müessese bulunmaktadır ki bu da Türkiye genelinde bulunan 309.506 ticari kuruluşun %3,7'sine tekabül etmektedir. 1980 yılından evvel ülkedeki kapalı ekonomi modelinin bir neticesi olan ithal ikameci politikalar sonucu ihracata ilgisiz kalan Konya tüccarı, 1980'lerden sonra ise başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere İran ve Irak'a dış satımda bulunmaya başlamıştır. Ayrıca Amerika ve Avrupa ülkelerine de ihracat yapıldığı görülebilir. Bu dönemlerde öne çıkan ihraç ürünleri ise şu şekilde sıralanabilir: un, buğday, makarna, meyve, baklagiller, et, makine, bisiklet, çimento, tuğla, halı, ayakkabı, vb. (Toruk, 2003:33-35).

1950-1980 dönemlerinde Konya'da kurulan bazı sanayi kuruluşları aşağıda belirtilmiştir (Buluş, 2014:59-64).

- Konya Şeker Fabrikası (1954)

- Çumra Şeker Fabrikası
- Konya Çimento Fabrikası (1954)
- Et Balık Kurumu Konya Kombinası
- Karaman İplik ve Dokuma Mensucat İşletmesi
- Krom Magnezit Tuğla Sanayi (1969)
- Seydişehir Alüminyum Tesisleri (1973)

II.2.2.2.1980 Sonrası Dönem

24 Ocak 1980'den sonra Türkiye'de içe dönük sanayileşme stratejisinden ihracata dönük bir sanayileşme stratejisine doğru dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümle finansal liberalizasyon politikaları ekonomide uygulanmaya başlamış, faiz oranları artırılmış, esnek kur sistemine geçilmiş, sermaye hareketlerindeki sınırlamalar kaldırılmış, özelleştirme politikaları hızlanmıştır. Böylece serbest piyasa ekonomisine geçilerek dünya ekonomisi ile bütünleşme sağlanmaya çalışılmıştır (Güleç, et al., 2008:50).

Konya'da 1985 yılından sonra ise yurtdışındaki gurbetçilerin çoğunluğunu oluşturduğu Yimpaş Holding modeline benzer binlerce ortaklı holdinglerin kurulduğu, bunların kısa zamanda Konya ve ülke ticaretinde önemli bir yer edindiği, ancak 2000-2001 yıllarına gelindiğinde ise istismara açık, salt güvene dayalı sistemsel boşluklar ile denetimsel eksiklikler nedeniyle dönemin ekonomik krizinden etkilendiği ve hızlı bir şekilde küçülmeyle ya da kapanmayla yüzyüze kaldığı görülmüştür. (Toruk, 2003:38).

Günümüze gelindiğinde ise, Konya sanayisi, 9 adet organize sanayi bölgesi, 19 küçük sanayi sitesi, 14 özel sanayi sitesi ve il merkezli 15, ilçe merkezli 11 küçük sanayi sitesi ile son dönemlerde Türkiye'de önemli bir yere sahiptir (Ay & Çevik, 2017:13).

Konya’da otomotiv yan sanayi imalatı, makine aksam imalatı, tarım makine ve ekipmanları imalatı, gıda üretimi ve ayakkabıcılık önde gelen sektörlerdir.

Kentte sektörel bazda ihracatın tamamına yakını imalat sanayi tarafından yapılmaktadır. Üretilen malların çok çeşitli olması ve yeni pazarlar keşfedilmesi ihracat artışının önemli nedenleri arasında sayılabilir. Bunun yanında Konya ihracatının istatistiklerin çok üzerinde olduğu hakkında görüşler vardır. Bunun nedeni; İstanbul ve Mersin limanlarından ihraç edilen ya da başka firmalarca ihraç kayıtlı olarak yurtdışına gönderilen mallara ait rakamların net olarak bilinmemesinden ötürü istatistiklere dahil edilmemesidir (Güleç, et al., 2008:71-72).

Türkiye’nin tarım başkenti olarak anılan Konya, toplam tarım alanının %8,2’sini, toplam tahıl üretiminin %10,7’sini, arpa üretiminin %11,6’sını, kuru fasulye üretiminin %31,1’ini, şekerpancarı üretiminin %32’sini ve buğday üretiminin %30’unu üretmektedir (Ay & Çevik, 2017:13).

Türkiye’nin tahıl, un, tuz, şeker üretiminde ilk sırada olan Konya, birincil aliminyum çıkarılan tek ildir. Aynı zamanda zengin linyit yataklarına sahiptir (Ay & Çevik, 2017:13).

Konya özellikle toprağın verimliliği ve arazinin düzlüğünün getirdiği avantajlar ile tarımsal faaliyetlerde önemli bir merkez halini almıştır. Son dönemlerde girişimci müteşebbislerin varlığı ve üretim faktörlerinin çeşitliliği ile sanayi alanında da önemli bir merkez konumuna gelmektedir. Bu avantajlar sayesinde Konya, tarım alet ve ekipmanlarının üretilip geliştirildiği, hem ülkenin iç pazarına arz edildiği hem de dünyaya ihraç edildiği bir şehir olmuştur (Mucuk & Edirneligil, 2017:262).

İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından ilk defa 1968 yılında, Türkiye’nin sanayi alanında faaliyet gösteren en büyük 100 şirketini belirlemek amacıyla başlatılan, 1981

yılında ise kapsamı genişletilerek 500 kuruluşa çıkarılan ve her yıl bir önceki yılın verilerine göre sıralanan şirketlerin kamuoyuna duyurulmasını hedef alan çalışma başlatılmıştır (İstanbul Sanayi Odası, 2017).

Tablo-8: Türkiye İlk 500 İçerisindeki Konya Firmaları (1993)

Sıra	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net/TL)
67	Konya Şeker San. Tic. A.Ş.	1.541.451
256	Konya Çimento San. Tic. A.Ş.	487.988

Kaynak: (İstanbul Sanayi Odası, 2017).

Konya'dan yayınlanan verilere göre ilk kez 1993 yılında 2 firma 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' arasında yerini almıştır.

Tablo-9: Türkiye İlk 500 İçerisindeki Konya Firmaları (2016-2017)

Yıllar		Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net/TL)
2016	2017		
43	31	Konya Şeker San.ve Tic. A.Ş.	2.715.924.904
128	165	Eti Aliminyum A.Ş.	1.039.642,302
299	259	Tümoson Motor ve Traktör Sanayi A.Ş.	529.166.004
329	414	Aydınlar Yedek Parça San.ve Tic. A.Ş.	484.316.800
369	350	Ova Un Fabrikası A.Ş.	426.433.591

Kaynak: (İstanbul Sanayi Odası, 2017).

İstanbul Sanayi Odası tarafından 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' araştırması ile üretimden satış rakamları dikkate alınarak yapılan büyüklük sıralamasında birinci büyük 500 firma arasına Konya'dan 2016 ve 2017 yıllarında 5 adet firma girmiştir. İlk 500 arasında ilk sırayı 1993'te olduğu gibi yine gıda sektöründe yer alan Konya Şeker A.Ş. firması alırken, ikinci sırayı madencilik sektöründe faaliyet gösteren Seydişehir

Aliminyum Fabrikası almıştır. Üç ve dördüncü sırayı otomotiv yedek parça üreticisi iki önemli şirket alırken, beşinci sırayı ise yine gıda sektöründen bir firma almıştır.

Tablo-10: Türkiye İkinci 500 İçerisindeki Konya Firmaları (2006)

Sıra	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net/TL)
46	Ova Un Fabrikası A.Ş.	75.425.677
120	Hekimoğlu Un Fabrikası A.Ş.	71.311.30
276	Akova Süt ve Gıda Mamülleri A.Ş.	53.737.73
200	Kompen PVC A.Ş.	53.343.346
430	Helvacızade Gıda A.Ş.	52.679.841
299	Selva Gıda A.Ş.	47.536.155
332	Akbel Süt Ürünleri A.Ş.	47.087.825
307	Enka Süt A.Ş.	44.225.870
338	Büyük Hekimoğulları Gıda A.Ş.	39.872.669

Kaynak: (İstanbul Sanayi Odası, 2017).

1991 yılında İstanbul Sanayi Odası tarafından ilk 500 firmayı takiben ikinci 500 firma araştırmasına da başlanılmış olup yayınlanan verilere göre 2006 yılında Konya'dan 9 şirket 'Türkiye'nin İkinci 500 Firması' listesine girmiştir.

Tablo-11: Türkiye İkinci 500 İçerisindeki Konya Firmaları

Yıllar		Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
2017	2016		
20	-	Helvacızade Gıda İlaç Kimya San. ve Tic. A.Ş.	298.760.377
36	-	Akova Süt ve Gıda Mamülleri San. ve Tic. A.Ş.	289.348.225
71	108	Kombassan Kağıt Matbaa Gıda ve Tekstil San. Tic. A.Ş.	273.223.910
88	-	Hekimoğlu Un Fabrikası Tic. ve San. A.Ş.	265.971.643
151	72	Konya Çimento Sanayii A.Ş.	244.253.982
156	-	Enka Süt ve Gıda Mamülleri San. ve Tic. A.Ş.	242.249.742
182	165	Safa Tarım A.Ş.	232.979.140

242	101	Büyük Hekimoğulları Gıda San. ve Tic. A.Ş.	211.693.659
246	406	Altınapa Değirmencilik Tic. ve San. A.Ş.	211.036.018
297	-	RTM Tarım Kimya San. ve Tic. A.Ş.	197.383.535
396	415	Kompen PVC Yapı ve İnşaat Malzemeleri San. ve Tic. A.Ş.	168.529.824
412	400	Selva Gıda Sanayi A.Ş.	166.229.176
419	419	Çöğenler Yemcilik Tarım Ürünleri Hayvancılık ve Petrol Ürünleri Tic. San. Ltd. Şti.	165.008.905
456	315	Golda Gıda San. ve Tic. A.Ş.	156.469.157
474	-	Panplast Sulama Tarım San. ve Tic. A.Ş.	152.120.620
499	-	Sezersan Matbaacılık ve Ambalaj San. Tic. A.Ş.	145.651.603

Kaynak: (İstanbul Sanayi Odası, 2017).

Türkiye'nin 2016, 2017 yıllarında ikinci büyük 500 firma sıralamasında ise Konya'dan 16 firma bulunmaktadır. 2006 yılı verilerinden de anlaşılacağı üzere 7 firmanın daha bu listeye girdiği görülmektedir. Türkiye'nin ikinci 500 listesinde yer alan 16 Konya firmasının büyük çoğunluğu yine gıda sektöründeki firmalardan oluşuyorken makine aksam imalat sektöründen firmalar da göze çarpmaktadır. Toplam 7 şirketin ise 2016 yılında listede olmazken 2017 yılında listeye girmeyi başardıkları görülmektedir. Ayrıca 2006 yılında ikinci 500 listesinde yer alan Ova Un A.Ş.'nin 2016 ve 2017 yılı ilk 500 firma listesinde yer almayı başardığı görülürken, 1993 yılı ilk 500 listesindeki Konya Çimento A.Ş. firmasının ise 2016 ve 2017 yılı ikinci 500 listesine gerilediği görülmektedir.

Konya'dan, Türkiye'nin ilk 500 ve ikinci 500 kuruluşları listesine giren firmaların hukuki statülerine bakıldığında tamamının anonim şirketlerden oluştuğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo-12: Konya Sanayi Odası Üyelerinin Hukuki Statülerine Göre Dağılımı

Şirket Türleri	Ocak 17	Ocak 18	Ocak 19
Anonim Şirketler	492	517	520
Kolektif Şirketler	1	1	1
Limited Şirketler	1196	1327	1338
Şahıs Firmaları	95	110	111
Kooperatifler	2	2	2
Resmi Kurum	1	1	1
Toplam	1,787	1,958	1,973

Kaynak: (Konya Sanayi Odası, 2019).

2019 yılı Ocak ayı Konya Sanayi Odası'na kayıtlı olan mükellef sayısı 2017 yılına göre %10,4 artış göstermiştir. Kayıtlı resmi kurum, kooperatif ve kolektif şirket sayılarında son üç yılda herhangi bir değişim olmamıştır. 2019'da anonim şirket sayısının 2017 yılına göre %5,7 artarken limitet şirket sayısının %11,9, şahıs firma sayısının ise %16,8 oranda arttığı görülmüştür. Sanayi odasına kayıtlı firmaların %47'si limitet şirketlerden oluşurken %26'sı ise anonim şirketlerden oluşmaktadır.

Kentte faaliyet gösteren küçüklü büyüklü birçok firma, üretimlerinin önemli bir kısmını ihraç etmektedir. Özellikle 2001 krizinden sonra üretim dış pazara yönlendirilmiştir. Bu süreçte ihracat yapan firmalarla birlikte ihracatta da önemli artışlar yaşanmıştır (Güleç, v.d., 2008:71).

Tablo-13: Konya İli İhracatçı Firma Sayıları (2003-2018)

Yıllar	İhracatçı Firma Sayısı
2003	554
2004	627
2005	677
2006	774
2007	842
2008	915
2009	975
2010	1.086
2011	1.194
2012	1.316
2013	1.427
2014	1.543
2015	1.639
2016	1.741
2017	1.895
2018	2.019

Kaynak: (T.C Ticaret Bakanlığı, 2019).

Konya ili ihracat yapan firma istatistiklerinde yıllar itibariyle artış yaşanmıştır. Türkiye’de ihracat yapan firma sayılarındaki artışa paralel bir ilerleme görülmüştür (bkz. Tablo-2, Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2018). 2018 yılı ihracatçı firma sayısını 2003 yılı verilerine kıyasladığımızda %264’lük oranda artış görülmektedir.

Tablo-14: Konya İhracatında Bölgesel Dağılım**(1000 ABD Doları)**

	2017	2018	Toplam İhracat İçindeki Payı (2018)	Değişim
Ortadoğu-Asya	669.686,30	755.038,41	41,87	12,75
Avrupa	445.692,04	538.585,40	29,87	20,84
Afrika	206.126,91	216.689,53	12,02	5,12

Amerika	65.494,50	73.353,02	4,07	12
Diğer Ülkeler	65.494,50	219.483,44	12,17	23,3
Toplam	1.565.002,34	1.803.149,81	100	15,22

Kaynak: (TİM, 2019).

2017-2018 yılları bölgesel ihracat rakamları incelendiğinde en yüksek payı %41,87 ile Ortadoğu-Asya bölgeleri almıştır. En az payı %5,12 ile Afrika bölgesi alırken 2018 toplam ihracat içindeki payı %4'te kalmıştır. Bir önceki yıla göre dış satımlarda en çok artış gösteren bölge %20,84 ile Avrupa bölgesi olmuştur.

Tablo-15: Konya İhracatında İlk On Ülke

(1000 ABD Doları)

Ülkeler	2017	2018	Değişim	Konya İhracatı İçindeki Payı (2018)
Irak	217.791,93	250.000,78	14,79	13,86
Almanya	119.128,83	127.038,05	6,64	7,05
İtalya	58.275,02	76.203,19	30,76	4,23
Cezayir	70.874,53	72.909,34	2,87	4,04
Birleşik Devletler	49.314,40	62.538,54	26,82	3,47
Rusya Federasyonu	29.095,21	51.319,75	76,39	2,85
Polonya	36.692,86	47.595,66	29,71	2,64
Suudi Arabistan	45.265,65	47.448,49	4,82	2,63
Mısır	34.368,64	44.356,54	29,06	2,46
İran	60.134,13	42.001,09	-30,15	2,33

Kaynak: (TİM, 2019). Konya 2018 yılında toplam 195 farklı ülkeye ihracat yapmıştır.

İstatistik içerisinde en fazla ihracat yapılan ilk 10 ülke sıralanmıştır.

2018 yılında Konya ihracatının en fazla olduğu ve aynı zamanda toplam ihracat içindeki payın en yüksek olduğu ülke Irak'tır. Bir önceki yıla göre en fazla ihracat artışı yaşanan ülke %76,39 ile Rusya'dır. 'Uçak krizi' sonrasında gerilen ortamın düzelmesi ile ticaret engellerinin kalkması bu artışın sonucudur. Tablo'da bir önceki yıla göre tek ihracat

azalışı %30.15 ile İran'a olmuştur. Bunun nedeni ise ABD'nin İran'a karşı uyguladığı yaptırım ve diğer ülkelere uyguladığı dayatmanın bir yansımasıdır. İhracat değişimlerinde ülkelere göre genel görünümün pozitif olduğunu da söylemek mümkündür.

II.2.2.2.1.Konya-Türkiye Dış Ticaret Dengesi Karşılaştırması

Türkiye ve Konya'nın 2003-2018 dönemleri ihracat rakamlarını inceleyeceğimiz bu başlıkta Konya'nın ülke ihracatına katkısı değerlendirilecektir. İhracat rakamlarındaki artış ve çıkış dönemleri Konya ve Türkiye açısından paralellik arz etmektedir. Konya ihracatının artış hızı her geçen dönem ülke ihracatının artış hızının üzerinde gelişme göstermiştir. Neticede 2003 yılında Konya'nın ülke ihracatı içindeki payı %0,37 iken 2018'e gelindiğinde %1,06'ya ulaşmıştır.

Tablo-16: Türkiye - Konya İhracat Rakamları (2003-2018) (1000 ABD Doları)

Yıllar	Türkiye İhracatı	Konya İhracatı	Türkiye İhracatı İçinde Konya'nın Payı (%)
2003	47.252.836,30	179.038,78	0,37
2004	63.167.152,82	275.556,36	0,43
2005	73.476.408,14	419.985,39	0,57
2006	85.534.675,52	493.532,18	0,57
2007	107.271.749,90	694.110,75	0,64
2008	132.027.195,63	871.222,79	0,65
2009	102.142.612,60	735.997,45	0,72
2010	113.883.219,18	980.101,14	0,86
2011	134.906.868,83	1.168.597,98	0,86
2012	152.461.736,56	1.275.625,63	0,83
2013	151.802.637,09	1.368.078,67	0,90
2014	157.610.157,69	1.491.165,91	0,98
2015	143.838.871,43	1.353.104,25	0,94
2016	142.529.583,81	1.314.877,28	0,92
2017	156.992.940,41	1.551.635,90	0,98
2018	167.945.418,13	1.785.234,66	1,06

Kaynak: (TÜİK, 2019).

2018 yılına gelindiğinde hem Türkiye hem de Konya ihracat rakamlarının cumhuriyet tarihinin en yüksek seviyesine ulaştığı söylenebilir. 2003 yılından 2018 yılına gelindiğinde Türkiye’de ihracat 3.5 katına çıkarken aynı dönemler için Konya ili ihracatı 10 katına çıkmıştır.

2008 yılı ihracat rakamlarındaki gerilemenin nedeni olarak ABD küresel ekonomik krizinin etkileri gösterilebilirken, 2015 yılı 2016 yılındaki gerilemenin nedenleri arasında ise o dönemde Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar, Irak pazarındaki daralma ile Rusya’ya uygulanan ambargo sonucu rublede yaşanan değer kaybı neticesinde bu ülkelere yapılan ihracatımızdaki önemli düşüşler gösterilebilir (Eğilmez, 2015).

Türkiye ve Konya ilinin 2003-2018 yılları arasında dış ticaret dengesine ilişkin bilgilerin yer aldığı Tablo-17’den çıkartılabilecek önemli sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo-17: Türkiye ve Konya İli Dış Dengesi (2003-2018)**(1000 ABD Doları)**

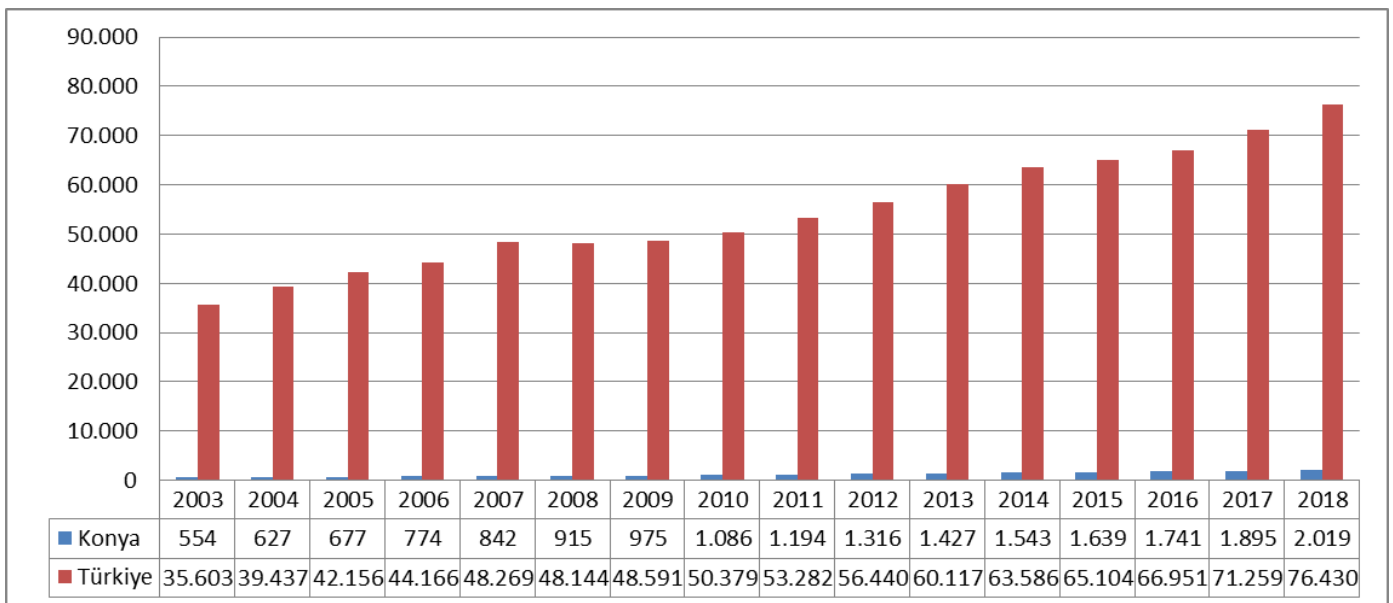
Türkiye						Konya				
Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı(%)	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı(%)
2003	47.252.836,30	69.339.692,06	-22.086.855,76	116.592.528,36	68,1	179.038,78	244.921,04	-65.822,00	423.959,82	73,1
2004	63.167.152,82	97.539.765,97	-34.372.613,15	160.706.918,79	64,8	275.556,36	377.698,39	-102.142,00	653.254,75	72,9
2005	73.476.408,14	116.774.150,91	-43.297.742,76	190.250.559,05	62,9	419.985,39	427.021,07	-7.036,00	847.006,46	98,3
2006	85.534.675,52	139.576.174,15	-54.041.498,63	225.110.849,67	61,3	493.532,18	555.828,78	-62.297,00	1.049.360,96	88,8
2007	107.271.749,90	170.062.714,50	-62.790.964,60	277.334.464,41	63,1	694.110,75	695.624,78	-1.514,00	1.389.735,52	99,8
2008	132.027.195,63	201.963.574,11	-69.936.378,48	333.990.769,74	65,4	871.222,79	775.418,19	95.805,00	1.646.640,98	112,3
2009	102.142.612,60	140.928.421,21	-38.785.808,61	243.071.033,81	72,5	735.997,45	583.483,07	152.514,00	1.319.480,52	126,1
2010	113.883.219,18	185.544.331,85	-71.661.112,67	299.427.551,04	61,4	980.101,14	802.841,76	177.259,00	1.782.942,90	122
2011	134.906.868,83	240.841.676,27	-105.934.807,44	375.748.545,10	56,0	1.168.597,98	1.170.863,86	-2.266,00	2.339.461,83	99,8
2012	152.461.736,56	236.545.140,91	-84.083.404,35	389.006.877,47	64,5	1.275.625,63	1.153.774,35	121.852,00	2.429.399,98	110,5
2013	151.802.637,09	251.661.250,11	-99.858.613,02	403.463.887,20	60,3	1.368.078,67	1.249.700,24	118.379,00	2.617.778,92	109,4
2014	157.610.157,69	242.177.117,07	-84.566.959,38	399.787.274,76	65,1	1.491.165,91	1.341.964,01	149,20	2.833.129,93	111,1
2015	143.838.871,43	207.234.358,62	-63.395.487,19	351.073.230,04	69,4	1.353.104,25	1.167.120,06	185,98	2.520.224,31	115,9
2016	142.529.583,81	198.618.235,05	-56.088.651,24	341.147.818,86	71,8	1.314.877,28	1.008.980,57	305,90	2.323.857,85	130,3
2017	156.992.940,41	233.799.651,23	-76.806.710,82	390.792.591,65	67,1	1.551.635,90	1.048.856,63	502,78	2.600.492,53	147,9
2018	167.945.418,13	223.046.123,64	-55.100.705,51	390.991.541,76	75,3	1.785.234,66	908.548,30	876,62	2.693.782,97	196,4

Kaynak:(TÜİK,2019).

Türkiye'nin dış ticaret hacmi 2003 yılına kıyasla 2018 yılında 3.4 katına ulaşırken, aynı dönemde Konya'nın dış ticaret hacmi 6.4 katına ulaşmıştır. Bu gelişmelere bakıldığında Konya'nın Türkiye dış ticaret hacmi içindeki payı 2003 yılında binde 3,6 iken 2018 yılında binde ise binde 6,9 olmuştur. Konya ilinde ihracatın ithalatı karşılama oranlarının Türkiye ortalamasının sürekli üzerinde seyrettiği görülmektedir. Ayrıca Konya ihracatının ithalatı karşılama oranı 2008 yılı ve sonrasında devamlı surette %100'ün üzerinde gerçekleşirken, 2018'e gelindiğinde ise ihracatın ithalatı karşılama oranı %196,4 ile önemli bir düzeyde gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan Türkiye'nin dış ticaret verilerine bakıldığında 2003'den 2018'e sürekli bir dış ticaret açığı verildiği, ihracatın ithalatı tam anlamıyla karşılamadığı görülmektedir. Bu durum ihracatımızın ithal girdiye bağımlı oluşu ile açıklanabilir. Buna karşın, Konya ili dış ticaret dengesinin 2008-2018 (2011 yılı hariç) yıllarında Türkiye dış ticaret dengesinden ayrıştığı, sürekli bir dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir. 2011 yılında Konya dış ticaret açığı ise 2.266,00 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Şekil-4:Türkiye ile Konya İhracatçı Firma Sayıları (2003-2018)

Kaynak: (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2018).

Türkiye’de 2018 yılında 2003 yılına kıyasla ihracat yapan firma sayısında %114,6 oranında bir artış yaşanırken Konya’da aynı yıllar arasında ihracat yapan firma sayısında ise %264,4 oranında artış yaşanmıştır. Hem Türkiye’de hem de Konya’da 2003-2018 yılları arasındaki ihracatçı firma sayısındaki artışın sürekli olduğu görülmektedir. 2003 yılında Konya ili ihracatçı sayısı Türkiye ihracatçı sayısının binde 1,55’ine tekabül ederken, 2018 yılında ise binde 2,64’üne denk gelmektedir.

II.2.2.2.2.Konya’da Sektörlerin İhracat Seyri

Konya ili ihracatında sektörel bazda ihracatın en dinamik olduğu sektörler makine aksam, otomotiv yan sanayi, hububat ağırlıklı gıda sanayidir. Bunun dışında metal sanayi, madencilik, kimya ve savunma sanayi sektörleri de önemli ihracat rakamlarına ulaşmış gelişmekte olan sektörlerdir. Bu sektörlerin konumu ülke ihracatında önde gelen sektörlerle paralellik göstermektedir. Tablo-18’e bakıldığında Konya’nın birçok sektörde faaliyet gösterip ülke ihracatına katkı sağladığı da görülmektedir.

Tablo-18: Konya İli Sektörel İhracat İstatistikleri (2004-2018)**(1000 ABD Doları)**

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çelik	0,00	0,00	7.043.475,75	1.068.069,49	1.629.742,52	1.159.920,10	809.173,44	16.262,00	22.359,00	26.444,00	30.355,00	31.809,32	27.311,99	38.895,86	56.549,00
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	10.298.091,87	9.962.957,94	1.905.887,21	1.664.551,51	987.449,60	760.441,61	1.249.260,70	12.405,00	12.272,00	12.799,00	9.866,00	6.973,97	5.312,92	8.501,36	13.325,84
Demir ve Demir Dışı Metaller	22.436.865,85	66.069.493,74	6.860.029,27	3.352.912,41	3.018.464,69	4.558.363,93	7.625.966,64	173.202,00	141.208,00	131.836,00	126.984,00	95.537,32	92.200,30	116.907,02	156.281,02
Deri ve Deri Mamulleri	3.005.850,38	4.302.220,89	2.755.650,65	82.766,28	32.607,25	62.978,42	63.277,71	1.099,00	1.067,00	3.017,00	3.616,00	4.707,42	5.023,83	12.447,47	20.825,66
Diğer Sanayi Ürünleri	2.713.820,90	34.141,33	1.252.295,79	0,00	0,00	0,00	4,00	171,00	12,00	91,00	148,00	213,65	106,02	199,01	411,73
Elektrik Elektronik ve Hizmet	8.110.136,16	16.647.000,91	20.079.232,80	517.345,75	705.282,50	1.240.303,67	1.751.570,34	12.218,00	17.015,00	20.160,00	24.111,00	26.438,92	18.877,32	24.897,03	28.170,13
Fındık ve Mamulleri	202.114,49	111.964,64	25.048,51	64.164,68	28.147,06	25.846,78	44.718,33	432,00	352,00	461,00	772,00	635,70	750,79	861,66	536,79
Gemi ve Yat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	16,00	396,00	71,00	50,00	44,68	83,15	143,23	274,08
Halı	1.264.295,86	1.280.503,35	1.798.539,57	64.068,49	19.080,62	54.797,16	103.562,76	1.289,00	1.200,00	1.344,00	981,00	1.017,02	1.776,52	1.849,01	2.626,70
Hazırlanmış ve Konfeksiyon	4.359.703,78	7.153.466,55	28.448.209,19	721.249,61	600.693,41	881.272,23	728.880,83	12.137,00	13.755,00	14.892,00	14.970,00	10.867,21	10.503,29	11.467,72	13.182,84
Hububat, Bakliyat, Yağı Tohumlar ve Mamulleri	33.051.402,65	74.910.751,83	3.143.961,04	10.275.596,20	4.943.595,23	7.499.507,38	15.797.571,72	206.781,00	183.693,00	193.496,00	205.982,00	203.977,56	193.273,14	211.413,17	251.859,19
İklimlendirme Sanayii	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	53.130,00	64.122,00	79.423,00	86.880,00	78.550,82	78.431,80	97.393,92	120.040,98
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	28.883.660,43	0,00	8.692.712,10	7.777.687,31	2.946.381,30	5.449.898,65	6.785.669,26	91.583,00	98.979,00	103.615,00	106.052,00	90.744,71	83.471,99	102.981,64	115.958,60
Kuru Meyve ve Mamulleri	468.964,22	934.859,28	581.317,75	182.618,48	283.197,04	228.022,84	381.183,80	3.351,00	4.423,00	5.613,00	6.415,00	6.196,80	6.956,93	8.697,67	8.034,61
Madencilik Ürünleri	6.480.688,59	8.773.284,85	3.158.100,55	1.980.763,68	1.185.445,42	1.902.661,24	8.482.190,41	41.144,00	32.611,00	38.918,00	43.460,00	41.030,29	35.132,97	31.854,13	49.446,83
Makine ve Aksamları	55.448.219,60	95.547.355,69	5.316.171,71	12.620.881,78	16.991.625,55	15.469.879,53	26.535.245,53	212.347,00	259.229,00	283.017,00	329.891,00	345.862,68	302.739,17	364.074,85	414.897,72
Meyve Sebze Mamulleri	1.547.825,98	2.299.339,67	1.401.039,73	523.441,22	870.558,19	1.534.488,95	2.382.952,42	17.431,00	20.754,00	22.937,00	24.686,00	21.192,51	22.536,23	30.864,49	31.276,64
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	9.775.024,72	10.115.186,72	6.818.486,18	1.327.107,47	1.006.393,70	1.417.701,60	1.777.252,45	19.386,00	23.804,00	22.415,00	20.174,00	16.504,24	16.369,04	18.716,52	21.264,00
Mücevher	34.821,27	34.491,83	225.622,16	0,00	0,00	41,00	194,80	11,00	1,00	7,00	6,00	1,80	16,31	0,35	3,23
Otomotiv Endüstrisi	69.506.773,92	83.026.527,28	77.685.428,63	13.817.211,45	14.444.498,25	16.764.262,44	19.496.469,13	210.334,00	272.341,00	287.397,00	312.653,00	281.724,79	281.243,71	329.367,82	330.500,51
Savunma ve Havacılık Sanayii	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	12.517,00	29.209,00	32.512,00	32.860,00	26.371,56	36.088,59	38.108,99	49.617,31
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	3.107.818,24	5.241.348,34	11.155.097,54	3.189.057,17	3.213.968,14	3.730.627,81	5.267.141,63	84.236,00	79.475,00	90.669,00	114.854,00	68.218,13	102.190,65	99.004,54	97.952,95
Süs Bitkileri ve Mam.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	21,00	37,00	40,00	266,00	62,21	92,30	427,85	428,11
Tekstil ve Hammaddeleri	5.626.798,55	2.849.308,59	9.460.798,96	308.913,04	147.916,00	501.305,46	316.399,28	5.616,00	10.224,00	7.846,00	7.531,00	7.193,62	4.912,25	7.845,02	6.243,22
Yaş Meyve ve Sebze	33.051.402,65	2.688.357,74	13.152.280,95	478.292,55	62.825,05	180.552,69	132.413,39	4.155,00	4.778,00	3.405,00	3.258,00	3.849,97	3.706,34	4.056,45	7.074,12
Zeytin ve Zeytinyağı	50.860,98	289.779,95	498.753,30	21.939,78	47.162,71	45.057,37	33.162,55	1.897,00	2.155,00	3.757,00	4.224,00	3.858,39	4.191,81	4.025,58	6.367,99
Tütün	0,00	0,00	1.638,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kesme Çiçek	0,00	754,59	72.048,91	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	299.425.141,09	392.273.095,72	211.531.826,36	60.038.638,34	53.165.034,23	63.467.930,86	99.764.261,12	1.193.173,00	1.295.469,00	1.386.183,00	1.511.046,00	1.373.585,91	1.333.299,34	1.565.002,34	1.803.149,81

Kaynak: (Türkiye İhracatçıları Meclisi, 2019).

Konya'nın 2004 yılından 2018 yılına ihracatını önemli düzeyde artırdığı sektörler; hububat ve bakliyat 8 kat, makine ve aksam sektöründe 7 kat, demir ve demir dışı metallerde 7 kat, otomotiv sanayinde 5 kat, kimya sanayinde 4 kat, madencilikte 4 kat ihracat artışı olarak görülmektedir. Ayrıca iklimlendirme sanayi ve savunma sanayinde 2011 yılına kadar ihracat verisi yer almazken, 2018 yılında iklimlendirme sektöründe 120.040,98 TL, savunma sektöründe ise 49.617,31 TL ihracat rakamlarına ulaşılmıştır.

Konya'da 2018 yılında sektörel bazda en fazla ihracat, makine aksam üreten sektörde yaşanmıştır. Yıllar itibariyle de makine aksam imalat sektörü ihracatta başı çekmiştir. Arkasından otomotiv ana ve yan sanayi ihracatı ve hububat ve bakliyat sektörü ihracatı bu sektörü izleyen sektörler olmuştur. Tablo-18'a bakıldığında genelde 2004 yılından günümüze bütün sektörlerde istikrarlı bir ihracat artışı olduğu da söylenebilir.

II.2.2.2.3.Konya İhracatında Önde Gelen Sektörlere Bakış

II.2.2.2.3.1.Otomotiv Sanayi

Konya otomotiv sanayi; biri ana otomotiv üreticisi (TÜMOSAN), dört yüz otomotiv yan sanayi üreticisi ve yaklaşık bin hizmet tedarikçisi ile otomotiv ve yedek parça imalat sektöründe önemli bir yere sahiptir. On bin kişinin üzerinde istihdam sağlayan sektör esnek üretim yapısı, ihracat tecrübesi, kalifiye beşeri sermayesi ve esnek çalışma yapısıyla öne çıkan bir sektör durumundadır (KSO, 2015).

Konya'da TÜMOSAN fabrikasının kurulmasıyla birlikte otomotiv yedek parça üretimi çıkışa geçerek önemli bir üretim üssü haline gelmiştir. İlde otomotiv yedek parça ihracatı toplam ihracatın yaklaşık %20,5'dir (KSO, 2016).

Konya otomotiv yan sanayisi Türkiye segman üretenlerin yarısını, piston üretenlerin yarıdan fazlasını, supap üretenlerin %76'sını, aks ve dingil üretenlerin %45'ini

içerisinde barındırmaktadır. Bunun yanında Türkiye’de piston üretiminde %71, supap üretiminde %68, aks ve dingil üretiminde %56 ile ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca motor parçalarından krank, gömlek, hidrolik silindir ve pnömatik aksamı da üretilmektedir (ABİGEM, 2016a).

Konya otomotiv yan sanayinde üretimde çeşit oldukça fazladır. Bunlardan en iyi bilinenleri şu şekildedir: Conta, balata, bijon, supap gaydı ve supap bağı, manifold, dişli, transmisyon milleri ve kranklar, rot ve rotiller, jant, porya, ayna mahruhi, hidrolik pompa, fren sistemleri ve parçaları, servo frenler, süspansiyon parçaları, emniyet aksamı, oto cam, koltuk, döküm ve dövme parçalar, radyatör, araç üstü ekipmanlar, filtreler, elektrik ekipmanları ve aydınlatma sistemleri, endüstriyel yağlar, otomotiv saç parçaları, kauçuk ve lastik parçalar, plastik kaporta parçaları, treyler ve yarı treyler, komple motor ve parçaları, aktarma organları, traktör zirai alet ve makineleri, tampon aksam ve parçaları (ABİGEM, 2016a).

Otomotiv yan sanayi Konya ihracatı içerisinde lokomotif konumdadır. İhracatın yoğun olarak yapıldığı ülkeler ise şu şekilde teşekkül etmektedir: Irak, İran, Libya, Mısır, Suudi Arabistan gibi Ortadoğu ülkeleri; İtalya, Almanya, Bulgaristan, İspanya, Fransa ve İngiltere gibi Avrupa Birliği ülkeleri; Güney Amerika Ülkeleri, Rusya Federasyonu ve ABD’dir (KSO, 2015).

III.2.2.2.3.2.Makine ve Aksam İmalat Sanayi

Makine ve aksam imalat sanayinin amacı, yatırım malları olarak bilinen makine ve bunların yedek parçalarını üreten hayati öneme sahip ve öncelikli bir imalat sanayi kolu olarak tanımlanmaktadır (ABİGEM, 2016b).

Konya imalat sanayinde ihracat yapan sektörler arasında ilk sırayı makine ve aksamaları imalat sanayi almaktadır. Bu sektördeki ihracat miktarı Konya ihracatının %22'sini oluşturmaktadır. Konya metal işleme üzerine Türkiye pazarının %45'ine hâkimdir. Araç üstü donanım imalatında ise Türkiye ihtiyacının %70'ini üretmektedir. Tarım makine ve ekipmanlarında ise Türkiye pazarının %65'ine sahiptir. Türkiye tarım makine ve ekipmanları ihracatının %45'i yine Konya'dan yapılmaktadır (MEVKA, 2019).

Konya'da özellikle değirmen makineleri üretimi dünya ölçeğinde önemli bir konumdadır. Bunun yanında metal işleme makineleri ve döküm sanayinde ise ülkemiz önemli üretim merkezlerinden birisidir (ABİGEM, 2016b).

Makine imalat sektörü, Kalkınma Bakanlığı tarafından savunma sanayinin dışa bağımlılığını azaltması bağlamında öncelikli sektörler arasına alınmıştır (KSO, 2016).

Makine ve teçhizat sektöründeki önemli üretim kalemleri aşağıda belirtilmiştir (ABİGEM, 2016b).

- Ambalaj makineleri, paketleme makineleri, dikey paketleme makineleri, sıvı ve katı ambalaj makineleri
- Kaynak makineleri
- Otomatik giyotin, makas
- Muhtelif pres
- Hidrolik silindir ve pompalar
- Motor yenileme makinesi
- Muhtelif matkap

- Akışkan gücü ile çalışan ekipmanların ve bunların parçalarının imalatı (hidrolik ve pnömatik motorlar, hidrolik pompalar, hidrolik ve pnömatik valfler, hidrolik sistemler)
- Sanayi tipi soğutucu ve dondurucu donanımları
- Doldurma, paketleme ve ambalajlama makineleri diğer makine çeşitleri arasındadır.
- Değirmencilik sanayisinde hububat veya kurutulmuş sebzelerin işlenmesi veya öğütülmesi için kullanılan makinelerin imalatı yer almaktadır. Bu grubun altında:
 - Buğday depolama ve temizleme sistemi - Hayvan yemi makinesi - Yem katkı ünitesi yer almaktadır.
- Kömür veya kaya kesicileri (havözler), tünel ve kuyu açma makineleri ile delme ve sondaj makinelerinin imalatı (yeraltı veya yerüstü)
- Motorlu veya pnömatik el aletlerinin imalatı (zımparalama, taşlama, parlatma... vb., elektrikli elle kullanılan aletler ile dairesel veya zincirli testere, matkap, çivileme aleti, perçin tabancası... vb.)
- Hidrolik pnömatik lift bağlantı elemanları
- Demir, çelik ve alüminyumdan sofr ve mutfak eşyalarının imalatı (tencere, tava, çaydanlık, cezve, yemek kapları, bulaşık telleri... vb. teflon, emaye vb. ile kaplanmışlar dahil, bakırdan olanlar hariç)
- Merkezi ısıtma kazanları (boyler) imalatı (kombi, kat kaloriferi ve diğer merkezi ısıtma kazanları, buhar jeneratörleri ve kızgın su üreten kazanlar hariç)
- Buldozer, angledozer, greyder, skreyper, düzleyici, önden küreyici yükleyici, kepçeli yükleyici, mekanik kepçe, ekskavatör, kazık çakma (kazık varyosları) ve sökme makineleri, harç ve asfalt yayıcılar ile beton kaplama makinelerinin imalatı
- Santrifüj imalatı

- Kiremit, briket, şekilli seramik hamuru, boru, grafik elektrotu, yazı tahtası tebeşiri vb. ürünlerin üretilmesinde kullanılan makinelerin imalatı
- Taş, seramik, beton veya benzeri mineral malzemeleri işlemek veya camı soğuk işlemek için kullanılan takım tezgahı ile bunların parçalarının imalatı (testere, taşlama)
- Zırhlı veya güçlendirilmiş kasalar, kasa daireleri, kilitli para kasaları, zırhlı kapılar... vb. imalatı (adi metalden)
- Sıkıştırılmış veya sıvılaştırılmış gaz için kullanılan metal konteynerlerin imalatı
- Ahşap ve diğer malzemelerden kalıp ve döküm modeli imalatı (kek ve ayakkabı kalıpları hariç)
- Metal tornalama, delme, frezeleme ve planyalama takım tezgahlarının imalatı
- Diğer musluk ve valf/vana imalatı, dökme olanlar (sanayi musluk, valf ve vanaları, sıhhi tesisat ve ısıtmada kullanılan musluk ve vanalar ile doğalgaz vanaları dâhil)
- Baskül
- Dalgıç pompa ve ekipmanları
- Halı sıkma makinesi
- Kağıt kesme makinesi
- Kantar
- Ahşap ve diğer malzemelerden kalıp ve döküm modeli imalatı (kek ve ayakkabı kalıpları hariç)
- Adi metallerden işaret levhaları ve tabelalar ile rakamlar, harfler ve diğer sembollerin imalatı (oto plakaları dâhil, ışıklı olanlar hariç)
- Bakırdan sofras ve mutfak eşyası imalatı (cezve, tencere, çanak, tabak, ibrik... vb.)

- Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı (kapasitesi 300 litreyi geçmeyen, kapasitesi 50 litre olup, lehim veya kıvrılarak kapatılanlar hariç)
- Post, deri ve köselelerin işlenmesi ile ayakkabı ve diğer deri eşyaların üretimi veya tamiri için kullanılan makinelerin imalatı.

II.2.2.2.3.3.Gıda Sanayi

Türkiye’de gıda imalat sektörü cumhuriyetin ilk yıllarından beri imalat sektörleri arasında en hızlı gelişim gösteren sektörlerden birisi olmuştur. Kamu destekli büyük gıda firmalarının yanı sıra küçük ölçekli firmalar da bu süreçte önemli derecede gelişim gösterdi. 1980’den sonra dış ticaretin geliştirilmesine yönelik politikalar gıda ve tarım ürünleri sektöründe ihracat yapılmasını serbest hale getirmiştir.

Konya ise tarımdan sağladığı bitkisel ve hayvansal hammaddeleri işleyerek raf ömrü uzun ürünler üreterek gıda sektöründe yerini almıştır. Un, irmik, makarna, şeker ve şekerleme, kuruyemiş, süt ve süt ürünleri neredeyse ilin tüm ilçelerinde homojen bir şekilde fabrikalaşmış konumdadır. Konya, Türkiye’nin toplam tahıl üretiminin %10’luk kısmını karşılamaktadır. Un, tuz ve şeker üretiminde ise lider konumdadır. Konya un üretimi, Türkiye’nin un sanayindeki mevcut kurulu kapasitenin %8,6’sını oluşturmaktadır. Dört adet şeker fabrikası ile Türkiye şeker üretiminin %34’üne hâkimken şekerli ürünlerin ihracında ise ilk beşte yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 10,4’lük payla Konya, Türkiye patates üretiminde de ön sıralara gelmiş, patatesten üretilen cipsler Ortadoğu’ya ihraç edilmektedir (ABİGEM, 2016c).

II.2.2.2.3.4.Metal Sanayi

Konya pik, çelik, sfero ve alüminyum dökümü ile Türkiye döküm sanayisinin %25'ini oluşturmaktadır. Yaklaşık 1000 firma ve 150 bin ton üretim kapasitesi ile ülkemiz toplam döküm üretiminin %18'ini karşılamaktadır (KSO, 2016).

Konya'da üretilen tarım alet ve parçalarının yapılmasında döküm oranları artmaktadır. Böylece dökümcülük sektörü, Konya sanayi ihracat toplamının %78'ine ve Konya genel ihracat toplamında ise %63'üne hitap etmektedir. Bunu yanında ülkemizdeki dökümhanelerin dörtte biri Konya ilindedir. Bu dökümhanelerde %65 demir, %25 çelik ve %10'u ferrüz olmayan döküm işleri yapılmaktadır. Ülkemizdeki toplam döküm üretiminin %20'si Konya'da yapılmaktadır (MEVKA, 2019).

II.2.2.2.3.5.Tekstil, Ayakkabı ve Deri Sanayi

1950 öncesi ayakkabıcılık bir zanaat alanı iken bu tarihten sonra küçük işletmeler şeklinde sanayileşmeye başlamıştır. 1980'den sonra ticaretin serbestleşmesi ile birlikte hem ara mal hem de imalat makinelerinin ithal edilmesi sonucu sektör gelişmeye başlamış ve makineleşme ile %15 oranda sanayileşmesini tamamlamıştır. Ayakkabıcılık ve tekstil, 1990'dan sonra ise özel sektörün ciddi oranda makineleşmesi ve Rusya pazarının serbest ticarete açılması ile ülkemizde önemli bir imalat sektörü haline gelmiştir (ABİGEM, 2016d).

Konya'da ayakkabıcılık sektöründe 10 bin kişi yılda 15 milyon çift ayakkabı üretmiştir. Bu oran Türkiye toplam ayakkabı pazarının %15'ine tekabül etmektedir. Konya, ayakkabıcılık sektöründe üretim kapasitesi olarak İstanbul ve İzmir'in ardından üçüncü sırada gelmektedir (Gümüş, 2013:18).

Konya özellikle erkek ayakkabısı üretiminde Türkiye pazarının %20'sine sahiptir. Böylece 50 adet tam makineleşmiş fabrika, 850 adet küçük ve orta ölçekli işletme ile hem yurt içinde hem de yurt dışında önemli bir yere sahiptir (Konya'da Yatırım, 2019).

Tekstil imalatı ise Türkiye'nin en fazla istihdam sağlayan ve ihracatın da en fazla olduğu sektör olarak görülmektedir. Konya'da erkek ve kadın giyiminde çok çeşitli üretimlerin yapıldığı ancak yoğunluğun pantolon ve kadın takım elbise üretiminde olduğu görülmektedir (ABİGEM, 2016d).

II.2.2.2.3.6.Savunma Sanayi

Konya'da Savunma Sanayi İhracatçılar Birliği'ne kayıtlı çoğunluğu spor amaçlı av tüfeği üreten 63 firma bulunmaktadır. Bunlar haricinde ana yüklenici firmalar için parça ve aksam üreten 35-40 arasında firma olduğu da tahmin edilmektedir. Mermi, roket başlığı, silah ve zırhlı araç parçaları gibi daha pek çok savunma sanayi ürünleri de Konya'da üretilmektedir. Av tüfeği imal eden firmaların yaklaşık %80'i ihracat yapmaktadır. Bunların maliyet, kalite ve işçilik bakımından dış piyasada rekabet güçleri yüksektir (MEVKA, 2019).

Bunun yanında Konya'da son dönemlerde savunma sanayinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Beyşehir ilçesinde Huğlu ve Üzümlü mahallerinde bulunan yivsiz av tüfeği imalatı yapan fabrikalar Sanayi Odasının girişimleri ile yivli silah üretim izinlerini de almıştır (Huğlu Av Tüfekleri Kooperatifi, 2019). Ayrıca Aselsan tarafından Aselsan Konya Silah Sistemleri A.Ş kurulmuş ve organize sanayi bölgesine kurulacak fabrikanın temelleri 2019 yılının Mart ayında atılmıştır (Aselsan , 2019).

2018 yılı Konya savunma sanayi ihracat rakamlarında 2011 yılına oranla %400 artış yaşanması bu sektörün dinamik bir yapıya sahip olduğu ve hızlı bir artış ivmesi yakaladığının göstergesidir (bkz. Tablo-18, Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2019).

II.2.2.2.4.Konya Sanayi Genel Görünümü

II.2.2.2.4.1.Konya'daki Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayi Siteleri

Organize sanayi bölgeleri, sanayide faaliyet gösterecek firmalara ortak alt yapı ve idari hizmet sunarak bunların birlikte faaliyette bulunmasına olanak sağlayan yapılardır. Ayrıca Türkiye’de geri kalmış bölgelerin sanayileşmesini teşvik eden ve buraya sanayi yatırımlarını çeken OSB’lere Sanayi ve Teknoloji bakanlığı tarafından uzun vadeli ve düşük faizli krediler sağlayarak alt yapısı hazır arsa imkânları sunmaktadır. Konya toplam 9 adet OSB ile ülkemizin en fazla OSB’ye sahip illerindendir. Faal olan 8 adet OSB’de 2017 yılı rakamlarına göre 51 bin civarında kişi istihdam edilmektedir (Konya Ticaret Odası, Temmuz 2018).

Tablo-19: Konya’da Organize Sanayi Bölgeleri

Organize Sanayi Bölgesi Adı	Bulunduğu İlçe	Kuruluş Yılı
Akşehir Organize Sanayi Bölgesi	Akşehir	1996
Beyşehir	Beyşehir	2001
Çumra Organize Sanayi Bölgesi	Çumra	2001
Karapınar Organize Sanayi Bölgesi	Karapınar	2005
Konya	Selçuklu	1976
Konya 1. Organize Sanayi Bölgesi	Selçuklu	2001
Konya Ereğli Organize Sanayi Bölgesi	Ereğli	1996
Kulu	Kulu	2006
Seydişehir Organize Sanayi Bölgesi	Seydişehir	2000

Kaynak: (T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

Konya’da 2’si merkez ilçelerde, 7’si taşra ilçelerde olmak üzere toplam 9 adet Organize Sanayi Bölgesi vardır. Bunun yanında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteği ile yapılan 5’i merkez ilçelerde, 12’si taşra ilçelerde toplam 17 adet özel sanayi siteleri mevcuttur. Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteği olmadan yapılan 39’u merkez ilçede, 14’ü taşra ilçelerde bulunan toplam 53 adet özel sanayi siteleri mevcuttur.

II.2.2.2.4.2.Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Desteği ile Yapılan Sanayi Siteleri

Konya’da Sanayi Bakanlığı tarafından gerek yer tahsislerinde kolaylık sağlanması amacıyla gerekse vergi muafiyeti ve uzun vadeli kredi kolaylıkları kapsamında teşvik edilerek kurulan sanayi siteleri mevcuttur.

Tablo-20: Konya’da Bakanlık Desteği İle Yapılan Sanayi Siteleri

	Sanayi Sitesi Adı	Toplam İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri sayısı	Boş İşyeri Sayısı	İstihdam
1	Akşehir 1. Bölüm	341	341	0	682
2	Akşehir 2. Bölüm	428	428	0	856
3	Bozkır	53	53	0	106
4	Bozkır Özlem	46	46	0	92
5	Çumra	174	174	0	522
6	Ereğli (Hızarcılar ve Marangozlar)	112	112	0	560
7	Ereğli	350	350	0	1,05
8	Ilgın	92	92	0	184
9	Karapınar 1. Bölüm	110	110	0	330
10	Karapınar 2. Bölüm	60	60	0	180
11	Karatay	1,059	1,059	0	4,236
12	Bayrakçı	445	430	15	1,29
13	Hızarcılar	104	96	8	384
14	Anadolu Teknik	684	671	13	2,013
15	Zafer	434	424	10	1,796
16	Yunak	90	66	24	140
17	Kulu	90	90	0	180
	Toplam	4,672	4,602	70	14,601

Kaynak: (MEVKA, 2019).

Konya’da Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı destekli toplamda 17 sanayi sitesi bulunmakta olup sanayi sitelerinde 14 bin 601 kişi istihdam edilmektedir. Ayrıca 4.602 işyeri faal olarak ticaretini sürdürmektedir.

II.2.2.2.4.3.Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Desteği Olmadan Yapılan Sanayi Siteleri

Özel sektör tarafından oluşturulan bu sanayi alanları, Konya’da en fazla istihdamın sağlandığı sanayi siteleri olması bakımından önem taşımaktadır.

Tablo-21: Konya’da Bakanlık Desteği Olmadan Yapılan Sanayi Siteleri

	Sanayi Sitesi Adı	Toplam İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	İstihdam (Yaklaşık)
1	4MK SS	56	56	0	400
2	Akören SS	13	12	1	24
3	Altınbaşak SS	38	33	5	64
4	Aslım SS	384	363	21	1,05
5	Aspak-1 SS	85	74	11	450
6	Aspak-2 SS	69	69	0	600
7	Aspak-3 SS	126	84	42	450
8	ASTİM SS	60	60	0	250
9	Atiker-1 SS	213	112	101	300
10	Atiker-2 SS	123	123	0	400
11	Atiker-3 SS	522	261	261	-
12	Aykent Ayakkabıcılar Sitesi	1,343	1,343	0	7,5
13	Bakırcılar SS	84	66	18	125
14	Beyşehir SS	463	460	3	1,2
15	Büsan SS	1,06	1,06	0	30
16	Cihanbeyli SS	150	124	26	248
17	Çeltik SS	50	50	0	70

18	Doğanhisar SS	43	36	7	50
19	Dökümcüler SS	54	53	1	1
20	En - San SS	165	150	15	306
21	Ereğli Mahrukatçılar SS	119	110	9	240
22	Galvanizciler SS	254	127	127	-
23	Güneysınır SS	50	50	0	60
24	Hizarcılar SS	99	77	22	152
25	İlgin Ağaç İşleri SS	31	23	8	61
26	İçeri Çumra SS	172	160	12	100
27	İmsan SS	80	80	0	500
28	Kadınhanı SS	98	95	3	186
29	Keresteciler SS	116	103	13	206
30	Ketenci SS	55	55	0	1,7
31	Kıbrıs SS	195	181	14	120
32	Kobisan-1 SS	91	88	3	750
33	Kobisan-2 SS	92	80	12	500
34	KONİMSAN SS	176	176	0	600
35	KONSAN SS	121	121	0	2,25
36	Kulu Ak SS	35	35	0	60
37	Kunduracılar SS	545	450	95	916
38	Matbaacılar SS	520	520	0	3,2
39	Mobilyacılar SS	113	99	14	218
40	MODESA SS	52	52	0	200
41	Motorlu SS	1,562	1,53	32	3,1
42	Sarayönü SS	29	25	4	56
43	Saygın SS	92	87	5	175

44	Selçuk SS	118	111	7	220
45	Seydişehir Hızarcılar SS	90	77	13	130
46	Seydişehir SS	176	124	52	265
47	Seydişehir Yeni SS	170	160	10	300
48	Son Birlik SS	117	100	17	250
49	Şekerciler SS	130	130	0	650
50	Tırsan SS	191	170	21	310
51	Vatan SS	340	340	0	1,24
52	Yeni Dökümcüler SS	70	70	0	3
53	Yıldız SS	176	163	13	100
Toplam		11,376	10,358	1,018	66,302

Kaynak: (MEVKA, 2019).

Konya’da bakanlık desteği olmadan kurulan toplam 53 adet küçük ve orta büyüklükte özel sanayi sitesi mevcuttur. Buralarda toplam 66 bin 302 kişi istihdam edilmektedir. Bu sanayilerde toplam doluluk oranı ise %91 civarındadır.

II.2.2.2.4.4.Konya Sanayinde Patent ve Marka

Araştırma ve geliştirme çalışmaları sonucunda ortaya çıkan yeni hakların ya da mevcut ürünlerin iyileştirilmesiyle elde edilen bu hakların patent mekanizması ile korunarak bir marka adı altında muhafaza edilmesi için gerekli olan çalışmaların yapılması, geleceğinden emin olmak isteyen firmalar için kaçınılmaz bir adımdır. Bu doğrultuda son dönemlerde verilen ARGE destekleri ile gerek Türkiye’de gerekse Konya’da önemli oranlarda patent ve marka başvuruları yapıldığı söylenebilir.

Tablo-22:Konya Sanayinde Patent Başvuru ve Tescil Sayıları (2003-2018)

Yıllar	Başvuru	Tescil
2003	4	1
2004	12	0
2005	12	0
2006	11	2
2007	39	5
2008	69	8
2009	97	4
2010	133	13
2011	135	39
2012	144	28
2013	153	37
2014	199	38
2015	163	42
2016	130	45
2017	178	52
2018	186	81

Kaynak: (TPE, 2019).

Türkiye’de 2018 yılında toplam 1587 patent başvurusu yapılmış olup bunların 387’si tescil almıştır. Patent başvurularında son on yıllık dönemde toplamda %169,5’lik bir artış yaşanırken marka başvurularında ise %71,5’lik bir artış yaşandığı görülmektedir. 2003 yılında 1 adet olan patent tescil sayısı 2018 yılında %80 oranında artışla 81 adet olarak izlenmiştir.

Tablo-23:Konya Sanayinde Marka Başvuru ve Tescil Sayıları (2003-2018)

Yıllar	Başvuru	Tescil
2003	735	430
2004	1104	476
2005	1567	866
2006	1900	1184
2007	1460	1309
2008	1621	1313
2009	1554	1170

2010	1692	950
2011	2683	845
2012	2442	1554
2013	2747	1761
2014	2496	2026
2015	2450	1960
2016	2548	2369
2017	2852	2233
2018	2781	2399

Kaynak: (TPE, 2019).

Türkiye’de 2018 yılında toplam 25.866 adet marka başvurusunda bulunulmuş olup bunların 18.580 adedi için tescil almıştır. 2003 yılında 430 olan marka tescil sayısı 2018 yılında %444 oranında artarak 2399 adet olmuştur.

Tablo-24: Konya’nın Patent ve Marka Başvuru ve Tescil Sayısı Türkiye Sıralaması (2006-2018)

Yıllar	Patent Sıralaması		Marka Sıralaması	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
2006	11	10	5	5
2007	8	4	6	5
2008	5	5	7	5
2009	6	9	7	6
2010	6	8	7	5
2011	7	5	7	7
2012	6	7	7	5
2013	6	7	6	6
2014	5	7	7	6
2015	7	8	7	7
2016	8	6	7	7
2017	7	6	7	7
2018	7	6	7	7

Kaynak: (TPE, 2019).

Konya, Türkiye’deki iller bazında patent ve marka başvuru ve tescil sıralamasında bu istatistiklerin Türk Patent Enstitüsünce yayınlanmaya başladığı 2006 yılından buyana

bir ilerleme kaydedememiş ve yerini kaybetmese de korumuştur. Konya’da hem patent hem de marka başvuru ve tescilleri her yıl bir önceki yıla göre artış göstermektedir. Bu durum Konya sanayinin kendine özgü ürünler üretmesi adına önemli bir gelişmedir. Yenilik ve üretkenliğin göstergesi olan marka ve patent sayılarındaki sürekli artış Konya firmalarının araştırma ve geliştirme çalışmalarına önem verdikleri ve girişimciliği benimsediklerini göstermektedir.

Ay ve Çevik (2017), Konya imalat sanayi üzerine yaptıkları ampirik bir çalışmada, Konya imalat sanayinde üretim yapan firmaların %55’inin herhangi bir alanda ARGE çalışmasının bulunduğunu, %34’ünün ise ayrı bir ARGE departmanına sahip olduğunu ve buna ilaveten %34’ünün ise KOSGEB, TÜBİTAK gibi kurumların teşviklerinden faydalandıkları sonucuna varmışlardır. Dolayısıyla söz konusu değerlerin ARGE açısından yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu bölümde, Türkiye’nin cumhuriyetten günümüze ihracat politikaları irdelenmiş olup Konya ihracatının Selçuklu döneminden günümüze tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. Daha ziyade günümüz dış ticareti ve özellikle ihracatı üzerinde hem sektörel hem de sanayinin genel görünümü bağlamında istatistiksel verilerden yararlanılmış, tablolar ve grafikler oluşturularak Konya ili ihracatının Türkiye ihracatı içerisindeki yeri üzerine bir perspektif sunulmuştur. Takip eden bölümde ise Konya ili ihracatçıları ile gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen veriler ışığında araştırma konumuz olan sorular ele alınacaktır.

III. BÖLÜM

KONYA İLİ İHRACATÇILARININ İHRACAT MEVZUATINA UYUM SORUNLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, Konya ilinde faaliyet gösteren ihracatçı firmaların mevzuat tabanlı sorunlarının tespit edilmesine ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmeye yönelik bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Anketlerle toplanan veriler istatistiksel bulgularla değerlendirilerek elde edilen sonuçlara göre öneriler oluşturmak amaçlanmıştır.

III.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmamız Konya’da ihracat ile iştigal eden hem imalatçı-ihracatçı hem de ihraç kayıtlı ticaret yapan firmaların ihracata konu olan hammadde veya ürünlerin tedarikinden yurt dışına çıkarılıp bedelinin ülkeye getirilmesine kadar olan tüm aşamalarda karşılaştıkları mevzuatsal sorunları tespit ederek bunlara çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda özelde Konya’daki firmalara ihracatta rekabet gücü kazandırmak, genelde ise Türkiye ihracatına hız kazandırmak amaçlanmaktadır.

III.2.Literatür Özeti

Türkiye’de ihracatçıların sorunlarının tespitine ilişkin geniş yelpazede kapsamlı okumalar, değerlendirmeler, karşılaştırmalar ve haliyle tartışmalar söz konusudur. Diğer bir deyişle, bu temada farklı teorik yaklaşımları ve analizleri ele alan geniş bir literatür bulunmaktadır. Teorik tartışmalar ve yaklaşımlar doğası gereği pratik uygulamalardan ve nihayetinde de buradan elde edilen tecrübelerden izole, ari, ayrıksı bir muhteviyata sahip konular değildir. Bu haliyle kuvveden fiile geçiş sürecinde elde edilen tecrübeler ışığında gerek daha iyiye ve yerindeliğe dair arayışlar, güncellemeler gerekse de bu minvalde sürdürülen tartışmalar statik bir halden ziyade dinamik bir içeriğe sahiptir. Bu doğrultuda ihracatta maksimum hız, optimum verim ve en üst düzeyde performansa dair özetle

kemiyet ve keyfiyet bakımından zenginliğe zemin ve zaman oluşturmak için pratikten beslenen ihracatın bütün bileşenlerine ve kullanılan enstrümanlarına ilişkin, ilgili erklerine, paydaş ve taraflarına dönük geniş kapsamlı tartışmalar, arayışlar, nicel ve nitel (qualitative ve quantitative) araştırmalar mevcuttur. Bu çerçevede ihracatta bu genel amaca yönelik kapsamlı araştırmalar olduğu gibi spesifik olarak bir alanda yoğunlaşan akademik çalışmalar da mevcuttur.

Taşpınar'ın (2008) çalışmasında, üretim yapan işletmelerde devlet tarafından çıkarılan ihracat teşviklerinin ihracat üzerine etkileri incelenmiş olup imalatçı-ihracatçı firmaların devlet teşviklerinden haberdar oldukları ve bunlardan faydalandıkları, teşvik kullanmalarının ihracat performanslarını ve karlılıklarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Özcan ve Atalay (2017) ise Konya'da faaliyet gösteren makine-aksam ihracatçısı KOBİ'lerin ihracatta karşılaştıkları sorunlar üzerine yaptıkları çalışmada önemli sorunlardan bazılarını şu şekilde sıralamışlardır:

- Markalaşma (%4,57)
- Yetişmiş Eleman Eksiği (%4,49)
- Finansman Eksiği (%4,49)
- Çevre Ülkelerde Yaşanan Siyasi ve Ekonomik İstikrarsızlık (%4,79)
- Kalifiye Eleman Eksikliği (%4,78)
- Hükümet Politikaları (%4,77)
- Döviz Kurlarındaki İstikrarsızlık (%4,69)
- Uluslararası Piyasada Yoğun Rekabet (%4,63)
- Yüksek Vergiler (4,56)

- Hammadde Maliyetleri (%4,53)

Uysal (2013), Manisa ilinde bitkisel ürün ihracatında ihracatçıların karşılaştıkları sorunlar üzerine yaptığı çalışmada ise araştırma tarama modeline göre bir süreç izleyerek temel sorunların varlığını test etmiştir. Bu çalışmaya göre söz konusu ihracatçıların en temel sorunları aşağıdaki gibidir.

Üretim aşamasında yaşanan sorunlar: Bunlar ürünlerin uluslararası rekabette bulunabilecek kalite, miktar, standartta ve amaca uygun olarak üretilmemesini kapsamaktadır.

İhracata yönelik resmi denetim ve belgelerin hazırlanmasında yaşanan sorunlar: Bunlar resmi belgelerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, sayısının fazla olması, hazırlanmasının zaman alması, belgeleri hazırlayanların yetersiz bilgi sahibi olması ve bitkisel ürünlerin tarımsal atık analizlerinin maliyetli oluşu gibi sorunların varlığını teşkil eder.

Ürünlerin ihracata uygun işlenmesi ve paketlenmesinde yaşanan sorunlar: İşleme ve paketleme teknolojilerinin ve tesis kapasitelerinin yetersiz, çalışanların yeterli eğitimi almamış olması bu sürecin temel sorunları olarak görülmektedir. Ayrıca gerekli standartları sağlamayan malların işlenmesi ve firmaların yıkıcı rekabet tavrı bu süreçlerde karşımıza sorun olarak çıkmaktadır.

Başka bir çalışmada ise Sönmez ve Arslan (2007), mobilya endüstrisini örnek alarak mobilya ihracatçılarının ihracata yönelmelerinde karşılaştıkları sorunlar ve ihracat yapma şekilleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmişlerdir. Yapılan

araştırma sonuçlarını güvenilirlik analizine tabi tutmuşlar ve aşağıdaki sorunlar ve güvenilirlik katsayıları ortaya çıkmıştır.

- Elverişsiz kur oranlarından etkileniyoruz: 0,80
- Yabancı pazarlarda yoğun rekabet var: 0,80
- Devlet desteği ve teşvikler yetersiz: 0,80
- Yurt dışındaki yasal düzenlemeleri tam olarak bilinmemesi: 0,79
- Vergilerin yüksek oluşu ve vergi dışı engellerin varlığı: 0,81
- İhracatı bilen yeterli eleman yokluğu: 0,79
- İhracatın finansmanındaki yetersizlik: 0,80
- Satış sonrası servislerin yetersizliği: 0,81
- Bürokratik Engeller: 0,79

Ünver (2008) Konya’da faaliyet gösteren otomotiv yan sanayi ürünleri ihracatı yapan firmaların ihracatta karşılaştığı sorunlara yönelik bir anket çalışması yaparak anketteki verileri istatistiksel bulgularla yorumlamıştır. İşletmelerin ihracatta karşılaştıkları sorunlar ve önem dereceleri aşağıdaki gibidir.

- Hammadde maliyeti: 4,46
- Enerji maliyeti: 4,37
- Döviz kurları: 4,32
- Genel ülke ekonomisi: 4,17
- Yurtdışı standartlara uygunluk: 3,90
- Ekonomik sorunlar: 3,88
- İşgücü maliyeleri: 3,88
- Fiyat dezavantajı: 3,83

- Yetiştirilmiş İşgücü ve yabancı dil: 3,66
- Tanıtım ve Pazar araştırması: 3,63
- Ar-Ge eksikliği: 3,61
- Ülke ve Firma imajı: 3,59
- Yeni Pazar Sorunu: 3,46
- Taklit mallar: 3,41
- Standartlaşma: 3,37
- Hükümet politikaları: 3,34
- Kapasite kullanımı ve verimlilik: 3,34
- İhracat yapılacak ülkenin ekonomik durumu: 3,34
- Rakipler ve rekabetin seviyesi: 3,34
- Hedef ülke seçimi: 3,29
- Müşteri ilişkileri yetersizliği: 3,17
- Yeni ürün geliştirmede yetersizlik: 3,17
- Lojistik ve depolama sorunları: 3,10
- Gümrük Birliğinden kaynaklı sorunlar: 3,05
- Teknolojinin yetersiz oluşu: 3,02
- Kalitenin yeteriz oluşu: 2,88
- Güvenlik sorunları: 2,78
- Kalite belgesi eksikliği: 2,66

Hacıoğlu (2009) çalışmasında ise Türkiye’de dış ticarete karşılaşılan sorunları teknik yetersizliklere ve maliyetlere bağlamıştır. Bu bağlamda Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin bir raporundan alıntılar yaparak düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Teknik

yetersizliklerin başında gümrüklerdeki alt yapı ve üst yapı eksikliği ile uzman personel yetersizliği gelmektedir. Gümrük binalarının yetersiz oluşu, teknolojiye ayak uyduramayışı, personelin yetersiz oluşu iş yoğunluğunu arttırmakta ve beraberinde ülke ihracatını olumsuz yönde etkilemektedir denilmektedir. Ayrıca gümrüklerde belli bir standardın olmayışı ve düzeltme mekanizmalarının kısıtlı oluşu da bir yetersizlik olarak görülmektedir. Girdi maliyetlerinin enerjiden ulaştırmaya, hammaddeden pazarlamaya kadar rakip ülkelere nazaran yüksekliği ve istihdam üzerindeki vergi yükünün fazlalığının da ihracat üzerinde bir baskı oluşturduğu belirtilmiştir.

Bu çalışma ise yukarıda bahsedilen genel amaçlara yönelik güncel ihracat mevzuatından kaynaklı muhtemel sorunların tespitine ve çözüm içerikli değerlendirmesine özgün bir şekilde ve muhteviyatta Konya ili ihracatçıları örneği üzerinden ampirik bir çalışma olarak katkı sunmaya çalışmıştır.

III.3.Araştırmanın Yöntemi

III.3.1.Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları

Çalışmamız nicel (*quantitative*) bir araştırma niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda anket yöntemi ile bir takım veriler elde edilmiş ve SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) programı kullanılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Doğruya en yakın sonuçlar elde edilebilmesi için aşağıdaki varsayım ve kısıtlamalar esas alınarak bir araştırma sürecine girilmiştir.

Kısıtlamalar:

- Araştırma Konya il sınırlarında ihracat ile iştigal eden gerçek ve tüzel kişilerden oluşmuştur.

- Araştırmada, Konya sanayisinde imalat yoğunluğuna sahip başta gelen sektörlerden makine aksam, otomotiv yedek parça, savunma sanayi gibi alanlarda ihracat yapan firmalarla görüşmeler yapılmıştır.
- Anketler, firmaların sahipleri veya ihracat konusu ile ilgilenen uzman kişileri ile yapılmıştır.
- Anketteki sorular, ihracat mevzuatından kaynaklı sorunlara odaklı bir içerikte hazırlanmıştır.

Varsayımlar:

- Anket yapılan kişilerin anketteki sorulara verdikleri cevapların gerçek düşüncelerini yansıttığı varsayılmıştır.
- Anketteki soruların yönlendirmeden uzak ve ihracatçıların ihracat mevzuatına olan uyumlarını ölçmeye yetecek düzeyde, özellikte ve sadelikte hazırlandığı kabul edilmiştir.
- Araştırma sorularını test etmek için faydalanan istatistiksel analizler çalışmamızı sonuçlandırmaya yetecek düzeydedir.

III.3.2.Araştırma Soruları

Türkiye’de ihracatçıların ihracat mevzuatı merkezli karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlar ışığında ihracat mevzuatında yapılabilecek iyileştirmeler nelerdir?

Araştırma Sorusu-1: İhracat mevzuatının dil ve anlatımındaki aksaklıklar ihracat sürecinde ihracatçı için sorun teşkil etmekte midir?

Araştırma Sorusu-2: Mevzuat düzenleyenlerce ihracat üzerine konulan tarife ve kotalar ihracat açısından bir sorun mudur?

Araştırma Sorusu-3: İhracat teşvikleri ihracatınızı hangi yönde etkilemektedir?

Araştırma Sorusu-4: İhracat üzerine konulan vergilerin çeşitliliği ve oranlarının yüksekliği ihracatınız açısından bir sorun teşkil eder mi?

Araştırma Sorusu-5: İhracatta vergi iadesi uygulaması gerekli bir uygulama mıdır?

Araştırma Sorusu-6: İhraç edilen malın vergilendirilmesinde, ürünlerin tesliminde hesaplanan KDV'nin tespitinde, KDV matrahının malın ÖTV li fiyatı üzerinden hesaplanması ihracatınız açısından bir sorun mudur?

Araştırma Sorusu-7: İhracat sürecindeki ilgili kurum ve kuruluşların fazlalığı ihracatının açısından bir sorun mudur?

Araştırma Sorusu-8: Mevzuatça belirtilen süre uygulamaları ihracatınız açısından sorun teşkil eder mi?

Araştırma Sorusu-9: İhracat bedelinin ülkeye getirilmesi zorunluluğu ihracatınızı nasıl etkiler?

Araştırma Sorusu-10: İhracat bedellerinin TL' ye çevrilmesi zorunluluğu ihracatınızı nasıl etkiler?

Araştırma Sorusu-11: 'İhracat Serbestisi Kararı' ile ihracı yapılan ürünlere getirilen sınırlamalar ihracatınızı olumsuz etkiler mi?

Araştırma Sorusu-12: 'İhracı Ön İzne Bağlı Mallar' düzenlemesi ile ihracı yapılan ürünlerin ön izne bağlanması ihracatınızı olumsuz etkiler mi?

Araştırma Sorusu-13: İhracata konu malların her birinin künyesini oluşturan G.T.İ.P. numarası uygulaması ihracatınızı nasıl etkiler?

III.3.3.Araştırmanın Örnekleme

Türkiye'de özellikle sanayi malları ihracatında önemli bir yere sahip olan Konya ilinde faaliyet gösteren gerek imalatçı-ihracatçı gerekse ihracatçı firmalar araştırmamızın örneklemini oluşturmaktadır.

III.3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir. Anket formunun hazırlanmasında kitap ve daha önce hazırlanmış tez ve raporlardan yararlanılmıştır. Ayrıca ihracat ile ilgilenen firma çalışanları ve SMMM (Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir) ile ihracat sorunları üzerine fikir alışverişinde bulunulmuş bunun yanında mesleki tecrübelerden de faydalanılmıştır.

Araştırmamızda verilerin toplanmasında ihracatçı firmaların sayısının ortaya çıkması için Konya Ticaret Odası Başkanlığı, Konya Sanayi Odası Başkanlığı ve BÜSAN Organize Sanayi Yöneticiliği ile görüşülerek, ihracatçı firma bilgilerine ulaşılmış ve istatistiksel bir genelleme yapılabilmesi için gerekli oranda firma sayısı ile görüşülmüştür.

İhracatçı firmaların ihracatla ilgilenen birimleri ya da sahipleri bizzat ziyaret edilerek yüz yüze yapılan bilgilendirme sonucunda veri toplanırken firmaların iştigal alanları ve imalat-ihracat süreçleri de gözlemlenmiştir. Böylece çalışmanın ciddiyeti hissettirilmiştir. Formun sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacağı hatırlatılmıştır. Ayrıca anket formunda ankette verilen cevapların ve firmalara ait bilgilerin gizli olduğu belirtilmiştir. Böylece çalışmadan çıkacak sonuçların doğruluğunu sağlayabilmek için firma yetkilisine güven duygusu verilmiştir. Firma yetkilileri ile yüz yüze yapılan görüşmelerde anket sorularının yanıtlanması kâğıt ortamında yapıldığı gibi bazı firmalardan ise kurumsal mail adreslerine yönlendirmeler yapılarak yanıtlar alınmış, anketin gerçekliliği mail akışı yoluyla belgelendirilmeye çalışılmıştır. İşin ciddiyeti açısından üniversite kurumsal öğrenci mail adresi (150434221@kmu.stu.edu.tr) kullanılarak anket ekli bir şekilde aşağıdaki mail taslağı üzerinden iletişime geçilmiş, anketimize katılmaları beklenmiştir.

Ayrıca verilerin toplanmasında firmalara ulaşabilmek için 19-23 Mart 2019 tarihlerinde düzenlenen 17. Konya Tarım Fuarı ve 10-13 Nisan 2019 tarihlerinde düzenlenen Konya Makine Fuarı ziyaret edilmiştir. Ayrıca Beyşehir ilçesinde bulunan Üzümlü ve Huğlu mahallerindeki savunma sanayi firmaları ile de görüşülmüştür.

III.3.5.Anket Formunun Hazırlanması

Anket formunun oluşturulmasında şekil şartlarına ve içeriğe önem verilmiştir. Anket ve sorular tablo içine alınarak kolay okunabilmesi sağlanmıştır. Önergeler numaralandırılmış ve konularına göre gruplandırılmıştır. Formun başında çalışmamızın amacına ve güvenilirliğine yönelik kısa bilgilendirme yapılmıştır. Firmanın genel yapısı ile ilgili tanımlayıcı soruların ardından esas konumuza yönelik önermeler oluşturulmuş, yanıtlayanın kolayca anlayabileceği çerçevede kısa ve öz bir şekilde ifade edilmeye özen gösterilmiştir. Ankette 5’li likert ölçeği kullanılarak katılım düzeyleri belirlenmiştir.

III.3.6.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılarak elde edilen istatistiki bulgular, tablo ve grafiklerle anlatılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre araştırma sorularımız test edilmiştir. Araştırmanın bulgularına dayanak teşkil eden likert ölçekli 35 soruya verilen yanıtların tutarlılık testi sonucu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-25: Güvenilirlik İstatistiği		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0,812	0,811	35

Araştırmalarda anketlerin iç tutarlık düzeyinin hesaplandığı Cronbach's Alpha güvenilirlik testine göre α değerinin $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ aralığında olduğu durumlarda sonuç yüksek derecede güvenilir, $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ aralığında oldukça güvenilir, $0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ aralığında düşük derecede güvenilir, 0.40 'ın altında ise güvenilir değil olarak tanımlanmaktadır (Akbulut, 2010:80). Bu çalışmamızda α değerimiz 0,812 olması nedeniyle anketimizin iç tutarlılığı yüksek derecede güvenilir olarak karşılık bulmaktadır.

III.3.7.Araştırma Bulguları

Ankette verilen cevaplara yönelik bulguların tek tek inceleneceği bu bölümde önce firmalara ait genel bilgilerin yer aldığı tanımlayıcı bulgular açıklanacak olup sonra araştırmanın asıl konusunu teşkil eden ihracatçıların mevzuatsal sorunlarına yönelik elde edilen bulgular analiz edilecektir.

III.3.7.1.Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan firmalara ilişkin tanımlayıcı bilgilerin yer alacağı bu başlıkta gerekli görülen sorular karşılaştırma yapılarak analiz edilecektir. Ankete katılan 56 firmanın hukuki yapılarına yönelik bilgiler Tablo-26' te verilmiştir.

Tablo-26: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Yapısı

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Tek kişi şahıs işletmesi	7	12,5	12,7
Limited şirket	32	57,1	58,2
Anonim şirket	15	26,8	27,3
Diğer	1	1,8	1,8
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Tablo-26’te görüldüğü üzere anketi yanıtlayan kişilerin faaliyet gösterdiği şirketlerin %58,2’sini limitet şirketler oluştururken %27,3’ünü anonim şirketler oluşturmaktadır. Bu durum Konya ilindeki ihracat yapan firmaların hukuki anlamda kurumsallaşma yönünde önemli bir seviyede olduğunun bir göstergesi olabilir.

Tablo-27: Ankete Katılan Firmalarda İhracat Departmanı Bulunma Durumu

			İşletmede ihracat departmanı bulunma durumu		
			Evet	Hayır	Toplam
İşletmenin hukuki yapısı	Tek kişi şahıs işletmesi	Sayı	4	3	7
		Yüzde	57,1%	42,9%	100,0%
	Limited şirket	Sayı	24	8	32
		Yüzde	75,0%	25,0%	100,0%
	Anonim şirket	Sayı	12	3	15
		Yüzde	80,0%	20,0%	100,0%
	Diğer	Sayı	1	0	1
		Yüzde	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	41	14	55
		Yüzde	74,5%	25,5%	100,0%

Tablo-27’de görüldüğü üzere ankete katılan 55 firmanın %74,5’ünde ayrı bir ihracat birimi bulunmaktadır. Tek şahıs işletmelerinden %57,1’inde ayrı bir ihracat departmanı bulunuyorken, limitet şirketlerin %75’inde, anonim şirketlerin ise %80’inde ayrı bir ihracat departmanı bulunmaktadır. Buna göre hukuki anlamda sermaye ortaklığının firmaları kurumsal yapılanmaya ve profesyonelleşmeye yönelttiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan firmaları temsilen anketimizi yanıtlayan kişilerin firmadaki görevleri Tablo-28’da gösterildiği şekildedir.

Tablo-28: Ankete Katılan Kişinin Firmadaki Görevi

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
İşletme sahibi	18	32,1	32,1
İşletme ortağı	9	16,1	16,1
İşletme müdürü	11	19,6	19,6
İhracat müdürü	8	14,3	14,3
Diğer	10	17,9	17,9
Toplam	56	100,0	100,0

Anket için görüşülen kişilerin % 48,2’ si işletme sahibi veya ortağı iken, % 33,9’u profesyonel yönetici konumundadır. Sahadaki çalışmalarımızda her ne kadar firmaların %74,5’inde (bkz. Tablo-27) ihracat departmanı bulunmakta ise de genellikle firmaların aile şirketleri olması nedeniyle ihracat departmanında ayrı bir çalışanın bulunmadığı, kâğıt üzerinde bazı görevlendirmelerin olduğu görülmüştür. Bu nedenle ihracat müdürü ile gerçekleştirilen anket çalışması %14,3’de kalmıştır. Araştırmaya katılan firmaları temsilen anketimizi yanıtlayan kişilerin eğitim durumları ise Tablo-29’da gösterilmiştir.

Tablo-29: Ankete Katılan Kişinin Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
İlkokul	2	3,6	3,6
Ortaokul	2	3,6	3,6
Lise	12	21,4	21,4
Üniversite	31	55,4	55,4
Lisansüstü	9	16,1	16,1
Toplam	56	100,0	100,0

Yukarıda görüldüğü üzere anketimizi yanıtlayanların %71,5'i yükseköğrenim gören kişilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan firmaların faaliyet gösterdiği ve ihracat yaptığı süreler Tablo-30'de gösterildiği gibidir.

Tablo-30: Ankete Katılan Firmaların İhracat Yapma Süresi

		İşletmenin ihracat yapma süresi (yıl)					Toplam	
		1-5	6-10	11-15	16-20	21 ve üzeri		
İşletmenin faaliyet süresi (yıl)	1-5	Sayı	3	0	0	0	0	3
		Yüzde	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Toplamın	5,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,7%
	6-10	Sayı	4	4	0	0	0	8
		Yüzde	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Toplamın	7,5%	7,5%	0,0%	0,0%	0,0%	15,1%
	11-15	Sayı	3	4	6	0	0	13
		Yüzde	23,1%	30,8%	46,2%	0,0%	0,0%	100,0%
		Toplamın	5,7%	7,5%	11,3%	0,0%	0,0%	24,5%
	16-20	Sayı	5	2	2	1	0	10
		Yüzde	50,0%	20,0%	20,0%	10,0%	0,0%	100,0%
		Toplamın	9,4%	3,8%	3,8%	1,9%	0,0%	18,9%
	21 ve üzeri	Sayı	0	4	6	4	5	19
		Yüzde	0,0%	21,%	31,6%	21,1%	26,3%	100,0%
		Toplamın	0,0%	7,5%	11,3%	7,5%	9,4%	35,8%
Toplam	Sayı	15	14	14	5	5	53	
	Yüzde	28,3%	26,4%	26,4%	9,4%	9,4%	100,0%	

Ankete katılan firmalardan 19 tanesi (%35,8) 21 yıl ve üzeri süredir faaliyetini sürdürürken 3 tanesi (%5,7) kuruluşunun ilk beş yılında bulunduğunu söylemiştir. Genç firmaların kuruldukları andan itibaren ihracat yapmaya başladığı görülürken, tecrübeli firmaların ise kuruluşundan belli bir zaman sonra ihracat yapmaya başladığı anlaşılmaktadır. Buradan Konya ilinde son dönemlerde kurulan firmaların faaliyetlerine ihracat odaklı olarak başladığı sonucu çıkarılabilir. Araştırmaya katılan firmalarda istihdam edilen personel sayıları Tablo-31'da gösterilmiştir.

Tablo-31: Ankete Katılan Firmada Çalışan Sayısı

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
1-25	33	58,9	60,0
26-50	5	8,9	9,1
51-75	4	7,1	7,3
76-100	5	8,9	9,1
101 ve üzeri	8	14,3	14,5
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Ankete katılan firmaların %60'ında çalışan sayısı 25 kişinin altındayken 101 kişi ve üzeri işçi çalıştıran firma sayısı toplamın %14,5'i kadardır. Araştırmaya katılan firmaların üst yönetimlerinin kimlerden oluştuğu Tablo-32'de gösterilmiştir.

Tablo-32: Ankete Katılan Firmanın Yönetilme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
İşletme sahibi veya ortağı	41	73,2	75,9
Profesyonel yönetici	4	7,1	7,4
Her ikisi	9	16,1	16,7
Toplam	54	96,4	100,0
Cevapsız Bırakan	2	3,6	
	56	100,0	

Yukardaki tabloda görüldüğü üzere ankete katılan firmaların %75,9'u firma sahibi ya da ortağınca yönetilirken sadece %7,4'ü profesyonel yöneticiler tarafından idare edilmektedir. Buradan Konya ilindeki ihracatçı firmalarının geleneksel yapıda işletildiği sonucuna varılabilir. Araştırmaya katılan firmaların sektörel dağılımı Tablo-33'de gösterilmiştir.

Tablo-33: Ankete Katılan Firmanın İhracatını Yaptığı Ürünleri Kapsayan Sektör

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Otomotiv yan sanayi	23	41,1	41,8
Makina ve aksam	14	25,0	25,5
Savunma sanayi	14	25,0	25,5
Demir-demir dışı metaller ve çelik	4	7,1	7,3
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Firmaların % 41,8'i otomotiv yan sanayi sektöründe, %25'i makine ve aksam sanayi, %25'i savunma sanayi, %7,3'ü demir-çelik sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Araştırmaya katılan firmaların uluslararası fuarlara katılım durumu Tablo-34'de gösterilmiştir.

Tablo-34: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Yapılarına Göre Uluslararası Fuarlara Katılma Durumu

			Uluslararası fuarlara katılım durumu		
			Evet	Hayır	Toplam
İşletmenin hukuki yapısı	Tek kişi şahıs işletmesi	Sayı	4	3	7
		Yüzde	57,1%	42,9%	100,0%
	Limited şirket	Sayı	20	12	32
		Yüzde	62,5%	37,5%	100,0%
	Anonim şirket	Sayı	13	2	15
		Yüzde	86,7%	13,3%	100,0%
	Diğer	Sayı	1	0	1
		Yüzde	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı		38	17	55
	Yüzde		69,1%	30,9%	100,0%

Firmaların %69,1'i sektörü ile ilgili düzenlenen uluslararası fuarlara katılım gösterirken %30,9'u katılmadığını belirtmiştir. Anonim şirketlerin %86,7'si fuarlara

katılırken, bu durum limitet şirketlerde %62,5, şahıs işletmelerinde %57,1'dir. Buradan kurumsallık durumuna göre fuarlara katılım düzeyinin arttığı sonucuna varılabilir. Fuarlara katılım gösterilmesi ile ilgili istatistikler bağlamında şu not da dikkate değerdir.

Tablo-35: Ankete Katılan Firmaların İhracat Departmanı Bulunma Durumu İle Uluslararası Fuarlara Katılma Durumu

Sektörünüzle ilgili uluslararası fuarlara katılıyor musunuz?		İşletmenizde ihracat departmanı bulunuyor mu?		Toplam
		Evet	Hayır	
		Sayı	Yüzde	
Evet	Sayı	37	2	39
	Yüzde	88,1%	14,3%	69,6%
Hayır	Sayı	5	12	17
	Yüzde	11,9%	85,7%	30,4%
Toplam	Sayı	42	14	56
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-35'de görüldüğü üzere ihracat departmanı bulunma ile fuarlara iştirak rakamları arasında anlamlı bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. İhracat departmanına sahip firmaların %88,1'i fuarlara katılım gösterirken, ihracat departmanı bulunmayanların fuarlara katılım oranı ise %14,3'de kalmıştır.

Araştırmaya katılan firmaların ihracat yaptığı ilk sıradaki ülkeler Tablo-36'da gösterilmiştir.

Tablo-36: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (1. Sıra)

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Cevapsız Bırakan	2	3,6	3,6
A.B.D	13	23,2	23,2
Almanya	9	16,1	16,1
Avusturalya	1	1,8	1,8
Avusturya	1	1,8	1,8

Azerbaycan	4	7,1	7,1
B.A.E	1	1,8	1,8
Bulgaristan	1	1,8	1,8
Cezayir	1	1,8	1,8
Fas	2	3,6	3,6
Irak	5	8,9	8,9
İtalya	2	3,6	3,6
Kanada	2	3,6	3,6
Kolombiya	1	1,8	1,8
Lübnan	1	1,8	1,8
Mısır	1	1,8	1,8
Romanya	1	1,8	1,8
Rusya	3	5,4	5,4
S.Arabistan	2	3,6	3,6
Suriye	1	1,8	1,8
Ürdün	1	1,8	1,8
Yunanistan	1	1,8	1,8
Toplam	56	100,0	100,0

Ankette hasılat büyüklüğüne göre en fazla ihracat yapılan ilk sıradaki ülke ABD diyenlerin oranı %23,2’dir. Ardından en fazla ihracat yapılan ülke %16,1 ile Almanya olmuştur. Araştırmaya katılan firmaların ihracat yaptığı ikinci sıradaki ülkeler Tablo-37’de gösterilmiştir.

Tablo-37: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (2. Sıra)

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Cevapsız Bırakan	3	5,4	5,4
A.B.D	1	1,8	1,8
Almanya	6	10,7	10,7
Avusturalya	1	1,8	1,8
Avusturya	1	1,8	1,8
Azerbaycan	1	1,8	1,8
B.A.E	1	1,8	1,8
Bulgaristan	1	1,8	1,8
Fas	1	1,8	1,8
Fransa	5	8,9	8,9

Hollanda	2	3,6	3,6
Irak	5	8,9	8,9
İngiltere	1	1,8	1,8
İsrail	1	1,8	1,8
Kanada	4	7,1	7,1
Lübnan	1	1,8	1,8
Mısır	2	3,6	3,6
Moldova	1	1,8	1,8
Nijerya	1	1,8	1,8
Özbekistan	1	1,8	1,8
Polonya	1	1,8	1,8
Romanya	1	1,8	1,8
Rusya	3	5,4	5,4
S.Arabistan	4	7,1	7,1
Sudan	1	1,8	1,8
Suriye	2	3,6	3,6
Tayland	1	1,8	1,8
Ukrayna	2	3,6	3,6
Vietnam	1	1,8	1,8
Toplam	56	100,0	100,0

Ankette hasılat büyüklüğüne göre en fazla ihracat yapılan ikinci sıradaki ülke ilk ülke %10,7 ile Almanya olmuştur. Ardından en fazla ihracat yapılan ikinci sıradaki ülkeler %8,9’ar payla Fransa ve Irak’tır. Araştırmaya katılan firmaların ihracat yaptığı üçüncü sıradaki ülkeler Tablo-38’de gösterilmiştir.

Tablo-38: Ankete Katılan Firmaların En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (3. Sıra)

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Cevapsız Bırakan	3	5,4	5,4
A.B.D	1	1,8	1,8
Almanya	3	5,4	5,4
Andora	1	1,8	1,8
Avusturalya	1	1,8	1,8
Azerbaycan	1	1,8	1,8
Bulgaristan	1	1,8	1,8
Çekya	1	1,8	1,8

Fas	1	1,8	1,8
Fransa	2	3,6	3,6
G.Afrika	5	8,9	8,9
Hindistan	1	1,8	1,8
Irak	9	16,1	16,1
İngiltere	1	1,8	1,8
İran	3	5,4	5,4
İspanya	4	7,1	7,1
Katar	1	1,8	1,8
Lübnan	1	1,8	1,8
Mısır	3	5,4	5,4
Özbekistan	2	3,6	3,6
Polonya	1	1,8	1,8
Romanya	1	1,8	1,8
Rusya	2	3,6	3,6
S.Arabistan	2	3,6	3,6
Suriye	1	1,8	1,8
Tayland	1	1,8	1,8
Tunus	1	1,8	1,8
Ukrayna	1	1,8	1,8
Ürdün	1	1,8	1,8
Toplam	56	100,0	100,0

Ankette hasılat büyüklüğüne göre en fazla ihracat yapılan üçüncü sırada işaretlenen ilk ülke %16,1 ile Irak olurken %8,9 ile Güney Afrika ikinci sırada yer aldığı görülmüştür.

III.3.7.2.Araştırma Sorularının Analizi

Araştırmanın verileri üzerinden açıklanan tanımlayıcı istatistiklerinin akabinde bu bölümde çalışmanın ana konusunu teşkil eden Konya ili ihracatçılarının mevzuat kaynaklı sorunları analiz edilecektir. Bu doğrultuda anketi şekillendiren 13 adet araştırma sorusu ayrı başlıklar altında ilgili veriler ışığında tartışılacaktır.

III.3.7.2.1.Araştırma Sorusu 1:

İhracat mevzuatının dil ve anlatımındaki aksaklıklar ihracat sürecinde ihracatçı için sorun teşkil etmekte midir?

Araştırmanın ilk teması ihracat mevzuatının dil, anlatım, şekil ve erişilebilirliğine yönelik olmuştur. Katılımcılara bu kategoride sekiz adet soru yöneltilmiştir (bkz. anket formu; 12-19. sorular).

Tablo-39: ‘İhracat mevzuatına kolaylıkla ulaşabiliyoruz’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,1	7,1
Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Kararsızım	9	16,1	16,1
Katılıyorum	28	50,0	50,0
Kesinlikle Katılıyorum	9	16,1	16,1
Toplam	56	100,0	100,0

Katılımcıların %66,1'i ihracat mevzuatına kolaylıkla ulaşabildiğini söylerken %17,8'i ulaşamadığını ifade etmiştir. Önerme hakkında kararsız kalanların oranı ise %16,1'dir. Bu durumda ihracatçıların mevzuata yabancı olmadıkları ve ulaşmada zorluk çekmedikleri sonucuna varılabilir.

Tablo-40: ‘İhracat mevzuatına ulaşmak için kullandığımız materyaller yeterlidir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,8	1,8
Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Kararsızım	16	28,6	28,6
Katılıyorum	26	46,4	46,4
Kesinlikle Katılıyorum	7	12,5	12,5
Toplam	56	100	100

Firmaların mevzuata ulaşmak için kullandıkları erişim materyallerinin yeterli olduğunu ifade edenlerin oranı %58,9 iken %12,5'i yeterli olmadığını söylemektedir. Kararsızların oranı %28,6 ile önemli denilebilecek bir düzeydedir.

Tablo-41: ‘Türkiye de ihracat mevzuatını oluşturan Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Tüzük, Yönetmelik, Tebliğ vb. dili sade ve gösterişten uzak niteliktedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Katılmıyorum	8	14,3	14,3
Kararsızım	22	39,3	39,3
Katılıyorum	18	32,1	32,1
Kesinlikle Katılıyorum	5	8,9	8,9
Toplam	56	100,0	100,0

Firmaların %41'i mevzuat metinlerinin yalın bir şekilde yazıldığını ifade ederken %19,7'si ise metinlerin süslü ifadelerden oluştuğunu belirtmiştir. Önermeye kararsız kalanların oranı %39,3 ile önemli bir düzeyde gerçekleşmiştir.

Tablo-42: ‘İhracat mevzuatında anlatılmak istenen mevzular kısa ve öz bir şekilde verilmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,1	7,1
Katılmıyorum	12	21,4	21,4
Kararsızım	13	23,2	23,2
Katılıyorum	22	39,3	39,3
Kesinlikle Katılıyorum	5	8,9	8,9
Toplam	56	100,0	100,0

Yine bir önceki önermenin sağlaması niteliğinde olan yukarıdaki önermeye katılanların %48,2'si mevzuatta anlatılmak istenenin kısa ve öz bir şekilde verildiğini

belirtmişken %28,5'i anlatılan mevzunun özden uzak olduğu ifade etmiştir. Katılanların %39,3'ü ise önerme hakkında kararsız kalmıştır.

Tablo-43: 'İhracat mevzuatı metinlerinde kullanılan kelimeler kolaylıkla anlaşılır niteliktedir' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	3,6	3,6
Katılmıyorum	11	19,6	20,0
Kararsızım	14	25,0	25,5
Katılıyorum	24	42,9	43,6
Kesinlikle Katılıyorum	4	7,1	7,3
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Yine ihracatı anlamaya ilişkin yukarıdaki soruya katılanların %50,9'u mevzuattaki kelimeleri kolaylıkla anlayabildiklerinden bahsederken, %23,6'sı ise anlamakta zorlandığını belirtmiştir. Katılanların %25,5'i ise bu duruma kayıtsız kalmıştır.

Tablo-44: 'İhracatta karşılaştığımız sorunlar hakkında mevzuatta gerekli çözümleri bulabiliyorum' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	3,6	3,6
Katılmıyorum	11	19,6	19,6
Kararsızım	20	35,7	35,7
Katılıyorum	20	35,7	35,7
Kesinlikle Katılıyorum	3	5,4	5,4
Toplam	56	100,0	100,0

İhracat sürecinde karşılaşılan sorunlar için mevzuata bakıldığında çözüm bulanların oranı %41,1 iken çözüm bulamayanların oranı %23,2'dir. Yine kararsız kalanların oranı %35,7 ile önemli bir düzeydedir.

Tablo-45: ‘İhracat mevzuatının dil ve anlatımındaki aksaklıklar ihracat sürecinde ihracatçı için sorun teşkil etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Katılmıyorum	12	21,4	21,4
Kararsızım	17	30,4	30,4
Katılıyorum	19	33,9	33,9
Kesinlikle Katılıyorum	2	3,6	3,6
Toplam	56	100,0	100,0

Yukarıda ihracat mevzuatının dili ve anlatımı ile ilgili sorulan soruların ihracatçı açısından bir sorun teşkil edeceğini belirtenlerin oranı %37,5 iken bunun sorun olmayacağını ifade edenlerin oranı %32,1 olmuştur. Firmaların %30,4’ü bu düşünce hakkında kararsız kalmıştır.

Bu kategorideki bulgular bağlamında, ihracatçıların ihracat mevzuatına kolaylıkla erişebilmeleri için gerekli olan alt yapının güçlendirilmesi ve daha basit yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. İhracat alanında hiç bilgisi olmayan bir kişinin bilgiyi anlama ve erişme durumuna göre bir yöntem belirlenmelidir. Yanı sıra, ihracatçılara özellikle mevzuat değişiklikleri ile ilgili eğitim ve bilinçlendirme seminerleri verilmeli mevzuata uyumları artırılmalıdır.

Sonuçlara göre internet sitesi, basılı evrak, vb. gibi bilgi aktarım araçlarının tam da yeterli olmayışının, münhasıran buralarda yer alan mevzuata ilişkin bilgilerin güncelliğinin sağlanmamasının bir neticesi olduğu söylenebilir. Gerekli güncellemelerin yapılması ile bu sorun aşılabilecektir. Yine mevzuata kolay ulaşmak için ilgili kurumlar bünyesinde telefon hattı kurulmalı ve buralarda ihracat mevzuatı alanında uzman personel çalıştırılmalıdır.

Kanun yapıcılar tarafından mevzuat basitleştirilmeli, sade ve yalın bir anlatım dili seçilmeli, anlatımda kullanılan kelimeler günlük konuşma diline yakın olmalıdır. Mevzuat, ihracat sürecini kolaylaştırıcı nitelikte ve karşılaşılan sorunlara çözüm odaklı olmalıdır.

III.3.7.2.2.Araştırma Sorusu 2:

Mevzuat düzenleyenlerce ihracat üzerine konulan tarife ve kotalar ihracat açısından bir sorun mudur?

Bu kategoride ihracatta kota ve tarife uygulamaları konu edilmiş ilgili sorunlar tespiti çalışılmıştır. Bu kapsamda yöneltile beş önermeye firmaların katılım düzeyleri aşağıdaki şekilde oluşmuştur (bkz. anket formu; 20-24. sorular).

Tablo-46: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin karlılığını düşürmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	10,7	11,5
Katılmıyorum	7	12,5	13,5
Kararsızım	15	26,8	28,8
Katılıyorum	16	28,6	30,8
Kesinlikle Katılıyorum	8	14,3	15,4
Toplam	52	92,9	100,0
Cevapsız Bırakan	4	7,1	
	56	100,0	

İhracatta tarife ve kota uygulamalarının işletmelerin karlılığını düşüren bir faktör olduğunu düşünenlerin oranı %46,2 iken katılanların %25’i işletmelerinin karlılığını etkilemediğini düşünmektedir. Kararsız kalanların oranı %30,8 olmuştur.

Tablo-47: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin maliyetlerini yükseltmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	7	12,5	13,2
Katılmıyorum	10	17,9	18,9
Kararsızım	12	21,4	22,6
Katılıyorum	15	26,8	28,3
Kesinlikle Katılıyorum	9	16,1	17,0
Toplam	53	94,6	100,0
Cevapsız Bırakan	3	5,4	
	56	100,0	

İhracatı yapılan ürünler üzerine tarife ve kota konulması işletmelerin maliyetlerini arttırdığını düşünen katılımcılar %45,3 iken maliyetleri etkilemez diyenlerin oranı %32,1’dir. %22,6’sı ise bu düşünceye kararsız kalmıştır.

Tablo-48: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin kapasite kullanımını düşürmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	8	14,3	15,1
Katılmıyorum	6	10,7	11,3
Kararsızım	12	21,4	22,6
Katılıyorum	20	35,7	37,7
Kesinlikle Katılıyorum	7	12,5	13,2
Toplam	53	94,6	100,0
Cevapsız Bırakan	3	5,4	
	56	100,0	

Ankete katılanların %50,9’u ihracatını yaptıkları ürünlere kota ve tarife konulmasının işletmelerinin kapasite kullanımını olumsuz etkileyeceğini söylerken %26,4’ü ise bunun aksini belirtmiştir. Bu önermeye kararsız kalanların oranı ise %22,6’dır.

Tablo-49: ‘İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizi dış rekabette olumsuz etkilemektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	5	8,9	9,4
Katılmıyorum	5	8,9	9,4
Kararsızım	12	21,4	22,6
Katılıyorum	13	23,2	24,5
Kesinlikle Katılıyorum	18	32,1	34,0
Toplam	53	94,6	100,0
Cevapsız Bırakan	3	5,4	
	56	100,0	

İhracatta tarife ve kota sınırlamasının dış rekabete etkisi üzerine %58,5’luk kesim katılıyorum şeklinde cevap verirken %18,8’lik kesim ise bu duruma katılmadığını belirtmiştir. Bu önermeye kayıtsız kalanların oranı ise %22,6’dır.

Tablo-50: ‘İhracatını yaptığımız ürünler hakkında konulan tarife ve kota uygulamaları ihracatımızı olumsuz etkilemektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	10,7	11,1
Katılmıyorum	12	21,4	22,2
Kararsızım	6	10,7	11,1
Katılıyorum	21	37,5	38,9
Kesinlikle Katılıyorum	9	16,1	16,7
Toplam	54	96,4	100,0
Cevapsız Bırakan	2	3,6	
	56	100,0	

İhracat üzerine konulan tarife ve kotaların ihracatı olumsuz etkilediğini belirtenlerin oranı %55,6 gibi ciddi sayılabilecek bir düzeyde iken katılımcıların %33,3’ü ise herhangi bir olumsuzluk teşkil etmediğini ifade etmiştir. Önerme ile ilgili kararsız olanların oranı %38,9’dur.

Bu kategoride, tarife ve kota uygulamalarının ihracat açısından bir sorun oluşturduğunu savunanlar ile bu uygulamaların işletmelerinin maliyetlerini yükselttiğini, kapasite kullanımlarını düşürdüğünü, dış rekabetini olumsuz etkilediğini ve neticede karlılığını düşürdüğünü savunanların oranının önemli düzeylerde gerçekleştiği görülmüştür. Bu doğrultuda tarife ve kota uygulamaları, kaynakların etkinliğini ve iç/dış rekabeti olumsuz etkilemektedir. Gelişmekte olan endüstrilerin belli bir noktaya gelinceye kadar korunması, yıkıcı fiyat azaltmalarına karşı yerli firmaların korunması ve kilit anlamdaki sektörlerin korunması, tarife ve kota uygulamalarını makul kılabilir. Bunların dışında uygulanan her sınırlama tekellerin oluşmasına neden olurken bir ürüne yapılan koruma beraberinde başka bir korumayı getirecektir. Tarife ve kotaların sebepler ortadan kalkınca süratle güncellenmesi olası olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasında etkili olacaktır.

III.3.7.2.3.Araştırma Sorusu 3:

İhracat teşvikleri ihracatınızı hangi yönde etkilemektedir?

Bu kategoride ihracat üzerine çıkartılan teşvikler ile ilgili sorunlar ele alınmış olup katılımcılara altı soru yöneltilmesi sonucu aşağıdaki tablolarda yer alan sonuçlar elde edilmiştir (bkz. anket formu; 25-30. sorular).

Tablo-51: ‘İhracat teşviklerinden faydalaniyor musunuz’ Sorusuna Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	29	51,8	52,7
Hayır	26	46,4	47,3
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Ankete katılan 56 firmanın %52,7'si ihracat teşviklerinden faydalandıklarını söylerken %47,3'ü herhangi bir ihracat teşvikinden faydalanmadıklarını belirtmiştir.

Tablo-52: 'İhracat teşviklerinden haberdar olamıyoruz' Sorusuna Katılım Düzeyleri

		İhracat teşviklerinden haberdar olamıyoruz.					Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İhracat teşviklerinden faydalanıyor musunuz?	Evet	Sıklık	5	10	2	11	29
		Yüzde	17,2%	34,5%	6,9%	37,9%	100,0%
		Toplam katılımcıların	9,1%	18,2%	3,6%	20,0%	52,7%
	Hayır	Sıklık	2	3	0	18	26
		Yüzde	7,7%	11,5%	0,0%	69,2%	100,0%
		Toplam katılımcıların	3,6%	5,5%	0,0%	32,7%	47,3%
Toplam		Sıklık	7	13	2	29	55
		Yüzde	12,7%	23,6%	3,6%	52,7%	100,0%
		Toplam katılımcıların	12,7%	23,6%	3,6%	52,7%	100,0%

Katılımcıların %52,7'si ihracat teşviklerinden faydalandıklarını belirtirken, %47,3'ü faydalanmadığını ifade etmiştir. İhracat teşviklerinden faydalanmıyoruz diyenlerin %80,7'si ise ihracat teşviklerinden haberdar olamamaktadır.

Tablo-53: ‘İhracat teşvikleri yeterince cazip değil’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

		İhracat teşvikleri yeterince cazip değil.					Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İhracat teşviklerinden faydalaniyor musunuz?	Evet	Sıklık	1	7	6	10	29
		Yüzde	3,4%	24,1%	20,7%	34,5%	100,0%
		Toplam katılımcıların	1,8%	12,7%	10,9%	18,2%	52,7%
	Hayır	Sıklık	1	3	5	13	26
		Yüzde	3,8%	11,5%	19,2%	50,0%	100,0%
		Toplam katılımcıların	1,8%	5,5%	9,1%	23,6%	47,3%
Toplam		Sıklık	2	10	11	23	55
		Yüzde	3,6%	18,2%	20,0%	41,8%	100,0%
		Toplam katılımcıların	3,6%	18,2%	20,0%	41,8%	100,0%

İhracat teşvikleri ile ilgili olumsuzlukları belirttiğimiz bu kategorideki düşüncelere katılım düzeylerine bakıldığında firmaların %58,2’si teşviklerin yeterince cazip olmadığını, firmaların %21,8’i ise cazip olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %52,7’si ihracat teşviklerinden faydalandıklarını belirtirken, %47,3’ü faydalanmadığını ifade etmiştir. İhracat teşviklerinden faydalananların %51,7’si teşviklerin cazip olmadığını belirtirken, faydalanmayanların %65,4’ü teşviklerin cazip olmadığını ifade etmiştir.

Tablo-54: ‘Teşviklerde mevzuatsal karmaşa söz konusudur’ Düşüncelere Katılım Düzeyleri

		Teşviklerde mevzuatsal karmaşa söz konusudur.					Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İhracat teşviklerinden faydalaniyor musunuz?	Evet	Sıklık	2	5	5	11	29
		Yüzde	6,9%	17,2%	17,2%	37,9%	100,0%
		Toplam katılımcıların	3,6%	9,1%	9,1%	20,0%	52,7%
	Hayır	Sıklık	1	4	4	13	26
		Yüzde	3,8%	15,4%	15,4%	50,0%	100,0%
		Toplam katılımcıların	1,8%	7,3%	7,3%	23,6%	47,3%
	Toplam	Sıklık	3	9	9	24	55
		Yüzde	5,5%	16,4%	16,4%	43,6%	100,0%
		Toplam katılımcıların	5,5%	16,4%	16,4%	43,6%	100,0%

İhracat teşviklerinde mevzuatsal bir karmaşa olduğunu savunan firmalar %61,8 iken teşvik mevzuatları anlaşılır niteliktedir diyenler %21,9’dır. Bu düşünceye kararsız kalanların oranı ise %20’dir.

İhracat teşviklerinden yararlananların %58,6’sı teşvik mevzuatlarında tam bir açıklık olmadığını belirtirken, yararlanmayanlarda bu düşüncenin oranı %65,4’tür.

Tablo-55: ‘Teşvikleri bilgilendirecek personel teşvik mevzuatına hâkim değil’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,1	7,3
Katılmıyorum	14	25,0	25,5
Kararsızım	16	28,6	29,1
Katılıyorum	15	26,8	27,3
Kesinlikle Katılıyorum	6	10,7	10,9
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

İhracat teşvikleriyle ilgilenen kurumlarda çalışan personel teşvik mevzuatına hâkim değil diyen firmalar araştırmaya katılanların %38,2'sini oluştururken firmaların %32,8'si ise personelin teşviklere hâkim olduğunu belirtmiştir. Firmaların %29,1'i de bu duruma kararsız kalmıştır.

Tablo-56: 'İhracat teşvikleri ihracatımızı olumlu yönde etkilemektedir' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

		İhracat teşvikleri ihracatımızı olumlu yönde etkilemektedir.					Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İhracat teşviklerinden faydalaniyor musunuz?	Evet	Sıklık	4	3	4	10	29
		Yüzde	13,8%	10,3%	13,8%	34,5%	100,0%
		Toplam katılanların	7,3%	5,5%	7,3%	18,2%	52,7%
	Hayır	Sıklık	2	8	4	11	26
		Yüzde	7,7%	30,8%	15,4%	42,3%	100,0%
		Toplam katılanların	3,6%	14,5%	7,3%	20,0%	47,3%
	Toplam	Sıklık	6	11	8	21	55
		Yüzde	10,9%	20,0%	14,5%	38,2%	100,0%
		Toplam katılanların	10,9%	20,0%	14,5%	38,2%	100,0%

İhracat teşvikleri ihracatçı firmaların %54,6'sının ihracatını olumlu yönde etkilerken, %30,9'unun ihracatında olumlu bir etki yapmamaktadır. Firmaların %14,5'i ise bu duruma kararsız kalmıştır. Teşviklerden faydalananlar içerisinde bu oran %62,1'dir.

Bu kategoride, ihracat teşviklerinden yararlanma oranlarına bakılmış ve faydalanmayanlar açısından sebeplerin diğer alt sorularla yanıtı aranmıştır. Genel kanı teşviklerin sonuçlarının firmalar açısından olumlu olacağıdır. Ancak teşviklerin duyurulmasında sorunların olduğu görülmektedir. Teşviklerden faydalanmayanların dörtte üçü haberlerinin olmadığını ifade etmiştir. Bu yüzden duyuru araçlarının geliştirilmesi

gerekmektedir. Bunun yanında teşvik mevzuatı sade ve anlaşılır şekilde hazırlanmalıdır. Teşvikler hakkında görevlendirilen personelin mevzuya hâkim olabilmesi için gerekli alt yapının hazırlanması gerekmektedir. Bu kategoriden çıkartılacak en önemli sonuç ise teşviklerin cazip olmadığı kanısıdır. Teşviklerden faydalanmayanların %65'i gibi ciddi bir oranı teşviklerin cazip olmadığını düşünmektedir. Asıl önemlisi, teşviklerden faydalanıp da teşviklerin cazip olmadığını ifade edenlerin %51'lik gibi önemli bir düzeyde olmasıdır. Bu noktada teşvik politikaları gözden geçirilmeli, bunların amaca uygun ve rantabl olabilmesi için teşvikten yararlanacak kesimler ile koordineli olarak hazırlanması gerekmektedir.

III.3.7.2.4.Araştırma Sorusu 4:

İhracat üzerine konulan vergilerin çeşitliliği ve oranlarının yüksekliği ihracatınız açısından bir sorun teşkil eder mi?

Bu kategoride ihracatta vergisel yükümlülüklerden kaynaklı ihracat sorunlarına değinilmiştir. Bu bağlamda firmalara iki soru yöneltilmiş ve aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır (bkz. anket formu; 31-32. sorular).

Tablo-57: ‘İhracat sürecinde muhatap olduğumuz vergilerin çok çeşitli olması ihracatımızı olumsuz etkilemektedir.’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Katılmıyorum	20	35,7	35,7
Kararsızım	8	14,3	14,3
Katılıyorum	20	35,7	35,7
Kesinlikle Katılıyorum	5	8,9	8,9
Toplam	56	100,0	100,0

Vergilerin çeşitliliği ihracatımız açısından bir sorundur diyenlerin oranı %44,6 iken sorun teşkil etmemektedir diyenlerin oranı %41,1'dir.

Tablo-58: ‘İhracatta muhatap olduğunuz vergilerin oranlarının yüksekliği ihracatımız açısından sorun teşkil etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Katılmıyorum	15	26,8	26,8
Kararsızım	9	16,1	16,1
Katılıyorum	22	39,3	39,3
Kesinlikle Katılıyorum	7	12,5	12,5
Toplam	56	100,0	100,0

Firmalardan ihracat sürecinde muhatap olunan vergi oranlarının yüksekliği ihracat açısından sorun teşkil eder diyenlerin oranı %51,8 iken bu oranların yüksekliği sorun teşkil etmemektedir diyenlerin oranı %32,2’dir.

Katılımcılar ihracatta vergilerin çeşitli oluşu ve oranlarının yüksekliğini faaliyetleri açısından sorun olarak görmektedir. İhracatta vergisel yükümlülüklerin azaltılması yolunda çalışmaların yapılması vergi ödemeye karşı uyumu ve gönüllülüğü artıracaktır.

III.3.7.2.5.Araştırma Sorusu 5:

İhracatta vergi iadesi uygulaması gerekli bir uygulama mıdır?

Bu bölümde ihracatta KDV iadesi uygulaması merkezli ihracat sorunları tespiti çalışılmış olup firmalara yöneltilen yedi soru etrafında tartışılmıştır (bkz. anket formu; 33-39. sorular).

Tablo-59: ‘İhracatta Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi uygulamasından faydalaniyoruz’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	54	96,4	96,4
Hayır	2	3,6	3,6
Toplam	56	100,0	100,0

Araştırmaya katılan 56 firmadan ‘ihracatta KDV iadesi’ uygulamasından yararlananların oranı beklenileceği üzere %96,4 gibi yüksek bir düzeyde iken faydalanmayanların oranı %3,6’da kalmıştır.

Tablo-60: ‘İade süreci karmaşıktır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,8	1,8
Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Kararsızım	2	3,6	3,6
Katılıyorum	29	51,8	51,8
Kesinlikle Katılıyorum	18	32,1	32,1
Toplam	56	100,0	100,0

Yine ankete katılan firmaların dikkate değer bir şekilde %83,9’u ‘ihracatta KDV iadesi’ uygulamasındaki sürecin karmaşık olduğunu beyan ederken %12,5’i ise bunun aksini belirtmiştir.

Tablo-61: ‘İade hazırlık süreci zahmetlidir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,8	1,8
Katılmıyorum	4	7,1	7,1
Kararsızım	2	3,6	3,6
Katılıyorum	28	50,0	50,0
Kesinlikle Katılıyorum	21	37,5	37,5
Toplam	56	100,0	100,0

İhracatta KDV iadesinden faydalanma sürecinin zahmetli olduğunu düşünen firmalar toplam katılımcıların %87,5’ini oluştururken sadece %8,9’u bu sürecin uğraştırıcı olmadığını belirtmiştir.

Tablo-62: ‘İade sürecinde bürokrasi fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	3,6	3,6
Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Kararsızım	7	12,5	12,5
Katılıyorum	23	41,1	41,1
Kesinlikle Katılıyorum	21	37,5	37,5
Toplam	56	100,0	100,0

Aynı çerçevede KDV iade sürecinde bürokrasi yoğunluğunun fazla olduğunu belirten firmaların oranı %78,6 iken firmaların %9’u ise bu düşüncenin aksini belirtmiştir.

Tablo-63: ‘İade sürecinde denetimler gerektiğinden fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Katılmıyorum	7	12,5	12,5
Kararsızım	12	21,4	21,4
Katılıyorum	20	35,7	35,7
Kesinlikle Katılıyorum	14	25,0	25,0
Toplam	56	100,0	100,0

Benzer şekilde KDV iade sürecinde resmi kurumlarca yapılan denetimlerin gerektiğinden fazla olduğunu belirten firmaların oranı %60,7 olurken denetimleri sorun olarak görmeyenlerin oranı %19,9 olmuştur. Bu düşünceye kararsız kalanların oranı ise %21,4’tür.

Tablo-64: ‘İade sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,1	7,3
Katılmıyorum	7	12,5	12,7
Kararsızım	10	17,9	18,2
Katılıyorum	20	35,7	36,4
Kesinlikle Katılıyorum	14	25,0	25,5
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Firmaların %61,9’u ihracatta KDV iade sürecinde mevzuatça belirlenmiş olan sürelerin yetersiz olduğunu ifade ederken %17,9’u ise sürelerin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Tablo-65: ‘İhracatta KDV iadesi uygulaması gerekli bir uygulamadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

		İhracatta KDV iadesi uygulaması gerekli bir uygulamadır.					Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İhracatta Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi uygulamasından faydalıyoruz.	Evet	Sıklık	5	5	1	13	54
		Yüzde	9,3%	9,3%	1,9%	24,1%	100,0%
		Toplamın	8,9%	8,9%	1,8%	23,2%	96,4%
	Hayır	Sıklık	1	0	0	1	2
		Yüzde	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
		Toplamın	1,8%	0,0%	0,0%	1,8%	3,6%
	Toplam	Sıklık	6	5	1	14	56
		Yüzde	10,7%	8,9%	1,8%	25,0%	100,0%
		Toplamın	10,7%	8,9%	1,8%	25,0%	100,0%

Aynı şekilde ‘İhracatta KDV iadesi’ uygulamasının gerekli bir uygulama olduğunu belirten firmaların oranı %78,6 iken bu firmaların %19,6’sı ise gereksiz bir uygulama olduğunu düşünmektedir.

Bu kategoride, ihracatta vergi uygulamaları hakkında bulgular değerlendirilmiştir. Çalışmamızdaki sorulara verilen yanıtlardan en yüksek oranlarda dile getirilen sorunlar bu kategoride gerçekleşmiştir. İhracatta KDV iadesi uygulamasının gerekli bir uygulama olduğunu savunanlar önemli bir düzeydedir. Katılanların önemli bir çoğunluğu da bundan faydalandığını belirtmiştir. İade süreci ile ilgili anket sorularındaki temel sorunlara şu şekilde çözüm önerileri sunulabilir:

- İade süreci sadeleştirilmeli, mevzuatı basitleştirilmelidir.
- İade süreci hızlandırılmalı, ihracatçıyı mağdur etmeyecek ve nakit akışını sekteye uğratmayacak şekilde olmalıdır.
- İade ile ilgili denetimler sınırlandırılmalı, alt mükellef incelemelerinde asıl mükellef mağdur edilmemelidir.
- İade ile ilgili işlemlerde yetersiz görülen süreler makul seviyelere getirilmelidir.

III.3.7.2.6.Araştırma Sorusu 6:

İhraç edilen malın vergilendirilmesinde, ürünlerin tesliminde hesaplanan KDV’nin tespitinde, KDV matrahının malın ÖTV li fiyatı üzerinden hesaplanması ihracatınız açısından bir sorun mudur?

Bu kategoride ihracatta ÖTV merkezli sorunlar üzerine katılımcılara iki soru yöneltilerek cevaplar alınmıştır (bkz. anket formu; 40-41. sorular).

Tablo-66: ‘İhracını yaptığımız ürünlerde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) bulunmaktadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	12	21,4	21,8
Hayır	43	76,8	78,2
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Araştırmaya katılan firmaların %21,8’inde ihracını yaptıkları ürünler üzerinde ÖTV bulunurken %78,2’sinde ÖTV bulunmadığı belirtilmiştir.

Tablo-67: ‘Yukardaki soruya cevabınız evet ise; ihraç edilen ürünlerin tesliminde hesaplanan KDV’nin tespitinde, KDV matrahının malın ÖTV li fiyatı üzerinden hesaplanması ihracatınıza olumsuz etki etmektedir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Katılmıyorum	3	5,4	25,0
Kararsızım	1	1,8	8,3
Katılıyorum	2	3,6	16,7
Kesinlikle Katılıyorum	6	10,7	50,0
Toplam	12	21,4	100,0
Cevapsız Bırakan	44	78,6	
	56	100,0	

Yukarıdaki soruda ÖTV’li ürün ihracı bulunan 12 firmadan %66,7’si KDV matrahının, mal bedeli ile ÖTV’nin toplamından oluşmasının bir sorun olduğunu belirtirken %25’i bunun bir sorun teşkil etmediğini ifade etmiştir.

III.3.7.2.7.Araştırma Sorusu 7:

İhracat sürecindeki ilgili kurum ve kuruluşların fazlalığı ihracatının açısından bir sorun mudur?

Bu kategoride ise ihracat sürecinde muhatap olunan kurumlarla ilgili katılımcılara üç soru yöneltilerek bunlara katılım düzeyleri ölçülmüştür (bkz. anket formu; 42-44. sorular).

Tablo-68: ‘İhracatta muhatap olduğumuz resmi kurum sayısı fazladır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	5	8,9	9,1
Katılmıyorum	21	37,5	38,2
Kararsızım	6	10,7	10,9
Katılıyorum	15	26,8	27,3
Kesinlikle Katılıyorum	8	14,3	14,5
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

İhracatta muhatap olunan kurum sayısının fazla olduğunu belirtenlerin oranı %41,8 iken buna katılmayanların oranı %47,3’tür.

Tablo-69: ‘Kurumlarda işler yavaş ilerliyor’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,5
Katılmıyorum	12	21,4	21,8
Kararsızım	10	17,9	18,2
Katılıyorum	18	32,1	32,7
Kesinlikle Katılıyorum	12	21,4	21,8
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

Yine katılımcıların %54,5’i kurumlarda işlerin yavaş ilerlediğini belirtirken %27,3’ü ise kurumların çalışmasında bir sorun olmadığını ifade etmiştir.

Tablo-70: ‘Kurumlarda bürokratik engeller ihracatımız açısından bir sorundur’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,5
Katılmıyorum	10	17,9	18,2
Kararsızım	14	25	25,5
Katılıyorum	11	19,6	20
Kesinlikle Katılıyorum	17	30,4	30,9
Toplam	55	98,2	100
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100	

Bürokratik engelleri ihracat açısından sorun olarak gören firmaların oranı %50,9 olarak gerçekleşmişken %23,7’si bu durumu sorun olarak görmemektedir. Bu soruda %25,5’lik kısım ise kararsız kalmıştır.

III.3.7.2.8.Araştırma Sorusu 8:

Mevzuatça belirtilen süre uygulamaları ihracatınız açısından sorun teşkil eder mi?

Bu bölümde mevzuatta belirlenen ihracat süreleri odaklı sorunlar irdelenmiş olup katılımcılara aşağıdaki soru yöneltilmiştir (bkz. anket formu; 45. soru).

Tablo-71: ‘İhracat sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,5
Katılmıyorum	11	19,6	20,0
Kararsızım	17	30,4	30,9
Katılıyorum	19	33,9	34,5
Kesinlikle Katılıyorum	5	8,9	9,1
Toplam	55	98,2	100,0
Cevapsız Bırakan	1	1,8	
	56	100,0	

İhracat sürecinde mevzuatta belirtilen sürelerin yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı %43,6 iken %25,5'i bunun aksini belirtmiştir. Kararsız kalanların oranı ise %30,9 ile azımsanmayacak bir düzeydedir.

III.3.7.2.9.Araştırma Sorusu 9:

İhracat bedelinin ülkeye getirilmesi zorunluluğu ihracatınızı nasıl etkiler?

Bu başlıkta ise ihracat bedellerinin ülkeye getirilme zorunluluğu için düzenlenen mevzuatın ihracat açısından bir sorun teşkil edip etmediği tartışılmıştır (bkz. anket formu; 46. soru).

Tablo-72: ‘İhracat bedellerinin yurda getirilme zorunluluğu ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	11	19,6	19,6
Katılmıyorum	22	39,3	39,3
Kararsızım	12	21,4	21,4
Katılıyorum	7	12,5	12,5
Kesinlikle Katılıyorum	4	7,1	7,1
Toplam	56	100,0	100,0

İhracat bedellerinin yurda getirilmesi zorunluluğunun firmaları açısından bir sorun olduğunu söyleyenlerin oranı 19,6'da kalırken bu durumun sorun oluşturmadığını belirtenlerin oranı %58,9'dur. Firmaların %21,4'ü bu duruma çekimser kalmıştır.

Yukarıdaki soruya verilen yanıtların büyük çoğunluğu, ihraç bedellerinin yurda getirilmesini firmaları açısından bir sorun olarak görmemektedir. Bu zorunluluk ihraç bedelinin fiili sevk tarihinden itibaren 180 gün içerisinde (bkz. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 Sayılı Tebliğ, 2018: madde 3) yurda getirilmesi süresinin uzatılması, kar marjı düşük sektörlerin kur zararına maruz

kalmaması için bu zorunluluğun dışında tutulması ve en önemlisi de zorunluluğun geçerlilik süresi olan 1 yılın uzatılmaması gerekmektedir.

III.3.7.2.10.Araştırma Sorusu 10:

İhracat bedellerinin TL'ye çevrilmesi zorunluluğu ihracatınızı nasıl etkiler?

Bu bölümde ise yurda getirilen ihracat bedellerinin TL'ye çevrilme zorunluluğunun etkisi üzerine firmalara yönlendirilen soruya alınan cevaplar değerlendirilmiştir (bkz. anket formu; 47. soru).

Tablo-73: 'Yurda getirilen ihracat bedellerinin TL'ye çevrilmesi zorunluluğu ihracatınızı olumsuz etkiler' Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Katılmıyorum	12	21,4	21,4
Kararsızım	5	8,9	8,9
Katılıyorum	20	35,7	35,7
Kesinlikle Katılıyorum	13	23,2	23,2
Toplam	56	100,0	100,0

Yurda getirilen ihracat bedellerinin TL'ye çevrilmesi zorunluluğunun firmalarını olumsuz etkilediğini belirtenlerin oranı %58,9 olurken firmaların %32,1'i bu durumun bir olumsuzluk oluşturmayacağını ifade etmiştir.

Yukarıdaki tabloya göre bu zorunluluk bir sorun olarak görülmektedir. Yurda getirilen ihraç bedelinin en az %80'inin (bkz. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 Sayılı Tebliğ, 2018: madde 3) TL'ye çevrilmesi uygulamasının kaldırılması ya da oranlarının makul bir seviyeye indirilmesi gerekmektedir.

III.3.7.2.11.Araştırma Sorusu 11:

‘İhracat Serbestisi Kararı’ ile ihracı yapılan ürünlere getirilen sınırlamalar ihracatınızı olumsuz etkiler mi?

Bu bölümde ihracat serbestisi kararına rağmen getirilen ihracat kısıtlamalarının firmaların ihracatlarına etkisi ele alınmış olup aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır (bkz. anket formu; 48. soru).

Tablo-74: ‘İhracat serbestisi kararına göre ihraç ürünlerinde belli sınırlamalar bulunması ihracatınızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	3,6	3,6
Katılmıyorum	6	10,7	10,7
Kararsızım	13	23,2	23,2
Katılıyorum	21	37,5	37,5
Kesinlikle Katılıyorum	14	25,0	25,0
Toplam	56	100,0	100,0

İhraç edilen ürünler üzerine konulan sınırlamalar firmaların %62,5’inin ihracatını olumsuz etkilediği görülürken sadece %14,3’ü bir olumsuzluk meydana getirmediğini belirtmiştir.

III.3.7.2.12.Araştırma Sorusu 12:

‘İhracı Ön İzne Bağlı Mallar’ düzenlemesi ile ihracı yapılan ürünlerin ön izne bağlanması ihracatınızı olumsuz etkiler mi?

Bu kısımda bir diğer kısıtlama yöntemi olan ihraç ürünlerinin ön izne bağlanması konu edilmiş olup firmaların görüşleri alınmıştır (bkz. anket formu; 49. soru).

Tablo-75: ‘Bazı malların ihracatının ön izne bağlı olması ihracatımızı olumsuz etkiler’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Katılmıyorum	4	7,1	7,1
Kararsızım	15	26,8	26,8
Katılıyorum	18	32,1	32,1
Kesinlikle Katılıyorum	16	28,6	28,6
Toplam	56	100,0	100,0

İhracatta bir sınırlama yaklaşımı olan ihraç ürünlerinin ön izne bağlanması durumu firmaların %60,7’sinin ihracatını olumsuz etkilerken bu düşünceye kayıtsız kalanların oranı %26,8’dir.

11 ve 12’nci araştırma sorularına verilen cevaplara göre, her ne kadar ihraç ürünlerine konulan kısıtlamalar ihracatçılar açısından bir sorun olarak görülse de bunda ticari saikler etkili olmaktadır. Bunun, ülkenin gerek ekonomik ve siyasi çıkarları gerekse sağlık ve kültürel alanlarda korunma ihtiyaçları doğrultusunda alınan bir karar olduğu açıktır.

III.3.7.2.13.Araştırma Sorusu 13:

İhracata konu malların her birinin künyesini oluşturan G.T.İ.P. numarası uygulaması ihracatınızı nasıl etkiler?

Bu bölümde ihraç ürünlerinin künyesini oluşturan G.T.İ.P. numarası uygulamasının ihracatçılar üzerindeki etkisine yönelik yapılan önermeye firmaların katılım düzeyleri ölçülmüştür (bkz. anket formu; 50. soru).

Tablo-76: ‘İhraç ettiğimiz ürün türleri için belirlenen G.T.İ.P. numarası uygulaması ihracatımızı kolaylaştırmaktadır’ Düşüncesine Katılım Düzeyleri

	Sıklık	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,1	7,1
Katılmıyorum	3	5,4	5,4
Kararsızım	8	14,3	14,3
Katılıyorum	18	32,1	32,1
Kesinlikle Katılıyorum	23	41,1	41,1
Toplam	56	100,0	100,0

G.T.İ.P. numarası uygulamasının firmaların işlerini kolaylaştırdığını belirtenler %73,2 gibi yüksek bir oranda iken bu düşünceye katılmayanların oranı sadece %7,1’de kalmıştır.

Ticarete konu olan bir ürünün tüm dünyada tanınabilmesi için ürünü sınıflandıran ve numaralandıran G.T.İ.P. numarası uygulamasının ihracatçılar açısından faydalı bir uygulama olduğu görülmektedir. Buna karşın gelişen dünyada yenilik ve teknolojik ilerlemeler her geçen gün yeni ürünlerin üretilmesine olanak sağladığı için bu ürünlerin kimliklerinin belirlenmesi zaman almaktadır.

SONUÇ

Dünya’da ekonomik gelişme ve kalkınmanın en önemli aktörlerinden birisi, akla ve bilime uygun bir dış ticaret politikasıdır. Fiyat mekanizması, taraflar için tarife ve tarife dışındaki sınırlamaların el verdiği ölçüde karşılıklı bağımlılık içinde bir gelişim göstermektedir. Bu nedenledir ki her ülke emtia fiyatlarını kendi lehine çevirecek bir dış ticaret politikası belirlemekte ve uygulamaktadır. Lakin dış ticaret politikaları hiçbir ülkenin mutlak lehine tek elinde olamayacak kadar kapsamlı ve karmaşıktır. Aynı zamanda, konjonktürel gelişmelerden ayrıksı ve yeknesak da değildir. Bütün bu nedenler, rasyonel bir dış ticaret politikasının oluşturulabilmesi için dünyada yaşanan gelişmelerin yakından takip edildiği, toplumsal ve bireysel ihtiyaç ve taleplerin yadsınmadığı, sektörel arzı etkileyen faktörleri takip edildiği daha makul ve gerçeklerle bağdaşan bir anlayışı da beraberinde getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tüm dünyada, piyasa ekonomisi anlayışına yönelim oluşmasına karşın Türkiye’de bu anlayışın gücünün, büyüklük ve öneminin tam kavranamamasından dolayı 1980’lere kadar korumacı politikalara devam edilmiştir. 24 Ocak 1980 Kararları ile Türkiye’de ekonomi politikalarının yönü değişmiş, ithal ikameci politikalar yerini ihracata dönük sanayileşme ve büyüme eksenli politikalara bırakmıştır. Buna yönelik ihracatı teşvik amaçlı politikalar benimsenmiş, ekonominin motoru olarak ihracat seçilmiştir. Bu ekonomik dönüşüm liberalleşme politikalarını yanı sıra piyasa ekonomisi koşullarına entegre olmayı da beraberinde getirmiştir. İmalat sanayi eksenli ihracatta özel sektörün önünün açılması ve potansiyelinden yararlanılması adına gerçekçi ve esnek bir döviz kuru politikasına geçilmiştir. Bütün bu gelişmeler Türkiye’nin ekonomik bir değişim ve dönüşüme girdiği, bundan sonra ortaya konulacak politikaların artık serbest piyasa koşullarına adapte olma ve uluslararası rekabete katılma noktasında bir

adım olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bu çabalar belli zamanlarda yüksek ihracat rakamlarını beraberinde getirse de gelinen noktada olumlu gelişmeler olmakla birlikte istenilen düzeylerin yakalanamadığı da açıktır. Bunda Türkiye'nin imalat sanayiinin hammadde ve ara malında dışa bağımlı oluşu, ihracatı artırmak için değeri düşürülen TL'nin bu gereksinimleri karşılariken yetersiz kalması, yüksek faizlerin içerdeki sanayiciyi caydırıcı etkisi, iç siyasi istikrarsızlıklar ve dış ülkelerdeki siyasi sorunlar gibi birçok neden ekili olmuştur.

Bütün bu global ve lokal ölçekli iktisadi gelişmeler yeni bir ekonomik iklimi beraberinde getirmiştir. Bu paradigma değışimi ile ekonomik gelişme ve büyüme trendini yakalamak isteyen her ülke, yeni ürünler bulmak ve bunu teknoloji ile üretime kazandırmak ve ürettikleri malları ihraç ederek dünya ile rekabet etmek zorundadır. İşte bu zorunluluk ihracatın iki temel aktörü için de bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Her şeyden evvel mevzuat yapıcı devletin doğıru ihracat politikaları benimsemesi, değışen şartlara ve ihtiyaçlara doğıru refleksler göstermesi beklenir. Diğıer yandan, bu oyunun kurallarına göre aksiyon üreten ihracatçıların da oyunun kurallarını, yani ihracatın usul ve esaslarını bilmesi ve ona göre hareket etmesi beklenir. Bu nedenle ihracata ilişkin mevzuat düzenlemelerinin ihracat sürecinin doğırudan muhatabı olan ihracatçılar ile koordineli olarak belirlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca unutulmamalıdır ki ihracatçıların ihtiyaçları doğırultusunda hayata geçirilecek her iyileştirme ve süreci kolaylaştırma adımı kendi içerisinde bir özendirme faaliyeti olacaktır. İhracatçıların mevzuata karşı uyumlarını da artıracaktır.

Bu doğırultuda, öncelikle, ihracat mevzuatı şekil ve anlatım unsurları bakımından sorun teşkil etmemelidir. Mevzuata ulaşmada yazılı, işitsel ve görsel materyaller yeterli ve yol gösterici olmalıdır. Mevzuatın dili sade ve gösterişten uzak, kelimeler basit ve anlaşılır,

mevzular kapsamlı ve amaca yönelik olmalıdır. Mevzuat, ihracatçının süreçte karşılaştığı sorunlara cevap verecek nitelikte, zamanın getirdiği piyasa koşullarına entegre, güncel ve fonksiyonel olarak hazırlanmalıdır.

Ülkelerin uyguladıkları tarife ve tarife dışı engellerin ihracatçı açısından bir sorun olduğu bilinmelidir. İhraç ürünlerinin maliyetlerini yükselterek karlılıklarını düşürmekte, kapasite kullanımlarını olumsuz etkilemekte ve dış rekabette geriye düşmelerine neden olmaktadır. Kota ve tarife uygulamaları, hakkında düzenlenen mevzuatın amaçları ile sınırlı kalmalıdır. Bu uygulamaların süresi ülkeler için önemli olduğu derecede belirlenmelidir; dolayısıyla firmalar açısından yıkıcı bir etki yapmaması gerekmektedir.

Hiç şüphesiz ihracat teşviklerinin ihracatçı açısından olumlu sonuçlar doğurması beklenir. Ancak aksi ortaya çıkmışsa ihracat teşviklerinin gözden geçirilmesi ve uzun vadeli ve kalıcı etki bırakacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Daha fazla ihracatçının teşviklerden faydalanması için duyuru kanallarının çeşitlendirilmesi, bilgilendirme toplantılarının yapılması ve sektörel muhataplarına toplu bildirimlerin yapılması gibi uygulamalar azami sayıda ihracatçıya ulaşmayı sağlayacaktır. Bunların yanı sıra, teşvik mevzuatlarının daha anlaşılır bir nitelikte, karışıklığa mahal vermeyecek bir şekilde basit ve açık düzenlenmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili görevlendirilen personeller teşvik mevzuatına hâkim uzman kişilerden oluşmalıdır. Diğer yandan, iyi bir destekleme politikası cazip olduğu kadar işlevsel de olacaktır. Bu nedenle teşviklerin kapsamı mümkün olduğunca genişletilmeli, sektörel dinamiklerin de göz önünde bulundurulduğu bir şekilde daha cazip bir hale getirilmelidir.

Bir diğer önemli konu ise ihracatta vergi uygulamalarıdır. Türkiye’de vergilerin çeşitliliği ve vergi oranlarının yüksekliği ihracatçı açısından bir sorun olarak

değerlendirildiği göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda ihracatta vergi muafiyeti ile ilgili bir takım düzenlemeler yapılmıştır. İhracatta KDV iadesi uygulaması bunlardan bir tanesidir. Ancak KDV iadesi sistemi de kendi içerisinde tam anlamıyla sorunsuz çalışan bir mekanizma değildir. İade sürecinde yaşanan sorunlarla ilgili mevzuatta gerekli iyileştirmelerin yapılmasına ihtiyaç olduğu gözükmemektedir. Bu iyileştirme önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Vergi dairelerindeki işlem süreleri hızlandırılmalı, iş yükünü azaltmak için personel sayısı artırılmalı, iade birimleri bu konuda ihtisaslaştırılmalıdır.
- İade sürecinde bürokrasi sadeleştirilmeli, ikinci alt mükellef incelemeleri sınırlandırılmalıdır. Tarama, sadece ilk alt mükellefler nezdinde yapılmalıdır. Bloke sorunlu işlemlere ilgili iade miktarıyla sınırlı olmalı, iade miktarının tamamına bloke konulmamalı, işlemler devam ettirilmelidir. Elektronik ortamdan yüklenen belgeler kâğıt ortamında tekrar istenmemelidir.
- Eksiklik yazısı, ihracatta malın yurtdışına çıkarılması, risk analiz raporlarının cevaplanması gibi durumlar için belirlenen sürelerin artırılması gerekmektedir.
- Alt mükellef incelemelerinde çıkan problemlerde istenen ödeme belgeleri için cari hesap mahsup alındıları da kabul edilmelidir.
- KDV kontrol raporunda küçük rakamlar için kontroller kaldırılmalıdır. Ayrıca alt mükellef kontrollerinde KDV mükellefi olmayanlar için ortaya çıkan hatalar eksiklik olarak görülmemelidir. Böyle durumlar zaman ve emek kaybı oluşturmaktadır.
- KDV matrahının hesaplanmasında, ÖTV, KDV'nin matrahına dâhil edilmemelidir. Bu durum, KDV iadesinden yararlananlar için iade miktarını

artırıyor görüntüsü verse de iadedden faydalanmayanlar için verginin vergisi olarak ödetilmektedir. Bu karmaşık durum çözülmeli, tekdüzelik sağlanmalıdır.

İhracat ile ilgili kurumlarda bürokrasi azaltılmalı, işlemler hızlandırılmalı, ihracatçılar için belirlenen süreler iyileştirilmelidir. İhracattan elde edilen gelirlerin yurda getirilme ve TL'ye çevrilme zorunluluğu için belirlenen süre uzatılmamalıdır.

Bütün bunların yanı sıra Türkiye ihracatının arzu edilen hedeflere ulaşabilmesi için yukarda tespit edilen iyileştirmelere ilaveten saha çalışmasında gözlemlenen şu hususların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Öncelikle, araştırma verilerinin de gösterdiği üzere ihracat gerçekleştirdiği halde hâlihazırda ihracat departmanı bulunmayan firmaların varlığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra ihracat departmanı bulunan bazı firmaların ise bu bölümlere nitelikli görevlendirmeler yapmadıkları gözlemlenmiştir. Özetle, geleneksel aile şirketi hüviyetinden profesyonel bir yönetim anlayışına geçişe ihtiyaç vardır. Bu değişim beraberinde mevzuatın doğru anlaşılıp doğru tatbikine ve fırsatlardan faydalanılmasına zemin hazırlayacaktır. Ayrıca nitelikli eleman ve yöneticilerin yetişebilmesi için ticaret liselerine ilaveten yabancı dil ve dış ticarete ilişkin deneyim ve becerileri erken yaşlarda adaylara kazandıracak dış ticaret liseleri oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak bu araştırma göstermektedir ki Türkiye'nin ihracat performansını etkileyen önemli etkenlerden birisi olan mevzuata ilişkin şekil ve anlatım, tarife ve kotalar, istisna ve teşvikler, vergisel ve parasal alanlar gibi konularda düzenleme ve iyileştirmelere ihtiyaç vardır. Son olarak ifade edilmelidir ki bu çalışma en nihayetinde sadece Konya ili örneği üzerinden bir takım tespit ve katkılar sunmaya çalışmıştır. Bu alanda daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu aşîkârdır. Aynı zamanda sahadaki çalışmalar göstermiştir ki ihracata ilişkin sorunlar sektörden sektöre önemli değişiklikler gösterebilmektedir.

Buradan hareketle, bundan sonra bu ve benzeri alanlarda yapılacak çalışmaların bu faktörü göz önünde bulundurarak, sektörlerin spesifik sorunlarına sektörel bazlı yapılacak çalışmalarla yoğunlaşması daha yerinde ve faydalı olacaktır. Bu sorunlar ışığında gerekli adımların atılması, parçadan bütüne Türkiye ölçeğinde arzulanan hedeflere ulaşılmasına da imkân sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- 3 Seri No'lu Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği. (2006). Nisan 2, 2018 tarihinde <http://www.gib.gov.tr/node/88835> adresinden alındı
- ABİGEM. (2016c, Ocak). *Konya Gıda Sektörünün Dünü, Bugünü ve Yarını*. Mart 30, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr>:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20G%C4%B1da%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kitab%C4%B1.pdf> adresinden alındı
- ABİGEM. (2016d, Ocak). *Konya Ayakkabı-Tekstil Sektörünün Dünü, Bugünü, Yarını*. Mart 30, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr>:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20Ayakkab%C4%B1-Tekstil%20Sekt%C3%B6rleri%20Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kitab%C4%B1.pdf> adresinden alındı
- ABİGEM, K. (2016a, Ocak). *Konya Otomotiv Sanayinin Dünü, Bugünü, Yarını*. Mart 28, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr>:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20Otomotiv%20Yan%20Sanayi%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kitab%C4%B1.pdf> adresinden alındı
- ABİGEM, K. (2016b, Ocak). *Konya Makine Sektörünün Dünü, Bugünü ve Yarını*. Mart 29, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr>:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20Makine%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kitab%C4%B1.pdf> adresinden alındı
- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları: Sık Kullanılan İstatistiksel Analizler ve Açıklamalı SPSS Çözümleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Arabacı, C. (1999). *Geçmişten Günümüze Konya Ticaret Odası 1982-1999*. Konya: Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları.
- Aselsan . (2019). Temmuz 14, 2019 tarihinde www.aselsan.com.tr:
<https://www.aselsan.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/haber-detay/aselsan-konya-silah-sistemleri-anonim-sirketinin-kurulmasi> adresinden alındı
- Atabey, A., Saraç, T., & Develi, A. (2009). *Dış Ticarete Giriş*. Konya: Damla Ofset.
- Atalay, R., & Özcan, E. (2017). Konya'da Makine- Aksam İmalatı Yapan İhracatçı Kobi'lerin İhracatta Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Uygulama. *Balkan and*

Near Eastern Journal of Social Sciences Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 03 (04).

- Ay, A., & Çevik, S. (2017). Konya İmalat Sanayinin Genel Görünümü. *Sektörel Yapısıyla Konya İmalat Sanayi Araştırması* (s. 13-30). Konya: Palet Yayınları.
- Aydın, Ö. (2018). *Milli Mücadele Döneminde Dış Ticaret 1920-1923 (Geliştirilmiş İkinci Baskı)*. Ankara: Ziraat Grup Matbacılık A.Ş.
- Balcı, E. (Haziran 2004). 1968 Tarihli Bir Bayındırlık Layihası: Konya-Silifke Yolunun Şoseye Çevrilmesi ve Bölgedeki Zeytin Ormanlarını Islah Projesi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 150.
- Bayram, M. (2008). *Selçuklular Zamanında Konya'da Dini ve Fikri Hareketler, Bütün Eserleri:1*. Konya: Nüve Kültür Merkezi.
- Bedirhan, Y. (2002). Başkentleri Konya Olan Türkiye Selçuklu Sultanlarının Dış Ticaret Politikaları ve Anadolu'da Ticarete Gelişmesine Etkileri . Y. Küçükdağ içinde, *Yeni İpek Yolu, Konya Kitabı V*. Konya.
- Berki, Ö. (2017). *Dış Ticaret Mevzuatı*. Ankara: Türk Dış Ticaret Vakfı Yayınevi.
- Buluş, A. (2012). *Türk İktisat Politikalarının Tarihi Temelleri, 3.Baskı*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Buluş, A. (2014). *Verimli Topraklardan Sanayi Merkezine Konya Sanayi Tarihi*. Konya: Konya Sanayi Odası.
- Canitez, M. (2016). *Uygulamalı İhracat-İthalat İşlemler ve Dökümantasyon*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ceran, A. (1988). *Sultan I.Alaeddin Keykubat Zamanında Konya'nın Sosyo-Ekonomik Durumu*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Çelik, K., Kalaycı, C., & Sandalcılar, A. (2010). *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Çiçen, Y. B. (2018, Aralık). *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. 04 21, 2019 tarihinde siyasetekonomiyonetim.org: <http://siyasetekonomiyonetim.org/index.php/sevad/article/view/738/503> adresinden alındı
- Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun. (1984). Mart 27, 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2976.pdf> adresinden alındı
- Doğan, M. (2013, Temmuz). Türkiye Sanayileşme Sürecine Bir Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, s. 217-218.

- Dünya Gazetesi. (2017, 01 03). 04 21, 2019 tarihinde www.dunya.com:
<https://www.dunya.com/ihracat/ihracat-2016-yilinda-yuzde-08-dustu-haberi-344205> adresinden alındı
- Eğilmez, M. (2015, Mart 02). *Kendime Yazılarım (İhracatta Alarm Zilleri)*. Temmuz 15, 2019 tarihinde <http://www.mahfiegilmez.com>:
<http://www.mahfiegilmez.com/2015/03/ihracatta-alarm-zilleri.html> adresinden alındı
- Eğilmez, M. (2018, Aralık 28). *2018'den 2019'a geçerken Türkiye Ekonomisinin Görünümü*. Mart Çarşamba, 2019 tarihinde www.mahfiegilmez.com:
www.mahfiegilmez.com/2018den-2019a-gecerken-turkiye.html?m=1 adresinden alındı
- Eke, S. (2014, Ocak). Türkiye İhracatının Ticari Riskler Açısından Değerlendirilmesi ve Açık Hesap İhracatın Teminat Altına Alınması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, s. 54.
- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü. (2018). 09 02, 2019 tarihinde <http://www.oecd.org>: OECD (2019), Import content of exports (indicator). doi: 10.1787/5834f58a-en (Accessed on 02 September 2019) adresinden alındı
- Erdem, İ. (2006). Selçuklular ve Anadolu Beylikleri Dönemlerinde Tarım ve Çiftçilik. A. U. Peker, & K. Bilici içinde, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı, Cilt I*, . Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Güleç, H. K., Buluş, A., Paksoy, T., Arıcıoğlu, M. A., Mercan, B., Mızırak, Z., et al. (2008). *Konya Otomotiv Yan sanayi Sektörel Analiz Raporu* . Konya: Konya Sanayi Odası.
- Gümüş, M. (2013, Eylül 25). *TR52-13TD01/11 Ayakkabıcılar Sanayi Makine-Ekipman Envanteri Araştırması Projesi*. Mart 31, 2019 tarihinde <http://docplayer.biz.tr>:
<http://docplayer.biz.tr/5076361-Konya-ayakkabicilar-odasi.html> adresinden alındı
- Hacıoğlu, A. (2009). *Türkiye'de Dış Ticaret Mevzuatı Ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Uyum Sorunlarına İlişkin Bir Analiz*. Trakya Üniversitesi S.B.E Yüksek Lisans Tezi.
- Huğlu Av Tüfekleri Kooperatifi. (2019). Temmuz 14, 2019 tarihinde www.huglu.com.tr:
<https://www.huglu.com.tr/kategori/belgeler> adresinden alındı
- İhracat Rejimi Kararı. (1996). Mart 29, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr>/main.aspx?home=<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf>&main=<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf> adresinden alındı

- İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğ. (2005). Nisan 14, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050127-24.htm> adresinden alındı
- İhracat ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Genel Tebliğ. (2017). Nisan 14, 2018 tarihinde <http://www.gib.gov.tr/node/122148/> adresinden alındı
- İhracat ve İthalat Genelgesi. (2009). Mart 25, 2018 tarihinde <https://www.hazine.gov.tr/File/Index?id=0AC18360-46A1-4B6A-8583> adresinden alındı
- İhracat ve İthalat Genelgesi. (2009). Nisan 9, 2018 tarihinde <https://www.hazine.gov.tr/File/Index?id=0AC18360-46A1-4B6A-8583> adresinden alındı
- İhracat Yönetmeliği. (2006). Nisan 1, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-10.htm> adresinden alındı
- İhracat, İhraç Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim Harç İstisnası Hakkında Karar. (1999). Mart 30, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23923.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23923.pdf> adresinden alındı
- İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar. (1995). Mart 27, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22510.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22510.pdf> adresinden alındı
- İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar. (1995). Mart 27, 2018 tarihinde <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-109481&parentPage=&contentTitle=%C4%B0hracatta%20Kota%20ve%20Tarife%20Kontenjan%C4%B1%20Belirlenmesi%20ve%20%C4%B0daresine%20%C4> adresinden alındı
- İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik. (1996). Nisan 29, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı
- İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik. (1996). Mart 29, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı
- İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Yönetmelik. (1996). Mart 29, 2018 tarihinde

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-109482&parentPage=&contentTitle=%C4%B0hracatta%20Kota%20ve%20Tarife%20Kontenjan%C4%B1%20Belirlenmesi%20ve%20%C4%B0daresine%20%C4> adresinden alındı

İhracı Kayda Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ. (2006). Nisan 10, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-18.htm> adresinden alındı

İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. (2009). Mart 22, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/09/20090918-17.htm> adresinden alındı

İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. (2009). Mart 22, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/09/20090918-17.htm> adresinden alındı

İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt I*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye-Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I (Klasik Dönem (1302-1606):Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim), 10. Baskı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İRK. (1996). Mart 29, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı

İRK. (1996). Mart 30, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı

İRK. (1996). Mart 29, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf> adresinden alındı

İRK. (1996). Mart 30, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf> adresinden alındı

İRK. (1996). Mart 31, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22515.pdf> adresinden alındı

İstanbul Sanayi Odası. (2017). Temmuz 14, 2019 tarihinde <http://www.iso500.org.tr:> <http://www.iso500.org.tr/iso-500-hakkinda/tarihce-ve-metodoloji/> adresinden alındı

- İstanbul Sanayi Odası. (2017). Temmuz 14, 2019 tarihinde www.iso500.org.tr:
<http://www.iso500.org.tr/iso-500-hakkinda/gecmis-yil-verileri/> adresinden alındı
- İstanbul Sanayi Odası. (2017). Temmuz 14, 2019 tarihinde <http://www.iso500.org.tr:>
<http://www.iso500.org.tr/ikinci-500-buyuk-sanayi-kurulusu/2006/?ara=&oda=Konya%20Sanayi%20Odas%C4%B1&year=2006&langId=1&sayfa=1> adresinden alındı
- İstanbul Sanayi Odası. (2017). *Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2017*. Nisan 14, 2019 tarihinde www.iso500.org.tr: http://www.iso500.org.tr/500-buyuk-sanayi-kurulusu/2017/?ara=&sektor_tipi=&sektor_kodu=&oda=Konya+Sanayi+Odas%C4%B1&calisan_sayisi=&sermaye_yapisi= adresinden alındı
- İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli Kararı. (2017). Nisan 10, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171231M3-1.pdf> adresinden alındı
- İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli Kararı. (2017). Nisan 12, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171231M3-1.pdf> adresinden alındı
- İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ. (2000). . Temmuz 16, 2019 tarihinde www.ticaret.gov.tr: <https://ticaret.gov.tr/data/5b8dbdd213b8761670280231/2000-1.pdf> adresinden alındı
- İY. (2006). Nisan 1, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden alındı
- İY. (2006). Nisan 5, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-10.htm> adresinden alındı
- İY. (2006). Nisan 2, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-10.htm> adresinden alındı
- İY. (2006). Nisan 01, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-10.htm> adresinden alındı
- Katma Değer Vergisi Kanunu. (1984). Temmuz 16, 2019 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr:>
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf> adresinden alındı
- Kepenek, Y. (1990). *Türkiye Ekonomisi*. Ankara: Verso Yayıncılık A.Ş.
- Konya'da Yatırım. (2019). Mart 30, 2019 tarihinde www.konyadayatirim.gov.tr:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/sektor.asp?SayfaID=5> adresinden alındı
- Konya Ticaret Odası. (Temmuz 2018). *Konya Ekonomi Raporu 2017*. Konya: Konya Ticaret Odası.

- KSO. (2015, Ocak). *Konya Otomotiv Sektörü Bilgi Notu*. Mart 28, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr:>
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20Otomotiv%20Yan%20Sanayi%20Sekt%C3%B6r%20Raporu.pdf> adresinden alındı
- KSO. (2016). *Konya Savunma Sanayi Sektör Raporu*. Konya: Konya Sanayi Odası.
- KSO. (2019, Ocak). *Rakamlarla Konya Analizi & Türkiye Ekonomisi*. Nisan 04, 2019 tarihinde <http://www.kso.org.tr:>
<http://www.kso.org.tr/upload/Konya%20&%20T%C3%BCrkiye%20Ocak%20Ay%20C4%B1%20Rakamlar%C4%B1%202019.pdf> adresinden alındı
- Kundak, S., & Aydoğuş, İ. (2018, 01 31). Türkiye’de İmalat Sanayinin İthalata Bağımlılığının Analizi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 259-260.
- Küçükdağ, Y. (1989). *Lale Devri'nde Konya*. Konya: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükdağ, Y. (2004). Osmanlı Döneminde Konya'da Ahilik ve Ahiler . *Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı I-Makaleler, Selçuklu Belediyesi Yayınları No:13, Konya*.
- McGOVAN, B. (2000). Ayanlar Çağı: 1699-1812. H. İncelik, & D. Quartaert içinde, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt I*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- MEVKA. (2019). *Konya'da Yatırım*. Mart 29, 2019 tarihinde www.konyadayatirim.gov.tr:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=4> adresinden alındı
- MEVKA. (2019). *Konya'da Yatırım*. Mart 31, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr:>
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=3> adresinden alındı
- MEVKA. (2019). *Konya'da Yatırım*. Mart 31, 2019 tarihinde <http://www.konyadayatirim.gov.tr:>
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=12> adresinden alındı
- MEVKA. (2019). *Konya'da Yatırım*. Nisan 01, 2019 tarihinde www.konyadayatirim.gov.tr:
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/yatirim.asp?SayfaID=18> adresinden alındı
- Mucuk, M., & Edirneligil, A. (2017). Tarım Alet ve Makineleri. *Sektörel Yapısıyla Konya İmalat Sanayi Araştırması* (s. 239-262). Konya: Palet Yayınları.
- Onursal, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Ticari Kurallar ve Uygulama*. İstanbul: Üysen Yayınları.

- Özdil, M. (2003). Konya İlinde Yürütülen Kamu Yatırımları. *Ulusal I.Konya Ekonomisi Sempozyumu* (s. 81-100). Konya: İnci Ofset.
- Öztürk, R. H. (2012). *1923-1938 Yılları Arasında Yerel Basında Konya Ekonomisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, S. (2003). Osmanlı Döneminde Konya Ekonomisine Dair Gözlemler. A. Esen, & A. Akmaz içinde, *Ulusal I. Konya Ekonomisi Sempozyumu* (s. 10). Konya: Konya Valiliği, Konya Ticaret Odası, Selçuklu Belediyesi.
- Pamuk, Ş. (2007). *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914, 4.Baskı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Polat, M. (2006). Selçuklular ve Beylikler Dönemi Türkiye'sinde Ticaret. A. U. Peker, & K. Bilici içinde, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı, Cilt I*, . Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Sarıköşe, B. (2009). *Sille-Bin Yıllık Birliktelik*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Semiz, Y. (1999). Cumhuriyet Döneminde Konya'nın İktisadi Durumu . *Milli Mücadeleden Günümüze Konya I (1915-1965)*. içinde Konya: Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
- Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği. (1993). Nisan 3, 2018 tarihinde https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20Folders/web/Yat%C4%B1r%C4%B1m/Serbest%20B%C3%B6lgeler/02.Mevzuat/seb_yonetmelik.pdf?lve adresinden alındı
- Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sönmez, A., & Aslan, A. (2007). İhracat Yapma Şekline Göre Karşılaşılan Sorunlar; Mobilya Endüstrisi Örneği. *Politeknik Dergisi*, 10 (04).
- T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). *T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı OSB Bilgi Sitesi*. Mart 31, 2019 tarihinde osbbs.sanayi.gov.tr: <https://osbbs.sanayi.gov.tr/search.aspx> adresinden alındı
- T.C Ticaret Bakanlığı. (2019). 04 20, 2019 tarihinde www.ticaret.gov.tr: <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/dis-ticaret-istatistikleri-ocak-subat-2019/illere-gore-dis-ticaret> adresinden alındı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (2019). *Mevzuat Bilgi Sistemi*. Nisan Cumartesi, 2019 tarihinde www.mevzuat.gov.tr: <https://www.mevzuat.gov.tr/MArastirmaKlavuzu.aspx> adresinden alındı

- Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı. (2019). Temmuz 2019 16, 2019 tarihinde www.ticaret.gov.tr:https://ticaret.gov.tr/data/5b8d8d8813b876125c08b392/2016-16.pdf adresinden alındı
- Taşpınar, M. (2008). *Üretim Yapan İşletmelerde İhracatta Kullanılan Teşvik Ve Desteklemelerin İhracat Performansı Üzerine Etkisi ve Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Selçuk Üniversitesi S.B.E Yüksek Lisans Tezi.
- Toruk, İ. (2003). 1970-2000 Döneminde Konya'daki İktisadi Ortam. *Ulusal I. Konya Ekonomisi Sempozyumu* (s. 25-40). Konya: İnci Ofset.
- TPE. (2019). *Türk Patent ve Marka Kurumu*. Mart 31, 2019 tarihinde www.turkpatent.gov.tr:https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/statistics/ adresinden alındı
- TÜİK. (2019). Mart 28, 2019 tarihinde www.tuik.gov.tr:https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr adresinden alındı
- TÜİK. (2019). www.tuik.gov.tr. Temmuz 19, 2019 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 adresinden alındı
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 Sayılı Tebliğ. (2018, Eylül 04). Temmuz 20, 2019 tarihinde www.resmigazete.gov.tr:https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180904-2.htm adresinden alındı
- Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turkquality'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. (2006). Temmuz 16, 2019 tarihinde www.ticaret.gov.tr:https://ticaret.gov.tr/data/5b88188613b8761160fa201f/2006-4.pdf adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Mart 25, 2018 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2018). 03 27, 2019 tarihinde <http://risk.ticaret.gov.tr:https://risk.ticaret.gov.tr/data/572b3a8a1a79f50cd8a22b1a/20-ihracat%20ve%20ithalat%20yapan%20firma%20sayilari.pdf> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2018). 03 Çarşamba, 2019 tarihinde www.ticaret.gov.tr:https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/dis-ticaret-istatistikleri-ocak-2019/illere-gore-dis-ticaret adresinden alındı
- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2019). 04 21, 2019 tarihinde www.tim.org.tr:https://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html adresinden alındı

- Türkiye ihracatçıları Meclisi ve İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (2009). Nisan 1, 2008 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090703-5..htm> adresinden alındı
- Uysal, Ş. (2013). Manisa İlinde Bitkisel Ürünler İhracatında karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (03).
- Ünver, İ. (2008). *Konya'da Faaliyet Gösteren Otomotiv Yan Sanayi İşletmeleri'nin İhracatta Yaşadığı Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Selçuk Üniversitesi S.B.E Yüksek Lisans Tezi.
- Vergi Usul Kanunu. (1961). Nisan 14, 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> adresinden alındı
- Yurt Dışı Fuar Düzenlenmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ. (2010). Nisan 5, 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100507-5.htm> adresinden alındı

EKLER

EK-1: Anket Formu

ANKET FORMU

Sayın Firma Yetkilisi,

Bu anket, Konya'da ihracat faaliyeti ile iştigal eden firmaların ihracat sürecinde karşılaştığı mevzuat tabanlı sorunların tespit edilerek bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla düzenlenmektedir. Özelde Konya'daki ihracat firmalarına genelde ise Türkiye ihracatına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anket sonuçları bilimsel amaçlı kullanılacak olup sonuçların değerlendirilmesi firma bazlı değil genel ortalama değerler olarak yorumlanacaktır. Firma bilgileri ve ankette belirttiğiniz düşünceler saklı tutulacaktır.

Anketi dilerseniz 150434221@stu.kmu.edu.tr mail adresinden de tarafıma ulaştırabilirsiniz.

Kıymetli vakitlerinizi ayırarak bu anketi cevaplandığınız için şimdiden teşekkür eder, iyi çalışmalar dilerim.
Emre KURHAN

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtları ilgili kutuya X işareti koyarak belirtiniz.						
1	Firmadaki göreviniz nedir?	İşletme sahibi	İşletme ortağı	İşletme müdürü	İhracat müdürü	Diğer
2	Eğitim durumunuz nedir?	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
3	İşletmenizin hukuki yapısı nedir?	Tek kişi şahıs işletmesi	Limited şirket	Anonim şirket	Kolektif şirket	Diğer
4	İşletmenizde kaç kişi çalışmaktadır?	1-25	26-50	51-75	76-100	101 ve üzeri
5	İşletmeniz faaliyetini kaç yıldır sürdürmektedir?	1-5	6-10	11-15	16-20	21 ve üzeri
6	İşletmenizin yönetimi kimlerden oluşmaktadır?	İşletme sahibi veya ortağı		Profesyonel yönetici	Her ikisi	
7	İşletmenizin ihracatını yaptığı ürünleri kapsayan sektör hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)	Otomotiv yan sanayi	Makine ve aksam	Savunma Sanayi	Demir ve demir dışı metaller	Çelik
8	İşletmeniz hangi süredir ihracat yapmaktadır?(yıl)	1-5	6-10	11-15	16-20	21 ve üzeri
9	İşletmenizde ihracat departmanı bulunuyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır				
10	Sektörünüzle ilgili uluslararası fuarlara katılıyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır				
11	Hasılat büyüklüğü bakımından en fazla ihracat yaptığınız ilk beş ülkeyi sıralayınız.	1	2	3	4	5

	İhracat mevzuatının dil ve anlatımı ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
12	İhracat mevzuatına kolaylıkla ulaşabiliyoruz.					
13	İhracat mevzuatına ulaşmak için kullandığımız meteryaller yeterlidir.					
14	Türkiye de ihracat mevzuatını oluşturan Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Tüzük, Yönetmelik, Tebliğ v.b dili sade ve gösterişten uzak niteliktedir.					
15	İhracat mevzuatında anlatılmak istenen mevzular kısa ve öz bir şekilde verilmektedir.					
16	İhracat mevzuatında anlatılmak istenen mevzular açık ve net olarak belirtmektedir.					
17	İhracat mevzuatı metinlerinde kullanılan kelimeler kolaylıkla anlaşılır niteliktedir.					
18	İhracat mevzuatının dil ve anlatımındaki aksaklıklar ihracat sürecinde ihracatçı için sorun teşkil etmektedir.					
19	İhracatta karşılaştığımız sorunlar hakkında mevzuatta gerekli çözümleri bulabiliyorum.					
	İhracatta kota ve tarife uygulamaları ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
20	İhracatını yaptığımız ürünler hakkında konulan tarife ve kota uygulamaları ihracatımızı olumsuz etkilemektedir.					
21	İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin karlılığını düşürmektedir.					
22	İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin maliyetlerini yükseltmektedir.					
23	İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizin kapasite kullanımını düşürmektedir.					
24	İhracatta tarife ve kota uygulaması işletmemizi dış rekabette olumsuz etkilemektedir.					
	İhracat teşvikleri ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
25	İhracat teşviklerinden faydalanyor musunuz?		☐ Evet		☐ Hayır	
26	İhracat teşviklerinden haberdar olamıyoruz.					
27	İhracat teşvikleri yeterince cazip değil.					
28	Teşviklerde mevzuatsal karmaşa söz konusudur.					
29	Teşvikleri bilgilendirecek personel teşvik mevzuatına hakim değil					
30	İhracat teşvikleri ihracatımızı olumlu yönde etkilemektedir.					
	İhracatta vergi uygulamaları ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
31	İhracat sürecinde muhatap olduğumuz vergilerin çok çeşitli olması ihracatımızı olumsuz etkilemektedir.					
32	İhracatta muhatap olduğunuz vergilerin oranlarının yüksekliği ihracatımız açısından sorun teşkil etmektedir.					
33	İhracatta Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi uygulamasından faydalanyoruz.		☐ Evet		☐ Hayır	
34	İhracatta KDV iadesi uygulaması gerekli bir uygulamadır.					
35	İade süreci karmaşıktır.					
36	İade hazırlık süreci zahmetlidir.					
37	İade sürecinde bürokrasi fazladır.					
38	İade sürecinde denetimler gerektiğinden fazladır.					
39	İade sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir					
40	İhracatı yaptığımız ürünlerde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) bulunmaktadır.		☐ Evet		☐ Hayır	
41	Yukardaki soruya cevabınız evet ise; ihraç edilen ürünlerin tesliminde hesaplanan KDV'nin tespitinde, KDV matrahının malın ÖTV li fiyatı üzerinden hesaplanması ihracatınıza olumsuz etki etmektedir.					
	İhracatta muhatap olduğunuz kurumlar ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
42	İhracatta muhatap olduğumuz resmi kurum sayısı fazladır.					
43	Kurumlarda işler yavaş ilerliyor.					
44	Kurumlarda bürokratik engeller ihracatımız açısından bir sorundur.					
45	İhracat sürecinde mevzuatça belirlenen süreler yetersizdir.					
	İhracatta kambiyo rejimi ve ihracat sınırlamaları ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılım düzeyinizi belirtiniz	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
46	İhracat bedellerinin yurda getirilme zorunluluğu ihracatımızı olumsuz etkiler.					
47	Yurda getirilen ihracat bedellerinin TL ye çevrilmesi zorunluluğu ihracatımızı olumsuz etkiler.					
48	İhracat serbestisi kararına göre ihraç ürünlerinde belli sınırlamalar bulunması ihracatımızı olumsuz etkiler.					
49	Bazı malların ihracatının ön izne bağlı olması ihracatımızı olumsuz etkiler.					
50	İhraç ettiğimiz ürün türleri için belirlenen GTİP numarası uygulaması ihracatımızı kolaylaştırmaktadır.					

Anketimiz tamamlanmıştır. Değerli vakitlerinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Özgeçmiş	
Adı/Soyadı	Emre KURHAN
Lisans	Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF İktisat Bölümü
Yüksek Lisans	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisat Bölümü
Danışman Öğretim Üyesi	Doç.Dr. Sinem YAPAR SAÇIK

EK-2: Türkiye’de İllere Göre İhracat Rakamları (2003-2018)**(1000 ABD Doları)**

İller																
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ADANA	565.281	816.249	883.833	958.987	1.166.028	1.304.024	1.135.887	1.352.306	1.756.356	1.914.550	1.916.196	1.908.505	1.683.497	1.607.018	1.822.615	1.997.607
ADİYAMAN	12.079	20.978	22.207	24.336	29.346	59.103	58.091	71.639	61.223	104.826	97.590	332.435	542.820	338.329	131.623	81.282
AFYON	71.057	89.817	110.393	149.414	193.705	237.839	208.636	217.496	291.682	314.350	362.111	359.265	301.839	296.187	318.453	341.755
AĞRI	8.165	21.073	28.219	26.113	28.101	50.687	44.339	76.904	77.697	42.142	56.162	82.609	87.645	52.134	43.092	28.771
AMASYA	5.097	12.136	17.758	8.947	22.235	26.062	21.629	53.018	63.373	65.015	86.250	98.218	88.856	76.165	93.139	110.037
ANKARA	1.979.820	2.227.510	2.645.499	3.596.924	4.240.969	5.361.209	4.911.248	5.622.350	6.597.118	7.137.756	7.672.284	8.102.722	7.048.777	6.463.475	6.741.888	7.612.869
ANTALYA	324.990	457.829	396.315	437.115	650.609	724.563	655.414	864.216	961.011	977.895	1.047.253	1.032.682	961.270	997.112	1.243.564	1.362.409
ARTVİN	10.837	13.092	24.590	27.477	60.354	91.620	54.987	61.215	62.091	77.594	63.828	82.551	64.684	55.859	52.063	52.470
AYDIN	188.345	253.152	307.667	351.636	465.523	547.779	424.471	552.459	706.344	711.315	697.489	744.570	636.340	617.679	704.328	721.024
BALIKESİR	121.156	157.559	228.333	228.271	316.571	346.149	364.949	377.882	409.398	475.536	619.445	538.628	517.418	519.260	536.805	608.814
BİLECİK	19.109	27.595	33.916	45.013	54.630	48.236	32.692	47.044	55.290	92.193	80.095	79.719	124.400	77.231	96.913	101.449
BİNGÖL	326	432	222	351	951	665	1.478	6.254	4.917	7.350	6.295	8.551	3.559	1.202	1.688	971
BİTLİS	1.210	1.167	2.899	1.887	6.183	5.337	3.001	3.417	2.333	2.528	3.468	4.550	3.534	2.666	3.989	6.369
BOLU	9.843	14.064	22.635	25.155	33.877	47.013	45.743	53.861	90.754	99.505	155.946	177.563	119.249	133.045	141.399	143.051
BURDUR	20.896	29.241	46.125	53.719	90.701	189.524	161.563	195.239	166.938	150.370	207.576	194.945	201.631	178.941	206.395	200.971
BURSA	4.354.024	5.421.397	5.732.086	7.350.590	9.075.663	11.113.948	9.056.713	10.676.160	11.692.298	11.123.307	8.927.814	9.308.257	8.634.502	9.765.910	10.536.085	11.149.339
ÇANAKKALE	62.700	68.561	62.470	102.590	96.990	156.637	85.968	136.591	143.675	169.713	175.415	148.953	129.299	108.595	124.738	152.730
ÇANKIRI	917	1.114	3.456	4.313	6.074	14.155	18.303	23.254	38.947	50.905	61.259	69.255	67.570	78.791	148.618	183.888
ÇORUM	24.024	34.385	54.992	61.395	80.551	112.353	99.026	113.954	142.031	166.369	190.564	252.575	338.329	201.021	170.720	741.975
DENİZLİ	866.083	1.196.291	1.415.355	1.635.422	2.010.063	2.196.710	1.587.500	2.127.923	2.639.582	2.622.545	2.741.457	2.815.481	2.516.246	2.403.335	2.778.975	3.109.239
DİYARBAKIR	11.960	34.725	57.349	66.877	83.699	92.091	115.388	165.055	169.672	198.959	280.808	254.119	186.820	158.300	197.796	210.998
EDİRNE	13.079	21.555	27.549	41.595	93.857	103.431	93.267	79.095	60.340	46.906	31.347	42.326	36.943	39.318	42.076	52.300
ELAZIĞ	34.254	13.363	48.280	68.265	57.928	45.260	30.015	39.988	42.773	55.277	262.623	234.939	170.540	252.862	321.596	220.615
ERZİNCAN	886	361	982	583	1.177	5.647	9.759	1.351	2.180	3.082	7.430	6.062	6.251	9.219	10.583	11.311
ERZURUM	9.854	14.171	20.896	20.546	27.190	34.105	24.363	38.439	22.907	45.859	38.424	32.990	19.941	17.516	17.055	18.546
ESKİŞEHİR	179.607	214.078	268.761	352.089	507.089	611.317	557.848	633.981	766.925	924.830	829.423	912.140	837.039	862.054	902.009	1.060.762
GAZİANTEP	866.153	1.295.292	1.652.554	1.857.722	2.447.656	3.237.061	2.952.993	3.518.434	4.759.952	5.579.875	6.515.194	6.658.802	6.330.321	6.418.991	6.580.702	6.864.591
GİRESUN	61.063	69.115	117.225	102.885	100.448	113.248	101.741	143.407	153.784	175.028	150.737	214.064	191.738	167.067	155.048	152.102
GÜMÜŞHANE	232	119	42	9	140	8	112	340	257	216	6	208	27	37	51.258	34.226
HAKKARİ	7.924	17.389	42.752	67.474	178.962	203.373	399.111	309.076	339.112	362.993	280.612	389.418	185.794	23.588	71.881	58.434

HATAY	462.282	654.914	745.358	933.919	1.199.654	1.762.181	1.417.802	1.698.405	2.050.555	2.039.566	2.097.846	2.115.434	1.826.646	1.744.917	2.333.076	2.847.399
ISPARTA	70.027	79.147	81.343	82.604	93.682	88.022	74.675	128.928	141.903	155.031	133.871	137.244	127.397	151.733	193.482	197.239
MERSİN	497.254	507.192	620.739	775.076	892.530	1.075.867	1.048.626	1.182.399	1.339.368	1.311.390	1.472.246	1.717.303	1.407.323	1.493.352	1.505.844	1.706.597
İSTANBUL	27.599.988	36.834.410	41.716.339	47.012.604	59.645.232	73.503.523	55.539.993	53.149.408	61.433.612	76.624.010	78.719.221	82.047.960	77.009.984	76.071.914	81.296.883	85.050.756
İZMİR	3.473.936	4.110.487	4.645.381	5.448.577	6.431.020	7.823.319	6.118.729	6.682.458	8.071.550	8.658.628	9.484.108	9.615.988	8.108.513	8.330.122	9.253.968	10.235.174
KARS	2.358	3.277	2.694	1.945	57.363	344	236	159	1.094	3.241	635	411	-	136	361	208
KASTAMONU	18.960	28.877	53.887	59.381	114.482	260.437	82.726	7.118	29.210	30.383	129.425	43.778	42.993	43.396	92.600	127.864
KAYSERİ	465.104	639.617	702.969	751.660	977.544	1.122.165	964.320	1.164.317	1.469.400	1.582.410	1.765.892	1.884.807	1.583.302	1.527.163	1.641.959	2.087.253
KIRKLARELİ	38.368	43.819	39.005	30.856	35.832	64.386	68.620	94.335	105.972	141.121	258.739	402.296	506.583	187.062	166.887	179.225
KİRŞEHİR	13.473	16.347	23.527	45.221	83.491	103.296	111.610	143.293	202.541	203.331	209.235	213.813	169.697	167.995	189.436	225.988
KOCAELİ	1.589.870	2.187.294	3.328.344	4.929.636	5.860.399	8.468.835	4.577.506	9.486.701	12.341.023	12.597.593	9.105.919	8.897.257	7.402.941	6.527.579	8.180.038	8.904.320
KONYA	179.039	275.556	419.985	493.532	694.111	871.223	735.997	980.101	1.168.598	1.275.626	1.368.079	1.491.166	1.353.104	1.314.877	1.551.636	1.785.235
KÜTAHYA	60.669	84.963	92.532	89.837	89.216	114.374	101.774	120.037	153.768	145.487	172.693	182.878	170.058	181.183	217.387	217.542
MALATYA	89.738	127.124	121.620	151.417	180.604	255.607	221.155	275.562	280.505	282.729	311.871	309.507	250.865	250.631	238.277	229.416
MANİSA	412.158	526.213	568.812	655.596	867.461	1.018.691	911.957	3.445.906	4.164.819	4.198.433	1.844.589	1.980.798	1.839.282	1.874.348	1.993.511	2.217.123
K.MARAŞ	138.732	205.874	229.108	286.321	325.518	379.376	430.775	531.687	711.945	753.878	862.603	906.723	793.041	873.848	955.599	998.419
MARDİN	39.282	73.330	171.436	191.294	317.444	434.210	549.972	564.205	804.233	948.394	1.074.721	940.802	882.828	877.922	910.870	872.608
MUĞLA	58.541	79.835	95.764	122.938	192.248	234.936	193.582	210.835	236.727	243.225	285.847	342.858	382.696	415.397	448.361	499.206
MUŞ	0	0	41	2.632	1.094	489	6.642	15.413	7.873	13.988	33.793	4.781	868	496	7.128	6.146
NEVŞEHİR	8.787	10.545	12.826	19.031	15.732	17.526	20.688	53.493	79.615	46.912	49.046	45.718	35.919	50.061	61.151	53.053
NİĞDE	25.488	28.990	27.546	36.554	40.798	45.537	36.321	46.436	58.925	62.647	69.198	66.255	54.593	58.810	60.379	58.386
ORDU	118.645	268.999	353.286	280.561	286.485	316.564	205.163	351.082	366.475	334.142	169.072	202.200	220.821	163.226	224.981	203.694
RİZE	95.748	126.200	159.172	273.647	371.934	345.150	259.798	348.082	389.769	389.437	353.912	313.223	193.989	160.692	160.532	150.697
SAKARYA	843.017	2.093.254	2.712.960	2.981.394	3.522.655	2.912.889	1.722.375	1.678.285	2.011.778	1.820.384	2.250.874	2.603.843	1.943.278	2.553.889	5.254.589	5.639.445
SAMSUN	55.696	108.817	118.872	158.329	218.370	459.818	304.163	275.084	441.316	422.749	423.885	465.628	398.436	367.592	462.770	634.089
SİİRT	664	2.465	5.785	1.010	4.009	914	921	11.324	8.242	6.226	9.829	1.481	12.112	125.769	27.980	19.261
SİNOP	3.608	8.355	11.293	12.288	17.899	16.444	20.129	29.086	25.436	27.292	31.314	25.829	19.530	21.272	19.586	28.682
SİVAS	9.647	12.866	19.447	21.701	35.294	43.682	37.394	55.891	72.953	93.295	75.820	91.493	77.933	80.161	92.324	97.118
TEKİRDAĞ	347.296	365.354	369.256	441.775	528.304	577.966	483.240	546.332	655.580	596.587	911.577	995.034	828.449	982.344	1.099.564	1.256.925
TOKAT	6.665	7.158	8.209	10.984	16.487	21.153	21.719	23.783	39.832	37.346	30.777	27.752	22.831	17.433	17.780	19.175
TRABZON	329.833	560.096	965.882	728.710	892.721	910.995	815.832	1.011.332	1.088.529	1.099.596	1.165.837	1.316.960	1.545.160	1.341.863	1.197.170	964.398
TUNCELİ	0	0	85	18	67	60	19	64	0	0	43	328	237	131	520	646
Ş.URFA	10.200	14.691	32.392	45.922	86.388	147.445	128.893	173.079	148.312	109.818	215.028	251.490	272.258	190.804	153.530	157.000
UŞAK	61.760	83.175	94.591	111.253	115.276	116.760	96.903	114.770	145.379	171.457	261.522	270.366	224.668	249.903	249.605	245.469
VAN	2.839	7.462	13.415	15.306	13.473	13.073	17.341	18.911	20.127	21.708	26.655	28.771	20.342	38.465	44.438	37.486

YOZGAT	9.066	12.004	8.435	8.953	22.121	9.330	9.362	6.414	6.162	9.611	25.933	17.298	15.497	21.447	12.737	10.054
ZONGULDAK	53.438	89.939	116.856	166.255	224.971	485.983	438.429	288.034	435.570	321.158	312.925	425.330	201.749	240.915	323.841	504.470
AKSARAY	10.396	20.578	21.258	23.411	43.140	69.250	56.620	56.963	83.658	62.720	74.174	85.428	78.717	79.857	99.201	113.784
BAYBURT	140	1.076	895	610	1.119	267	177	2.761	3.240	348	316	1.249	7.361	6.912	117	1.227
KARAMAN	49.674	57.875	63.028	89.532	126.677	158.382	145.701	176.694	231.719	278.689	335.517	358.157	299.821	306.451	318.281	303.477
KIRIKKALE	1.726	2.227	2.095	1.759	2.852	9.071	6.060	46.944	5.910	5.603	14.956	17.292	16.625	19.913	10.342	10.786
BATMAN	3.006	15.518	44.434	17.991	40.729	12.737	16.198	27.213	52.291	83.513	44.583	46.698	32.104	26.381	34.770	38.396
ŞIRNAK	40.372	106.133	250.740	210.283	265.202	382.885	607.255	625.402	910.482	1.018.062	1.071.130	697.225	500.002	407.324	468.026	358.362
BARTIN	4.709	3.064	2.553	2.915	4.055	9.632	14.659	15.694	20.625	14.116	20.314	11.176	9.570	13.806	19.672	33.585
ARDAHAN	178	255	298	168	0	1.359	1.882	3.306	1.595	1.881	510	1.208	1.054	1.835	2.055	1.315
İĞDIR	26.689	35.628	41.390	54.500	68.582	86.497	79.642	101.692	98.080	84.662	140.371	123.395	132.002	96.697	103.870	86.539
YALOVA	20.036	24.799	24.925	21.261	22.797	42.716	33.623	46.479	46.720	50.639	306.567	265.344	255.442	357.613	379.589	312.173
KARABÜK	15.623	13.022	9.187	13.915	17.567	30.299	58.064	139.790	224.020	167.424	258.722	296.651	214.945	245.163	326.129	365.935
KİLİS	2.814	3.202	4.496	7.968	12.865	23.907	16.456	23.320	30.546	11.671	25.974	45.071	82.168	105.204	71.251	80.803
OSMANİYE	1.111	889	1.540	1.320	2.737	6.821	9.753	75.120	131.537	117.871	133.703	93.714	136.710	142.070	162.682	271.843
DÜZCE	49.186	55.869	41.759	37.258	54.682	90.254	64.342	65.949	76.708	86.272	95.641	95.093	89.500	98.466	108.328	107.068
BİLİNMEYEN	4.028	4.558	3.258	5.346	9.565	1.400	555	798	84	646	481	555	48	137	754	1.451
TOPLAM	47.252.836	63.167.153	73.476.408	85.534.676	107.271.750	132.027.196	102.142.613	113.883.219	134.906.869	152.461.737	151.802.637	157.610.158	143.838.871	142.529.584	156.992.940	167.945.418

Ek-3: Ek 1/İhracı Yasak Mallar Listesi

Madde	Yasal Dayanak
1-Kültür ve tabiat varlıkları (Eski eserler)	23/07/1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”
2-Hint keneviri	24/06/1933 tarih ve 2435 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 2313 sayılı “Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun”
3-Tütün tohumu ve fidesi	04/12/2002 tarih ve 24956 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan “Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertizi ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”
4-İhracı ön izne bağlı mallar listesinde yer alan türler hariç bütün av ve yaban hayvanları (canlı ve cansız olarak ve tanınabilir en küçük parçaları ile bunlardan mamul konfeksiyon)	13/4/1990 tarih ve 20491 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 08/03/1990 tarih ve 90/234 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
5-Ceviz, dut, kiraz, armut, erik, porsuk, dişbudak, karaağaç ve ıhlamur adlı ağaç türlerinin kütük, tomruk, kereste, kalas ve taslak olarak ihracı	11/05/1974 tarih ve 14883 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 24/4/1974 tarih ve 7/8186 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
6-Doğadan toplanan doğal çiçek soğanları	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
7-Odun ve odun kömürü (Meyve kabuklarından üretilen mangal kömürü hariç)	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı

8-Sığla (liquidambar orientalis)	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
9-Yalankoz (pterocarya carpinifolia)	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
10-Datça hurması (Phoenix the ophrasti crenter)	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
11-Zeytin (tescili yapılmış ve Milli Çeşit Listesi’nde yayımlanmış olan çeşitlerinin yurt içinde sertifikalandırılmış olanları hariç), incir, fındık, Antep fıstığı, asma (sultani çekirdeksiz) fidanları	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı

Kaynak: (İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, 2009).

Ek-4: Ek 2/İhracı Ön İzne Bağlı Mallar Listesi

Madde	İzni Veren Kurum	Yasal Dayanak
1-Kontrolle Tabi Tutulacak Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Bunlara Ait Yedek Parçalar, Askeri Patlayıcı Maddeler, Bunlara Ait Teknolojiler	Milli Savunma Bakanlığı	03/07/2004 tarih ve 25511 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 5201 sayılı “Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun’un 4üncü maddesi gereği her yıl revize edilerek Resmi Gazete’ de yayımlanan “Kontrolle Tabi Tutulacak Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Bunlara Ait Yedek Parçalar, Askeri Patlayıcı Maddeler, Bunlara Ait Teknolojilere İlişkin Liste”
2-Afyon ve haşhaş kellesi	Sağlık Bakanlığı	24/06/1933 tarih ve 2435 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 2313 sayılı “Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun”
3-Uyuşturucu maddeler ve 1972 tarihli Protokolle değiştirilen 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere İlişkin Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Yasadışı Trafiğinin Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi	Sağlık Bakanlığı	24/06/1933 tarih ve 2435 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 2313 sayılı “Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun” ve 1972 tarihli Protokolle değiştirilen 1961 tarihli “Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi”, 1971 tarihli

kapsamındaki mallar		“Psikotrop Maddelere İlişkin Sözleşme” ve 1988 tarihli “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Yasadışı Trafiğinin Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”
4-Tehlikeli Atıkların Sınırlar ötesi Taşınımının ve bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi Kapsamındaki mallar	Çevre ve Orman Bakanlığı	15/5/1994 tarih ve 21935 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 07/03/1994 tarih ve 94/5419 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış “Tehlikeli Atıkların Sınırlar ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi”
5-Yaban domuzu, kurt, çakal, tilki, sansar, porsuk ile yılanlar, kaplumbağa ve kertenkelelerin canlı ve cansız halde ve bunların tanınabilir parçaları ile bunlardan mamul konfeksiyon	Çevre ve Orman Bakanlığı	13/04/1990 tarih ve 20491 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 08/03/1990 tarih ve 90/234 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
6-Gübreler (Kimyevi gübreler hariç)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	13/01/1965 tarih ve 11905 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 19/12/1964 tarih ve 6/4090 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 27/12/1924 tarih ve 2/1771 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
7-Tohumluklar (Orman ağacı tohumları ve diğer yetiştirme materyalleri hariç)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	08/11/2006 tarih ve 26340 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 5553 sayılı “Tohumculuk Kanunu”

8-Ankara (Tiftik) keçisi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	10/03/2001 tarih ve 24338 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 4631 sayılı “Hayvan Islahı Kanunu”
9- Su ürünlerinden su ürünleri avcılığını düzenleyen esaslar çerçevesinde avlanması tamamen yasak olan cins ve nitelikteki su ürünleri	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	04/04/1971 tarih ve 13799 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 1380 sayılı “Su Ürünleri Kanunu”, 10/03/1995 tarih ve 22223 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan “Su Ürünleri Yönetmeliği”, “Su Ürünleri Yönetmeliği” kapsamında Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğler
10-Yarış atları	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	10/03/2001 tarih ve 24338 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan “Hayvan Islahı Kanunu”
11-Yem Kanunu kapsamına giren yemler	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	07/06/1973 tarih ve 14557 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 1734 sayılı “Yem Kanunu”
12-Veteriner İlaçları	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	1262 sayılı “İспенçiyarı ve Tıbbi Müstahzarlar Kanununa Yeniden Bazı Hükümler İlavesine Dair 3490 sayılı Kanun”
13-İhracatı kotayla veya başka herhangi bir kayıtla sınırlandırılan doğal çiçek soğanları	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
14-Damızlık büyük ve küçükbaş	Tarım	10/03/2001 tarih ve 24338 sayılı

hayvan	ve Köyişleri Bakanlığı	Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 4631 sayılı “Hayvan Islahı Kanunu”
15-Doğa Mantarı (Sadece AB üyesi ülkelere yönelik ihracat için)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
16-Mavi yüzgeçli orkinos (thynusthunnus) (canlı, taze soğutulmuş, dondurulmuş veya işlenmiş)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
17-Nükleer ve Nükleer Çift Kullanımlı Eşyaların İhracatında İzne Esas Olacak Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmelik kapsamındaki mallar	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu	13/09/2007 tarih ve 26642 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan “Nükleer ve Nükleer Çift Kullanımlı Eşyaların İhracatında İzne Esas Olacak Belgenin Verilmesine İlişkin Yönetmelik” ve “Nükleer ve Nükleer Çift Kullanımlı Eşyaların İhracatında İzne Esas Olacak Belgenin Verilmesine İlişkin Yönetmelik Kapsamına Giren Eşya Kalemlerini Belirten “Nükleer Transfer Uyarı Listesi” ve “Nükleer Çift Kullanımlı Eşya Listesi’ne İlişkin Tebliğ” (TAEK/NGD:2007/1)
18-Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi Ekipman, Yazılım ve Teknoloji Ek’i Dahilindeki Malzemeler	Milli Savunma Bakanlığı	03/07/2004 tarih ve 25511 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 5201 sayılı “Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten

		Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun'un 4üncü maddesi gereği her yıl revize edilerek Resmi Gazete' de yayımlanan "Kontrole Tabi Tutulacak Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Bunlara Ait Yedek Parçalar, Askeri Patlayıcı Maddeler, Bunlara Ait Teknolojilere İlişkin Liste"
19- Şeker	T.C. Şeker Kurumu	19/04/2001 tarih ve 24378 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmış bulunan 4634 sayılı "Şeker Kanunu"
20- Orman ağacı tohumları ve diğer yetiştirme materyalleri	Çevre ve Orman Bakanlığı	08/05/2003 tarih ve 25102 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmış bulunan 4856 sayılı "Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun", 08/11/2006 tarih ve 26340 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunan 5553 sayılı "Tohumculuk Kanunu"
21- 87/12028 Karar sayılı Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük kapsamına	İçişleri Bakanlığı	18/05/1955 tarih ve 9009 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunan 6551 sayılı "Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silah ve Teferruatının ve Av Malzemesinin İnhisardan Çıkarılması Hakkındaki Kanun",

giren patlayıcı maddeler (harp silah ve mühimmatı hariç)		87/12028 Karar sayılı “Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük”, 2001/2443 Karar sayılı Tüzük
22- Zeytin fidanı (tescili yapılmış ve Milli Çeşit Listesi’nde yayımlanmış olan çeşitlerinin Yurt içerisinde sertifikalandırılmış olanları)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	06/01/1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı
23- Wassenaar Düzenlemesi Mühimmat Listesi Kapsamındaki Malzemeler	Milli Savunma Bakanlığı	03/07/2004 tarih ve 25511 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 5201 sayılı “Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanunun 4üncü maddesi gereği her yıl revize edilerek Resmi Gazete’ de yayımlanan “Kontrol Tabi Tutulacak Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Bunlara Ait Yedek Parçalar, Askeri Patlayıcı Maddeler, Bunlara Ait Teknolojilere İlişkin Liste”

24- Yaprak tütün, tütün döküntüleri	Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu	09/01/2002 tarih ve 24635 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış bulunan 4733 Sayılı “Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”
-------------------------------------	--	--

Kaynak: (İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ,
2009)